

Politsei ja piirivalve seaduse, päästeseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu väljatöötamine on tingitud sellest, et Häirekeskuse (edaspidi *HäK*), Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi *PPA*), Päästeameti (edaspidi *PäA*) ja julgeolekuasutuste isikkoosseis ei ole piisav, et pikaajaliste ja keerukate kriiside korral täita vajalikus matus kriitilisi põhiülesandeid.

Siseministeeriumi valitsemisalale on määratud kokku 19 riigikaitseülesannet. Valitsemisala asutustel lasub üks peamisi vastutusi riigi toimimise, sisejulgeoleku ja elanikkonna kaitse tagamisel ning eelduste loomisel riigi edukaks sõjaliseks kaitseks.

Kriisivalmiduse seisukohalt on oluline sisejulgeolekut ja elanikkonnakaitset toetava vabatahtlike ja tervikuna kriisireservi võimekuse kestlik areng selleks, et tagada riigi ja ühiskonna toimimiseks kriitiliste ülesannete täitmise järjepidevus, reageerimisvõime ning kiire võimendamine olukorras, kus tavapärased ressursid on üle koormatud või häiritud.

Tehtud analüüsid, et kriisiolukorras on Siseministeeriumi valitsemisala asutustele ülesandeid enam, kui olemasolev isikkoosseis neid täita võimaldab. Kehtiv õiguskord võimaldab sisejulgeoleku tagamiseks kaasata selleks ka vabatahtlikkuse alusel tegutsevaid isikuid, sh abipolitseinikke, *HäK* vabatahtlikke, vabatahtlikke päästjaid, abideminereid ja vabatahtlikke merepäästjaid. Samas on kriisirolli määramise võimalus kehtivas õiguses ette nähtud üksnes abipolitseinikele abipolitseiniku seaduse alusel ja abideminereid päästeseaduse alusel. Kui kõik olemasolevad võimekused on samaaegselt rakendatud kõigis regioonides ning väljakutsete arv kasvab ja kriis kujuneb pikaajaliseks, tekib vältimatult reageerijate nappus, mis muudab erinevate ülesannete täitmise nõutavas ja oodatud matus võimatuks.

Praegune teenistujate arv ja vabatahtlike kaasamise mudel ei ole piisav riigikaitseülesannete täitmiseks olukorras, kus tavapärased ressursid on ülekoormatud. Vaja on täpsustada ja laiendada vabatahtlike kaasamise võimalusi, laiendada kriisirolliga vabatahtlike ringi kehtestada väljaõppe- ja täiendusõppe nõuded, tingimused ja kord ning tagada vabatahtlikuna sisejulgeolekusse panustavale isikule õigusselgus töösuhetes ja sotsiaalsete tagatiste olemasolu väljaõppes osalemise ja kriisi lahendamise ajal.

Vabatahtlikele kriisirolli määramise võimalus on kehtivas õiguses juba ette nähtud erinevates valdkondlikes õigusaktides, kuid regulatsioon ei ole ühtne ega hõlma kõiki vabatahtlike kaasamise vajadusi. Eelnõuga täpsustatakse ja laiendatakse kriisirolli määramise aluseid, et võimaldada vabatahtlike süsteemsemat ja selgemat kaasamist sisejulgeoleku tagamisse erinevates kriisiolukordades, sealhulgas sõjaseisukorras. Kehtivas õiguses puudub ka regulatsioon, mis võimaldaks süsteemselt kaasata kriiside lahendamisse endisi teenistujaid, päästeteenistujaid ja politseiametnikke, kellel on sisejulgeoleku tagamiseks vajalik haridus ja kogemus ning soov panustada kriisiolukorras kriisi lahendamisse. Selle puudujäägi kõrvaldamiseks luuakse eelnõuga teenistujate reservi süsteem.

Eelnõuga muudetakse politsei ja piirivalveseadust (edaspidi *PPVS*), päästeseadust (edaspidi *PäästeS*), päästeteenistuse seadust (edaspidi *PäästeTS*) ja julgeolekuasutuste seadust (edaspidi

JAS) eesmärgiga luua õiguslikud alused teenistujate reservi moodustamiseks HäK-i, PPA, PÄA ja julgeolekuasutuste koosseisus. Seaduses sätestatakse kriisirolli määramise õiguslikud alused vabatahtlikele päästjatele, vabatahtlikele merepäästjatele ja HäK-i vabatahtlikele. Lisaks kehtestatakse endiste teenistujate reservi kandideerimise ja nimetamise reeglid, reservi liikme sotsiaalsed tagatised, töö- ja teenistussuhete erisused ning väljaõpet puudutavad reeglid.

Eelnõuga kaasneb positiivne mõju riigi julgeolekule ja kriisivalmidusele, kuna suureneb võimekus tagada sisejulgeolekut ja elanikkonnakaitset ka pikaajaliste ja ressursimahukate kriiside korral. Muudatused loovad vabatahtlikele ja reservi liikmetele paremad võimalused panustada kriisi lahendamisse ning tagavad neile selgemad õigused ja sotsiaalsed tagatised.

Eelnõuga kaasneb teatud mõju tööandjatele, kelle töötajad osalevad reservi väljaõppes või kriisi lahendamises, mistõttu võib töötaja ajutine puudumine mõjutada töökorraldust ja majandustegevust. Samas on mõju piiratud, kuna osalemine põhineb isiku nõusolekul, on ajaliselt piiritletud ning sellega kaasnevad hüvitusmehhanismid. Samuti kaasneb tööandjatele mõningane halduskoormus seoses töötajate puudumise vormistamise, taotluste menetlemise ning võimalike hüvitiste taotlemisega. Eelnõuga kaasneb ka teatav halduskoormuse kasv eelkõige vabatahtlikele ja reservi liikmetele seoses taotluste esitamisega (nt lisapuhkus ja hüvitised).

Kuna muudatused on vältimatult vajalikud Eesti kriisivalmiduse tõstmiseks ja sisejulgeoleku reservi loomiseks, siis täiendavaid halduskoormust vähendavaid meetmeid muudes valdkondades käesoleva eelnõuga ette ei nähta, tuginedes julgeolekukaalutlustele ja vajadusele tagada riigi toimimine kriisiolukordades.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja vabatahtlike merepäästjate sätted on koostanud Siseministeeriumi nõunik Annika Malva (annika.malva@siseministeerium.ee) ja õigusnõunik Annika Jõgiste-Johanson (annika.jogiste-johanson@siseministeerium.ee), vabatahtlike päästjate sätted on koostanud nõunik Marko Põld (marko.pold@siseministeerium.ee) ja õigusnõunik Annika Jõgiste-Johanson (annika.jogiste-johanson@siseministeerium.ee), Häirekeskuse vabatahtlike sätted on koostanud nõunik Gerttu Blank (gerttu.blank@siseministeerium.ee) ja õigusnõunik Annika Jõgiste-Johanson (annika.jogiste-johanson@siseministeerium.ee) ning endiste teenistujate reservi ning teenistuse julgeolekuasutuse reservis sätted on koostanud Siseministeeriumi õigusnõunik Ingrid Puurvee (ingrid.puurvee@siseministeerium.ee).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusnõunik Kaidi Kulp (kaidi.kulp@siseministeerium.ee).

Eelnõu koostamisse olid kaasatud Häirekeskus, Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Sisekaitseakadeemia ja Välisluureamet.

Eelnõu ja seletuskiri on keeleliselt toimetamata.

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Riigikogu menetluses oleva tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse (edaspidi *TsiRkS*) eelnõuga¹. TsiRkS eelnõu sätestab kriisiolukorra termini ning kaotab hädaolukorra ja kõrgendatud kaitsevalmiduse termini. Kuna TsiRkS eelnõu menetlemine on käesoleval hetkel pooleli ning jõustumise aeg teadmata, on antud eelnõus lähtutud kehtivas õiguses olevatest terminitest.

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Kaudne puutumus on isikuandmete kaitse üldmäärusega.

Eelnõuga muudetakse:

- 1) PPVS redaktsiooni RT I, 23.10.2025, 3;
- 2) PäästeS redaktsiooni RT I, 06.07.2023, 68;
- 3) PäästeTS redaktsiooni RT I, 06.07.2023, 69;
- 4) JAS redaktsiooni RT I, 14.03.2023, 25;
- 5) karistusregistri seaduse redaktsiooni RT I, 18.03.2026, 30.
- 6) maksukorralduse seaduse redaktsiooni RT I, 15.04.2026, 6
- 7) riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus redaktsiooni RT I, 03.02.2026, 13;
- 8) tulumaksuseaduse redaktsiooni RT I, 15.04.2026, 4;

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse koalitsioonileppe 2025-2027 punktidega 40 ja 41. Punkti 40 kohaselt loome ühise sisejulgeoleku ja -turvalisuse asutuste kriisireservi, sh elanikkonnakaitse reservi, kaasates selleks valdkonnas tegutsevaid vabatahtlikke, endisi siseturvalisuse valdkonna töötajaid ja reserv- ja eruväelasi. Tähtaeg I kvartal 2027. Punkti 41 kohaselt on eesmärgiks luua sisejulgeoleku ja -turvalisuse asutuste kriisireservi tervikliku arvestuse, sh täiendame andmevahetust puudutavat õigusloomet selliselt, et on tagatud inimese kriisi- ja sõjaaja rolli selgus, et vältida kriisiülesannete kattuvus. Tähtaeg IV kvartal 2026.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 73 kohaselt Riigikogu poolthääle enamuse, sest ei muudeta ühtegi PS §-s 104 loetletud seadust.

2. Seaduse eesmärk

2.1. Eelnõu eesmärk

Eelnõu eesmärk on tugevdada riigi kriisivalmidust ja tagada sisejulgeoleku ning elanikkonnakaitse järjepidev toimimine olukordades, kus pikaajalised ja keerukad kriisid ületavad HäK-i, PPA, PÄA ning julgeolekuasutuste tavapärase isikkoosseisu võimekuse. Eelnõuga luuakse õiguslikud alused Siseministeeriumi valitsemisala kriisireservi (edaspidi *kriisireserv*) moodustamiseks, mis peamiselt koosneb kriisrolliga vabatahtlikest (päästjad, merepäästjad ja HäK vabatahtlikud) ning Siseministeeriumi valitsemisala asutuste (PPA, PÄA, HäK, KAPO) endistest teenistujatest. Kriisireservi hulka kuulub ka PPA kriisiüksus ja kriisrolliga abideminereerijad. Eelnõu eesmärk on lisaks võimaldada ka nõ välkvabatahtlike kaasamist ehk isikute, kes soovivad kriisiolukorras panustada kriisi lahendamisse.

Eelnõu loob õiguslikud alused kriisireservi süsteemseks kasutamiseks, võimaldades kaasata sisejulgeoleku ja elanikkonnakaitse ülesannete täitmisse senisest laiem ring kriisirolliga vabatahtlikke ning endisi teenistujaid, kellel on vajalik pädevus ja kogemus vastavate ülesannete täitmiseks. Samuti on eelnõu eesmärk tagada kriisireservi liikmetele selge õiguslik

¹ [Tsiviilkriisi ja riigikaitse seadus \(668 SE\)](#)

staatus, piisavad sotsiaalsed tagatised ning töö- ja teenistussuhete erisused, mis võimaldavad nende kiiret ja tõhusat rakendamist olukordades, kus tavapärase ressursid on ülekoormatud või häiritud, sealhulgas sõjaseisukorra ajal. Sellega luuakse eeldused riigi ja ühiskonna toimimiseks kriitiliste ülesannete täitmise järjepidevuseks, reageerimisvõime säilimiseks ja vajaduse korral kiireks võimendamiseks kogu riigi territooriumil.

2.2. Eelnõu väljatöötamise kavatsus

Hea õigusloome ja normitehnika eeskirja (HÕNTE) kohaselt koostatakse seaduseelnõu väljatöötamise vajaduse kooskõlastamiseks üldjuhul väljatöötamiskavatsus. Käesoleva eelnõu ettevalmistamisel on arvestatud, et eelnõu üks sisuline osa – Politsei ja piirivalve seaduses reguleeritava endiste teenistujate reservi regulatsioon – on juba varasemalt läbinud väljatöötamiskavatsuse etapi. Nimelt koostati politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduseelnõu väljatöötamiskavatsus, mis saadeti kooskõlastamisele 2019. aasta lõpus. Väljatöötamiskavatsusele laekunud tagasiside ja toimunud arutelude tulemusena loobuti osast kavandatud muudatustest ning osa lahendustest on vahepeal juba ellu viidud (kriisirolliga abipolitseinikega seotud regulatsioon) või on käsitlusel eraldi menetluses olevates õigusaktides (sh abipolitseiniku seaduse eelnõu kooskõlastusringis).

Väljatöötamiskavatsuses käsitleti ühe võimalusena läbida kohustuslik reservteenistus. Eelnõu kohaselt on kriisireservi loomine kavandatud vabatahtlikkuse põhimõttel.

Eeltoodust tulenevalt on endiste teenistujate reservi regulatsiooni osas tuginetud varasemalt koostatud väljatöötamiskavatsuses tehtud analüüsile ning sellele tehtud märkustele. Lisaks eeltoodule lahendatakse käesolevas eelnõus küsimused, mis vajavad täiendavat või ajakriitilist õiguslikku lahendust ning mis ei ole saanud lahendust juba vastu võetud või paralleelselt menetletavates õigusaktides.

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks väljatöötamiskavatsust tervikuna koostamata, kuna eelnõu menetlus peab olema põhjendatult kiireloomuline. Kiireloomulisuse vajadus tuleneb praegusest julgeolekuolukorrast ja muutunud julgeolekukeskkonnast, milles riigi kriisivalmiduse ja elanikkonnakaitse tugevdamine eeldab õiguslike lahenduste rakendamist viivitamata. Riigikantselei on toonud julgeolekupoliitika aluste ajakohastamisega seoses esile, et julgeolekukeskkond on muutlik ning süvenev globaalne ebastabiilsus ja vastasseis suurendavad pingete ja konfliktide tekkimise ohtu, mis omakorda suurendab vajadust tugevdada riigi otsustusvõimet ja kriisivalmidust².

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu § 1 järgi muudetakse PPVS-i.

Eelnõu § 1 punktidega 1 ja 2 muudetakse PPVS-i §-i 42, mis sätestab andmete kogumise isiku teenistusse võtmise otsustamiseks.

Kehtiva regulatsiooni kohaselt esitab politseiteenistusse kandideeriv isik KAPO-le või PPA-le isikuankeedi, milles küsitakse andmeid politseiteenistusse sobivuse hindamiseks. Isikuankeedi vormi ja selles küsitud andmete loetelu on kehtestatud siseministri määrusega. PPA võib

² <https://www.riigikantselei.ee/uudised/riigikantselei-saatis-avalikule-kooskolastamisele-eeesti-julgeolekupoliitika-alused-2026>

andmete õigsuse kontrollimiseks pöörduda riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste, füüsiliste ja juriidiliste isikute, ankeedis märgitud isikute, kandideerija tööandja ning teiste isikute poole, et selgitada välja kandidaadi sobivus politseiteenistusse asumiseks. Samuti võib PPA kontrollida politseiteenistusse kandideerija karistatust ning isikuandmeid riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalikõigusliku või eraõigusliku juriidilise isiku andmekogust.

Isikuankeedi regulatsioon laieneb ka Sisekaitseakadeemia politsei või piirivalve erialale kutseharidus- või rakenduskõrgharidusõppesse ning Sisekaitseakadeemiasse politseiametniku ametikohale kandideerijale.

PPVS § 42 lõikes 1 toodud asutuste loetelu täiendatakse Sisekaitseakadeemiaga, mille põhimääruse kohaselt viib Sisekaitseakadeemia struktuuriüksuseks olev siseturvalisuse karjäärikeskus (edaspidi *siseturvalisuse karjäärikeskus*) läbi värbamisi Siseministeeriumi, Sisekaitseakadeemia, Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti ning Häirekeskuse töö- ja ametikohtade täitmiseks.

Siseministeeriumi valitsemisala asutusse teenistusse kandideerija esitab Sisekaitseakadeemiale (Karjäärikeskus) kandideerimiseks vajalikud andmed ja dokumendid. Kuna PPVS § 42 lõikes 1 on nimetatud asutused, kellele isikuankeet esitatakse, siis tuleb selles loetelus nimetada ka Sisekaitseakadeemia. Muudatus annab Sisekaitseakadeemiale õigusliku aluse isikuankeedi vastuvõtmiseks kandidaadilt ja edastamiseks taustakontrolli tegijatele. Muudatus on seega vajalik värbamisteenuse sujuvamaks ning kiiremaks läbiviimiseks.

PPVS-i § 42 lõiget 5 täiendatakse nii, et isikuankeedi regulatsioon laieneb ka endiste teenistujate reservi (edaspidi *teenistujate reserv*) liikmeks kandideerijale. Politseiteenistusse sobivuse otsustamiseks kogub isikuandmeid PPA. Kuna reservi kandideeriv isik annab nõusoleku vajadusel tema nimetamiseks politseiametniku ametikohale, peab see isik vastama politseiametnikule kehtestatud nõuetele, sealhulgas peab ta olema laitmatu taustaga. Seega tuleb teenistujate reservi kandideerija taustakontroll teha enne ta reservi liikmeks nimetamist.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatakse paragrahvi 108⁴ lõikeid 2 ja 4. Muudatused on tingitud vajadusest tagada täiendavate vabatahtlike kaasamise võimalus hädaolukorra, eriolukorra, erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal (edaspidi kriisiolukord) või nende ohu korral. Üheks selliseks võimaluseks on reguleerida kriisiolukorra aegset väljaõpet ja luua õiguslik alus kriisiolukorra aegse väljaõppe läbinud vabatahtliku merepäästja osalemiseks merepäästetööl. Seetõttu täiendatakse vabatahtliku merepäästja pädevuse regulatsiooni lisades § 108⁴ lõigetesse 2 ja 4 kriisiolukorra aegse väljaõppe läbinud vabatahtlikule merepäästjale merepäästetöö tegemise võimaluse. Vabatahtliku merepäästja kriisiolukorra aegset väljaõpet reguleerivad eelnõu § 1 punkt 5 ja punkt 6.

Lõike 2 muudatuse kohaselt võib politsei ülesandel koos politseiametnikuga merepäästetööd teha vabatahtlik merepäästja, kes on läbinud kriisiolukorra aegse õppe. Vastavalt kehtivale regulatsioonile võib politsei ülesandel koos politseiametnikuga merepäästetööd teha vabatahtlik merepäästja, kes on läbinud vähemalt esimese astme õppe.

Lõike 4 muudatuse kohaselt võib politsei ülesandel iseseisvalt merepäästetööd teha vabatahtlik merepäästja, kes on läbinud kriisiolukorra aegse õppe, kui ta tegutseb koos teise astme õppe läbinud vabatahtliku merepäästjaga. Vastavalt kehtivale regulatsioonile võib politsei ülesandel iseseisvalt merepäästetööd teha vabatahtlik merepäästja, kes on läbinud esimese astme õppe, kui ta tegutseb koos teise astme õppe läbinud vabatahtliku merepäästjaga.

Eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse § 108⁶ lõiget 1. Kehtiva sätte kohaselt võib vabatahtliku merepäästjana tunnustada vähemalt 18-aastast isikut, kes vastab vabatahtliku merepäästja kutsesobivuse ja füüsilise ettevalmistuse nõuetele, keda ei ole käesoleva seadusega keelatud tunnustada vabatahtliku merepäästjana, kes on läbinud vähemalt §-i 108⁶ lõikes 2 nimetatud esimese astme õppe või Politsei- ja Piirivalveameti poolt tunnustatud vastava õppe ja sooritanud arvestuse ning kelle tervislik seisund võimaldab tegutseda vabatahtliku merepäästjana. Muudatuse kohaselt võib täiendavalt tunnustada vabatahtliku merepäästjana ka isikut, kes on läbinud eelnõu § 1 punktis 5 nimetatud väljaõppe.

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse §-i 108⁶ lõikega 3¹. Muudatus on tingitud vajadusest tagada kiirem viis täiendavate vabatahtlike merepäästjate kaasamiseks kriisiolukorras või selle ohu korral. Seetõttu täiendatakse § 108⁶ lõikega 3¹ ning nähakse ette nõuded vabatahtliku merepäästja kriisiolukorra aegsele väljaõppele. Vabatahtliku merepäästja väljaõpe koosneb tavapärasel olukorras I astme (kestab vähemalt 40 tundi) ja II astme (kestab vähemalt 20 tundi) väljaõppest ning iga kolme aasta tagant läbitavast kohustuslikust täiendkoolitusest. Ülesannete jäävuse põhimõtte kohaselt tuleb tagada otsingu- ja päästetöö tegemine merel ka kriisiolukorras või selle ohu korral, kui tavapärane otsingu- ja päästetööde ressurss on ülekoormatud. Kriisiolukorras või selle ohu korral tekib otsingu- ja päästetööde ülesande nõutud mahus täitmiseks vajadus paindlikumalt värvata ja välja õpetada uusi vabatahtlikke merepäästjaid. Senised kriisiaegsed kogemused on näidanud, et kriisiolukorras on hulk inimesi, kes soovivad panustada, kuid pole varasemalt mõelnud vabatahtlikuna tegutsemisele, mistõttu antud regulatsioon loob võimaluse neil seda teha. Kriisiolukorra aegse väljaõppe läbimine on aluseks isiku tunnustamiseks vabatahtliku merepäästjana (eelnõu § 1 p 4), kuid ei tähenda talle automaatselt kriisirolli määramist. Otsingu- ja päästetöid merel ei tee kriisiolukorras või selle ohu korral ainult kriisirolliga vabatahtlikud merepäästjad, vaid ka ilma kriisirollita vabatahtlikud merepäästjad vastavalt oma võimalustele.

Paragrahvi 108⁶ lõikega 3¹ luuakse eraldi väljaõpe, mis on ajaliselt lühem tavapärasest vabatahtliku merepäästja I astme väljaõppest. Sätte eesmärk on tagada, et kriisiolukorras või selle ohu korral oleks võimalik kiiresti kaasata ja välja koolitada täiendavaid vabatahtlikke merepäästjaid. Kriisiolukorras või selle ohu korral võib täiendavate vabatahtlike merepäästjate kaasamine olla aegkriitiline, mistõttu ei pruugi olla ajaliselt võimalik läbida tavapärasest I astme väljaõpet. Muudatuse kohaselt on vabatahtliku merepäästja kriisiolukorra aegse väljaõppe maht vähemalt 20 tundi ja lõpeb arvestusega. Võrreldes väljaõppega tavaolukorras on 20 tunnine väljaõpe ligikaudu poole väiksema mahuga, keskendudes merel otsingu- ja päästetööks vajalikele praktilistele algteadmistele ja -oskustele ning jättes välja näiteks ennetustöö temaatika. Vabatahtliku merepäästja kriisiolukorra aegsele väljaõppele võib suunata ja vabatahtliku merepäästjana tunnustada vähemalt 18-aastast isikut, kes vastab vabatahtliku merepäästja kutsesobivuse ja füüsilise ettevalmistuse nõuetele ning keda ei ole käesoleva seadusega keelatud tunnustada vabatahtliku merepäästjana.

Kriisiolukorras või selle ohu korral tunnustatud vabatahtlikule merepäästjale kohalduvad tavaolukorra nõuded ja õigused, seal hulgas kehtivas PPVS § 108⁶ lõikes 4 sätestatud täiendusõppe läbimise kohustus.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse § 108⁶ lõiget 8 ja lõiget 8¹. Muudatused on seotud eelnõu § 1 punktis 3 ja punkti 4 toodud muudatusega. Paragrahvi § 108⁶ lõike 8 täienduse kohaselt kehtestab vabatahtliku merepäästja väljaõppe, kriisiolukorra aegse väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, õppe korraldamise ning arvestuse sooritamise korra valdkonna eest vastutav minister määrusega. Paragrahvi 108⁶ lõike 8¹ täienduse kohaselt kinnitab vabatahtliku merepäästja esimese ja teise astme õppe, kriisiolukorra aegse ning täiendusõppe õppekavad Politsei- ja Piirivalveameti peadirektor haldusaktiga.

Eelnõu § 1 punktiga 7 täiendatakse seaduse 5¹. peatükki 7¹. jaoga, milles reguleeritakse vabatahtliku merepäästja kriisirolliga seonduvat. Kehtivas seaduses puudub kriisirolliga vabatahtliku merepäästja regulatsioon, mistõttu on vajalik seadust vastava regulatsiooniga täiendada.

Eelnõu paragrahviga 108¹⁹ reguleeritakse kriisirolli määramist vabatahtlikule merepäästjale.

Lõikes 1 sätestatakse, et kriisirolli võib määrata vabatahtlikule merepäästjale, kes on andnud nõusoleku toetada Politsei- ja Piirivalveametit kriisiolukorras või selle ohu korral.

Kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate puhul on tegemist vabatahtliku merepäästja väljaõppe läbinud vabatahtlikega, kes on nõustunud kriisirolli määramisega ja kelle kaasamine hädaolukorra, eriolukorra, erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal või nende ohu korral ehk kriisiolukorras, arvestades nende oskusi ja omandatud pädevusi (vastavalt väljaõppe tasemele), on merel otsingu- ja päästetööde tegemise tagamiseks kriisiolukorras esmavajalik. Kriisirolli saab määrata varasemalt Politsei- ja Piirivalveameti poolt tunnustatud vabatahtlikule merepäästjale, kes on avaldanud soovi ja andnud nõusoleku toetada Politsei- ja Piirivalveametit kriisiolukorras või selle ohu korral.

Muudatus võimaldab kriisiolukorras või selle ohu korral paindlikumalt kaasata väljaõppe saanud vabatahtlikke ning suurendada Politsei- ja Piirivalveameti võimekust kriisiolukordade lahendamisel. Kriisi lahendamise puhul on oluline, et Politsei- ja Piirivalveametil on võimalik kiiresti kaasata täiendavat väljaõppega isikkoosseisu olukordades, kus tavapärane töökorraldus ja olemasolev koosseis ei ole piisavad. Kriisirolli regulatsioon loob vabatahtliku merepäästja ja riigi vahel selge õigusliku seose, mis võimaldab vabatahtlikku merepäästjat kaasata kriisiolukorras või selle ohu korral konkreetsete ülesannete täitmisse ning määrata talle ette teada rolli.

Lõikes 2 reguleeritakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja pädevust. Kriisirolliga vabatahtliku merepäästja pädevuses on toetada Politsei- ja Piirivalveametit kriisiolukorra ajal osaledes politsei tegevuses PPVS-i § 108¹ lõike 2 kohaselt. Seega ei kaasne kriisirolli määramisega vabatahtlikule merepäästjale õiguste ega volituste laienemist võrreldes tavapärase vabatahtliku merepäästja pädevusega. Kriisirolli võtmine tähendab vabatahtlikule merepäästjale eeskätt lisakohustust olla valmis kriisiajal Politsei- ja Piirivalveametit toetama ja täitma talle määratud ülesandeid.

Lõikes 3 sätestatakse, et Politsei- ja Piirivalveametil on enne vabatahtlikule merepäästjale kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaväelise auastmega ametikohale (edaspidi *sõjaaja ametikoht*).

Politsei- ja Piirivalveametil ei ole andmeid sõjaaja ametikohale või riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale määratud isikute kohta. Seetõttu nähakse ette, et Politsei- ja Piirivalveametil on enne vabatahtlikule merepäästjale kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist teavet vabatahtliku merepäästja riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetamise kohta. Selliselt antakse Politsei- ja Piirivalveametile õigus kontrollida, ega vabatahtlik merepäästja, kes soovib endale kriisirolli, pole juba määratud riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale.

Sõjaaja ametikohale nimetamise kohta toimub teabevahetus kaitseväekohustuslaste registri kaudu. Politsei- ja Piirivalveamet kontrollib, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale või mitte. Pärast kriisirolli määramist esitab Politsei- ja Piirivalveamet omakorda teabe isikule kriisirolli määramise kohta. See teave jääb kaitseväekohustuslaste registrisse, et vältida isiku nimetamist sõjaaja ametikohale

Lõikes 4 sätestatakse, et kriisirolli ei saa määrata vabatahtlikule merepäästjale, kes on nimetatud riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui vabatahtlik merepäästja vastavalt ameti- või töökohalt vabastatakse.

Riigikaitseaduse järgi on riigikaitse töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev töökohustus, mis on vahetult seotud riigikaitse ülesannete, sisejulgeoleku ja põhiseadusliku korra või elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisega. Riigikaitse töökohustuse eesmärk on tagada vajalike riigikaitse ülesannete täitmine ja sellega riigi korralduse ja ühiskonna toimimise jätkusuutlikkus. Riigikaitse töökohustus tekib isikule riigikaitse töökohustusega ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumise ajal või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohaks. Isikut teavitatakse riigikaitse töökohustuse tekkimisest riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohale asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohaks. Riigikaitse asutus peab arvestust tema koosseisus olevate riigikaitse töökohustusega ametikohtade ja neil töötavate isikute üle.

See tähendab, et niisugustel ameti- või töökohtadel olevatele vabatahtlikele merepäästjatele ei saa Politsei- ja Piirivalveamet kriisirolli määrata. Piirangud on vajalikud, et tagada nii elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus kui ka Kaitseväge sõjaaja üksuste puutumatus. Nõnda saab riigikaitse ülesannetega asutus või ettevõtte arvestada, et kriisi korral ei lähe tema teenistuja või töötaja täitma politsei ülesandeid, vaid täidab riigikaitse ülesandeid oma alalisel ameti- või töökohal.

Eelnõu paragrahviga 108²⁰ reguleeritakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja staatuse ja töö- või teenistussuhte erisused.

Lõike 1 kohaselt saab sõjaaja ametikohale kriisirolliga vabatahtliku merepäästja nimetada vaid juhul, kui see on vältimatult vajalik sõjaliseks kaitseks ning asutuse juhid või nende volitatud isikud lepivad kokku, et isik nimetatakse sõjaaja ametikohale. See tähendab, et üldjuhul ei saa kriisirolliga vabatahtlikku merepäästjat sõjaaja ametikohale nimetada. Oluline on, et vabatahtlikke merepäästjaid saaks välja õpetada vastavalt nende kriisirollidele ja neid kriisi lahendamisse kaasata. Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik väljaõpetatud kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid nimetada sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisse panustada ja nende väljaõpetamine ei täidaks eesmärki. Vabatahtlikele merepäästjatele kriisirolli määramise eesmärk on tagada muudest kohustusest vabastatud reserv kriiside lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõtte, et üldjuhul kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kuivõrd kriis võib leida aset ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskenduma oma põhitegevusele, on oluline, et kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate reservi saaks vajaduse korral kriisi lahendamisse kaasata, kui see on vältimatult vajalik ning sõjalist riigikaitset ei ole võimalik muul viisil tagada. Asutuste juhtide kokkulepe isiku sõjaaja ametikohale määramiseks tagab selle, et tegemist on läbimõeldud otsusega, mis arvestab mõlema poole huvisid ning isikut kasutatakse rollis, kus ta on kõige vajalikum kriisi lahendamiseks.

Kriisirolli märges on näha ka kaitseväekohustuslaste registris.

Lõigete 2 ja 3 kohaselt luuakse kriisirolliga vabatahtlikule merepäästjale, kellele on määratud kriisiroll, õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest, kui ta kaasatakse kriisi lahendamisse. Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest antakse ajaks, kui ametnik või töötaja asub vabatahtliku merepäästjana vastavalt oma kriisirollile kriisi lahendamiseks.

TLS § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on ajateenistuses või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuse kohaselt sätestatakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid kriisi lahendamise tõttu, selle kehtestamine on vajalik nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta.

ATS §-s 83 on sätestatud, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega. Kriisirolliga vabatahtliku merepäästjana kriisi lahendamisse kaasatud ametnik on sel hetkel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest.

Lõikes 4 sätestatakse, et lõigetes 2 ja 3 sätestatud juhul esitab töötaja tööst keedumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamiseks, annab Politsei- ja Piirivalveamet vastavatele vabatahtlikele merepäästjatele sellest teada ja kutsub nad kriisi lahendamiseks Politsei- ja Piirivalveametit abistama arvestades eelnõu §-s 108²¹ sätestatud.

Lõike 5 kohaselt võib kriisirolliga vabatahtlikule merepäästjale, kes osaleb kriisi lahendamises maksta hüvitist.

Hüvitise maksmise eesmärk on vältida olukorda, kus kriisirolliga vabatahtliku merepäästja või tema perekonna sissetulek väheneb ajavahemikul, mil isik on kaasatud kriisi lahendamisse ega saa samal ajal täita oma põhitööga seotud kohustusi. Kui kriisirolliga vabatahtlik merepäästja kaasatakse kriisi lahendamisse ning tema töö- või teenistussuhe tööandjaga peatub, ei ole tööandjal kohustust maksta talle töötasu.

Seaduses sätestatud hüvitise maksmise võimalus toetab kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate valmisolekut ja osalust Politsei- ja Piirivalveameti abistamisel erinevate kriiside ajal. Hüvitist makstakse üksnes juhul, kui kriisirolliga vabatahtlik merepäästja kutsutakse kriisi ajal Politsei- ja Piirivalveametit abistama ning hüvitise maksmise eeldused on täidetud. Kuna hüvitise maksmine on seotud isiku osalemisega kriisi ajal Politsei- ja Piirivalveameti tegevuses, maksab hüvitist Politsei- ja Piirivalveamet. Hüvitise arvutamise aluseks võetakse hüvitise maksmisele eelnenud Statistikaameti avaldatud viimane keskmine brutokuupalk.

Lõikes 6 sätestatakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja hüvitise ulatuse, selle taotlemise ja väljamaksmise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Tegemist on

volitusnormiga, mis võimaldab reguleerida hüvitisega seotud küsimusi määrukses paindlikult ja praktiliste vajaduste järgi.

Lõikes 7 sätestatakse tööandja õigus nõuda riigilt kahju hüvitamist juhul, kui tööandjale tekib lõike 2 kohaldamise tõttu otsene varaline kahju ehk kahju tekib, kuna vabatahtlik merepäästja, kellele on Politsei- ja Piirivalveamet määranud kriisirolli, keeldub töö tegemisest alalise tööandja juures, et ta saaks osaleda kriisi lahendamisel. Tööandja saab kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui varaline kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole kriisirolliga vabatahtliku merepäästjana kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui kriisirolliga vabatahtlik merepäästja keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja juures, on tööandjal õigus nõuda otsese varalise kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Hüvitise suurus on piiratud ning selle ülempiiriks on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et kriisirolliga vabatahtliku merepäästja kaasamine toimub avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja õiguskindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab ülempiiri suurusel ajas muutuda vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik vältimaks riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Arvestades, et varaline kahju võib sõltuda erinevatest välistest teguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetselt tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu.

Eelnõu paragrahvi 108²¹ reguleeritakse kriisirolliga vabatahtliku merepäästja kaasamist politsei tegevusse.

Lõike 1 kohaselt otsustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamise kriisi lahendamisse Vabariigi Valitsus korraldusega kuni 30 kalendripäevaks. Kuna kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kutsumine kriiside lahendamisse mõjutab tööandjaid, on oluline, et otsustustasand oleks kõrgem kui asutuse juhi tasand. Kui kriisi lahendamise tõttu ei saa kriisirolliga vabatahtlik merepäästja oma tavapärasest tööd teha, otsustab eelnõu kohaselt kriisirolliga vabatahtliku merepäästja kaasamise Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul. Kriisirolliga vabatahtlikul merepäästjal tekib siis õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikoal tema õigus teostada avalikku võimu, ilma et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. Kuna seetõttu võib tööandjal olla keerukam kindlustada mõne tööloigu või teenuse toimimine – need võivad ajutiselt isegi katkeda –, on tähtis, et otsus kaasata kriisirolliga vabatahtlik merepäästja oleks väga hoolikalt läbi mõeldud. Vabariigi Valitsuse otsustustasand tagab, et sellist vabatahtlikku ressursi ei saa kaasata kergekäeliselt.

Kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid saab kriiside lahendamisse kaasata eelkõige siis, kui on selge, et Politsei- ja Piirivalveameti enda ressursist jääb väheks ja teiste partnerite kaasamine pole võimalik või pole võimalik vajalikus mahus, et kriis lahendada.

Valdkonna eest vastutava ministri ettepanekus selgitatakse, miks on vaja kriisirolliga vabatahtlikud merepäästjad kriisi lahendamisse kaasata ja mis ülesandeid nad täidavad. Ministri peab omakorda vastava ettepaneku tegema ehk info ja vajaduse edastama Politsei- ja Piirivalveamet. Politsei- ja Piirivalveamet oskab kõige paremini hinnata, kas tegemist on sellise kriisiga, mille vältel tuleb toime tulla tavapärasest suurema mahuga ülesannete täitmisega ja mis vajab vastava väljaõppe saanud lisaressursi kaasamist.

Lõike 2 kohaselt vaatab Vabariigi Valitsus käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaja lõppemisel otsuse üle. Kuna kriiside puhul ei ole võimalik ette näha, kui kaua kriis kestab, siis on esialgu võimalik kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks. Kui kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamine kriisi lahendamisse on endiselt vajalik, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse üle iga 30 päeva tagant ja pikendab kriisirolliga vabatahtliku merepäästja kaasamist kuni 30 päeva võrra.

Kuna mistahes kriisi korral ei ole võimalik ette näha, kui kaua see kestab, saab esialgu kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 päevaks. Kui saabub kaasamise esialgses otsuses märgitud tähtaja lõpp, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse uuesti üle ja vajaduse korral pikendab kriisireservi kaasamist 30 päeva võrra, ja kui 30 päeva pärast on vaja uuesti pikendada, siis on Vabariigi Valitsusel see õigus olemas.

Tähtaja seadmine on oluline tööandjale, kes peab oma töö korraldamiseks teadma, kui kaua tema töötaja võib tööülesannete täitmisest eemal olla. Arvestades tööandja vajadust ettevõtte või asutuse töös hoida, kaasatakse kriisirolliga vabatahtlik merepäästja kriisi lahendamisse üldjuhul 30 päevaks.

Lõike 3 kohaselt tuleb Vabariigi Valitsuse korralduses tuua välja ülesanded, mille täitmise kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid on vaja kaasata, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või ülempiir, ülesannete täitmise piirkond ja vajaduse korral muud andmed.

Eesmärk on tagada kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamise selgus. Sätte kohaselt peab Vabariigi Valitsuse korraldus sisaldama vähemalt neid andmeid, mis võimaldavad üheselt mõista, mis eesmärgil, millises ulatuses ja kui pikaks ajaks kriisirolliga vabatahtlikke merepäästjaid kaasatakse. Ülesannete väljatoomise nõue võimaldab piiritleda kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate tegevuse sisu ning tagab, et kaasamine toimub üksnes konkreetsete ja selgelt määratletud ülesannete täitmiseks. Kaasamise tähtaja määramine tagab, et kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamine on ajaliselt piiratud ning seotud konkreetse kriisiolukorra või sellest tuleneva vajadusega.

Kaasatavate isikute arvu või selle ülempiiri sätestamine võimaldab hinnata meetme proportsionaalsust ning planeerida nii riigi kui ka kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate ressursikasutust. See aitab tagada, et kaasamine ei ületa tegelikku vajadust ning on kooskõlas kriisi lahendamiseks vajaliku ulatusega. Ülesannete täitmise piirkonna määramine on vajalik selleks, et selgelt piiritleda ala, kus kriisirolliga vabatahtlikud merepäästjad tegutsevad. Vajaduse korral muude andmete märkimise võimalus annab Vabariigi Valitsusele paindlikkuse arvestada konkreetse kriisi eripärasid või lisatingimusi, mis on kriisi tõhusaks lahendamiseks vajalikud. Kokkuvõttes toetab lõige 3 läbipaistvat ja kontrollitavat otsustusprotsessi ning aitab tagada, et kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate kaasamine on põhjendatud ja sihipärane.

Eelnõu paragrahviga 108²² reguleeritakse vabatahtliku merepäästja vabastamist kriisirollist

Lõikes 1 sätestatakse, et Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist.

Punkti 1 alusel vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist, kui vabatahtlik merepäästja esitab kriisirollist loobumiseks avalduse. Kuna kriisirolli võtmine on vabatahtlikele merepäästjatele võimalus, mitte kohustus, siis on tal igal ajal õigus sellest rollist ka loobuda.

Punkti 2 alusel vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist, kui kriisirolli võtnud vabatahtlik merepäästja ei osale mõjuva põhjuseta käesoleva seaduse § 108²¹ lõikes 1 nimetatud juhul kaasamise korral politsei tegevuses. Kriisirolli võtnud vabatahtlik merepäästja on andnud vabatahtliku lubaduse toetada Politsei- ja Piirivalveametit kriisiajal. Kriisiroll eeldab valmisolekut osaleda politsei tegevuses Vabariigi Valitsuse korralduse alusel käesoleva seaduse § 108²¹ lõikes 1 nimetatud juhtudel. Kui kriisirolli võtnud vabatahtlik merepäästja mõjuva põhjuseta sellisel kaasamisel ei osale, vähendab see Politsei- ja Piirivalveameti võimekust talle pandud ülesandeid täita. Seetõttu on PPVS-i § 108²² lõikes 1 ette nähtud alused, mille korral PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist. Mõjuva põhjuse näited võivad olla terviseseisund, perekondlik hädaolukord (nt lähedase ootamatu haigestumine või õnnetus) või muu põhjus, mis on piisavalt tõsine ja õigustatud. Mitterõõv põhjus on selline, mis ei ole piisavalt kaalukas ega õigusta puudumist.

Punkti 3 kohaselt vabastatakse vabatahtlik merepäästja kriisirollist, kui ta asub sõjaaja ametikohale või riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse riigikaitsealine töökohustus.

Kui vabatahtlik merepäästja asub sõjaaja ametikohale või tema suhtes tekib riigikaitsealine töökohustus, on kriisirollist vabastamine § 108²² lõike 1 punkti 3 alusel vajalik selleks, et vältida vastuolu erinevate riigikaitsealiste ja sisejulgeoleku kohustuste vahel ning tagada, et isikule ei pandaks samaaegselt kattuvaid või omavahel konkureerivaid ülesandeid.

Kriisirollist vabastamiseks peab isik esitama Politsei- ja Piirivalveametile vastava avalduse. Politsei- ja Piirivalveametil on õigus vabatahtlik merepäästja kriisirollist vabastada ka ilma isiku avalduseta. Vastav otsus tehakse kaitseväekohustuslaste registrist või töötamise registrist saadud andmete alusel. Kriisirollist vabastamisest hoolimata võib vabatahtlik merepäästja jätkata käesoleva seaduse §-s 108¹ lõikes 2 sätestatud ülesannete täitmist.

Vabatahtlik merepäästja saab taotleda kriisirolli uuesti, kui ta vabastatakse riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohalt või tema ameti- või töökohta ei loeta enam riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohaks või kui isik vabastatakse sõjaaja ametikohalt. Isik peab selleks esitama uuesti Politsei- ja Piirivalveametile vastava avalduse. Politsei- ja Piirivalveametil on omakorda õigus kontrollida töötamise registri või kaitseväekohustuslaste registri kaudu, ega isik pole enam riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal või sõjaaja ametikohal.

Lõikes 3 täpsustatakse Politsei- ja Piirivalveameti õigust saada enne vabatahtliku merepäästja kriisirollist vabastamise otsuse tegemist vajalikke andmeid teistest riiklikest registritest. Sätte eesmärk on tagada, et kriisirollist vabastamine põhineks kontrollitud ja ajakohasel teabel ning oleks õiguspärane ja põhjendatud.

Kuna kriisirollist vabastamise aluseks võib olla asjaolu, et vabatahtlik merepäästja asub sõjaaja ametikohale või riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale või et tema olemasolevale töökohale on määratud riigikaitsealine töökohustus, ei pruugi Politsei- ja Piirivalveametil see teave muul viisil alati õigel ajal või usaldusväärselt olemas olla. Seetõttu on vajalik võimaldada andmete saamine töötamise registrist ning kaitseväekohustuslaste registrist.

Töötamise registrist saadav teave võimaldab kontrollida, kas isik töötab riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal, mis võib välistada tema osalemise kriisirollis sisejulgeoleku ülesannete täitmisel. Kaitseväekohustuslaste registrist saadav teave võimaldab omakorda tuvastada, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale, mille korral ei ole tal võimalik ega lubatav olla kriisirolliga vabatahtlik merepäästja. Säte toetab erinevate riigikaitsealiste ja sisejulgeoleku kohustuste kooskõlastamist ning aitab vältida olukorda, kus isikule pannakse samaaegselt vastuolulisi või kattuvaid kohustusi. Samuti aitab see tagada, et kriisirollist vabastamise otsus tehakse üksnes tegeliku ja õiguslikult relevantse aluse olemasolul.

Andmete saamise õigus on piiratud konkreetse eesmärgiga – vabatahtliku merepäästja kriisirollist vabastamise otsustamisega – ning hõlmab ainult neid andmeid, mis on otsuse tegemiseks vältimatult vajalikud. Lõiget 3 täiendavalt selgitades on oluline rõhutada, et Politsei- ja Piirivalveameti õigus saada andmeid töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist ei ole üldine ega piiramatu, vaid eeldab konkreetset alust andmete kontrollimiseks. Andmete pärimine on põhjendatud üksnes juhul, kui Politsei- ja Piirivalveametil on tekkinud kahtlus või muu objektiivne alus arvata, et vabatahtlik merepäästja on asunud sõjaaja ametikohale, töötab riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal või et tema olemasolevale ameti- või töökohale on määratud riigikaitsealine töökohustus. Selliseks aluseks võib olla näiteks isiku enda teade, teave koostööasutusest või muu usaldusväärne info. Seega ei ole registripäringute eesmärk üldine kontroll või regulaarne järelevalve kõigi kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate üle, vaid konkreetse juhtumi asjaolude selgitamine enne kriisirollist vabastamise otsuse tegemist. Selline lähenemine tagab, et andmete töötlemine on eesmärgipärane, vajalik ja proportsionaalne ning kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega.

Lõikes 4 sätestatakse, et kriisirollist vabastatud vabatahtlikul merepäästjal on kohustus tagastada Politsei- ja Piirivalveametile esimesel võimalusel talle kriisi lahendamiseks väljastatud vara. Kui vabatahtlik merepäästja on kriisirollist vabastatud, tähendab see, et tema kriisirollist tulenevad kohustused on lõppenud. Kui vabatahtlikule merepäästjale on Politsei- ja Piirivalveameti poolt väljastatud kriisi lahendamiseks vahendeid, siis on need mõeldud konkreetseks ülesandeks ning nende enda valduses hoidmine ilma vajaduseta ei ole põhjendatud.

Eelnõu § 1 punkti 8 järgi täiendatakse PPVS-i 5². peatükiga, millega luuakse õiguslik alus teenistujate reservi moodustamiseks, sätestatakse reservi liikmesuse nõuded ja tingimused, samuti reservi liikmete õppustele ja kriisi lahendamisse kaasamise alused ning liikme õigused, kohustused, hüved ja sotsiaalsed tagatised.

PPVS-i 5². peatüki 1. jao § 108²³ kohaselt on endiste teenistujate reservi liige isik, kes on andnud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis nõusoleku toetada PPA-d või KAPO-t hädaolukorra, eriolukorra, erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal ehk kriisiolukorra ajal või nende ohu korral ning kes on nimetatud reservi liikmeks (vt § 108²⁷ selgitusi.)

Kriisi lahendamisel politsei ülesandeid täitvad reservi liikmed nimetatakse politseiametnikeks. PPVS-i järgi on politsei ülesanded süütegude ennetamine, avaliku korra kaitse, dokumentide ja tegevuslubade väljastamine, kodakondsuse ja migratsiooni valdkonna asjade korraldamine, otsingu- ja päästetöö tegemine ning merereostuse avastamise ja likvideerimise korraldamine, otsingutööde tegemine maismaal lennuõnnetuse korral, piirivalve valdkonna asjade korraldamine, süütegude menetlemine ja karistuste täideviimine, Eesti presidendi ja tema perekonna, samuti seaduses sätestatud juhul ametist lahkunud presidendi, peaministri, välisriigi riigipeade, valitsusjuhtide, välisministrite kaitsmine ning objektide valvamine ja muude seadusest ja selle alusel antud õigusaktidest tulenevate ülesannete täitmine.

Kriiside ajal täidavad KAPO või PPA reservis olevad isikud eelkõige kolme järgmist ülesannet: 1) massiohje, 2) piirivalve ja 3) objektivalve. Need on kolm peamist ülesannet, mida hakkavad täitma reservi nimetatud isikud, kes kriisi ajal nimetatakse politseiametniku ametikohale.

Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse reservi kaasamiseks, vormistatakse reservi liige kriisi lahendamiseks politseiametniku ametikohale KAPO või PPA peadirektori või tema volitatud isiku haldusaktiga. Vormistamine on sarnane kadettide vormistamisega politseiteenistusse, kui nad kaasatakse PPVS-i § 80 lõike 1 alusel politsei ülesannete täitmisse. PPVS-i § 80 lõike 1 järgi on PPA peadirektoril õigus Sisekaitseakadeemia politsei ja piirivalvekolledži direktori nõusolekul kaasata kadette riigi julgeoleku tagamiseks, riigikaitse vajadusel, inimelu päästmiseks, päästetööde teostamiseks ja inimeste otsingutel, loodusõnnetuse, tulekahju, avarii või katastroofi ennetamiseks või selle tagajärgede kõrvaldamiseks, edasilükkamatu teenistusülesande täitmiseks, mida selle iseärasuste tõttu ei ole võimalik katkestada või lõpetada, massilise korratuse ärahoidmiseks ja lõpetamiseks ning muudel seaduses sätestatud juhtudel. Näiteks 2020. aasta kevadel väljakuulutatud eriolukorra ajal võttis PPA peadirektor aprilli alguses politseiteenistusse ja nimetas kuni eriolukorra lõppemiseni koosseisuvälistele ametikohtadele Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledži kadetid. Kadetid vabastati politseiteenistusest eriolukorra lõppemisel alates 18. maist 2020. aastal.

Paragrahvis 108²⁴ sätestatakse isikuandmete töötlemine teenistujate reservi töö korraldamisel.

Eelnõu kohaselt on asutusel õigus töödelda teenistujate reservis oleva isiku andmeid, et korraldada tema teenistust. Samad õigused on asutustel ka isikute teenistuse korraldamisel. Teenistujate reservi kandideeriva isiku andmeid töödeldakse, et hinnata, kas ta vastab PPVS-is esitatavatele nõuetele. Teenistujate reservi liige võetakse kriisi lahendamise ajaks politseiametnikuna teenistusse. Töödeldavad andmed on näiteks andmed isiku hariduse, tervise ja karistatuse kohta ning muud vajalikud andmed, mille põhjal hinnatakse isiku sobivust teenistusse võtmisel ja teenistusülesannete määramisel.

Oluline, et isikul, kes soovib teenistusse asuda, oleks teenistusülesannete täitmiseks omandatud vajalikud oskused ja väljaõpe ning ta vastaks politseiametnikele esitatavatele kutsesobivuse sh tervisele esitatavatele nõuetele. Lisaks tehakse teenistujate reservi liikmeks asuda soovija osas taustakontroll. Taustakontrolli teostatakse PPVS peatükis 2³ ja §-s 42 sätestatud korras.

PPVS-i 5². peatüki 2. jaos reguleeritakse teenistujate reservi nimetamist, reservi liikme väljaõpet ja välisriiki lähetamist.

Paragrahvis § 108²⁵ reguleeritakse teenistujate reservi kandideerimist ning sätestatakse reservi kandideerimiseks isikuankeedi ja kirjaliku taotluse esitamine. Ühtlasi annab reservi kandideerija nõusoleku kriiside lahendamisel osaleda politseiametnikuna.

Paragrahvide 108²⁵ ja 108²⁶ sätete koosmõjus oodatakse reservi liikmelt vastavust samaaegselt järgmistele nõuetele:

- varasem teenistus KAPOs või PPA-s või alternatiivselt vajalikud teadmised ja oskused;
- vastavus PPVS § 39 lõike 2 ja § 71 lõike 4 alusel kehtestatud määruste nõuetele;
- ei tohi esineda PPVS § 40 nimetatud asjaolusid.

Lõike 1 kohaselt saab teenistujate reservi kandideerida isik, kes on olnud KAPO või PPA teenistuses või kellel on ülesande täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused ning kes vastab käesoleva seaduse §-is 108²⁶ sätestatud nõuetele. Käesoleva sättega määratletud teenistujate reservi kandideerimise tingimused lähtuvad pigem kompetentsist ning määratletult selliselt, et reservi kaasatavate isikute valik ei sõltuks üksnes formaalsest varasemast teenistussuhtest.

Säte võimaldab teenistujate reservi kandideerida lisaks KAPO ja PPA endistele teenistujatele ka isikutel, kellel on ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused, kuna praktikas ei piirdu vajalik pädevus üksnes asutuse varasemate teenistujatega. Vajalik kompetents võib olla omandatud muudes avaliku sektori asutustes, erasektoris, projektipõhise töö kaudu või erialase ettevalmistuse ja kutsealase kogemuse tulemusena ning see võib olla ülesannete täitmise seisukohalt samaväärne. Näiteks sobituksid siia endised abipolitseinikud, endised Kaitseväge sõjaväepolitseinikud või ka Sisekaitseakadeemia kadetid. Teadmiste ja oskuste hindamisel lähtutakse ülesannetest, mille tarbeks isik reservi liikmeks nimetatakse. Kuna teenistujate reservi liikmed võetakse kriisi lahendamise ajal teenistusse, siis täiendatakse ka siseministri määrust, millega on kehtestatud politseiametnike kutsesobivusnõuded eesmärgiga luua ametikohtade kategooriad, millel on täna kehtiva määrusega võrreldes kergemad nõuded. See tähendab, et teenistujate reservi liikmed ei pea vastama täna kehtivatele kutsesobivusnõuetele.

Kui reservi kandideerimise võimalus oleks seotud ainult endise teenistuja staatusega, kitsendaks see põhjendamatult kandidaatide ringi, vähendaks reservi sisulist kasutatavust ning suurendaks riski, et vajalike teadmiste ja oskustega isikuid ei ole võimalik vajaduse tekkimisel õigeaegselt kaasata.

Isikut, kes käesolevas lõikes toodud nõuetele ei vasta, ei ole võimalik teenistujate reservi liikmeks nimetada.

Lõige 2 ja 3 reguleerib teenistujate reservi kandideeriya isikuankeedi esitamist ning isiku nõusoleku andmist osaleda nii väljaõppes, kui politseiametnikuna kriisi lahendamises. Sättes viidatud PPVS-i § 42 reguleerib politseiteenistusse kandideeriya isikuankeedi esitamist. Siinkohal lähtutakse just politseiteenistusse kandideeriya regulatsioonist, kuna endiste teenistujate reservi liiga võetakse kriisi lahendamise ajaks teenistusse.

Politseiteenistusse kandideeriya esitab KAPO-le või PPA-le isikuankeedi, mille vormi ja andmed kehtestab siseminister määrusega. Kehtiva siseministri määruse „[Isikuankeedi vorm](#)“ kohaselt küsitakse politseiteenistusse kandideerijalt isikuandmeid (isikukood, nimed, kodakondsus, emakeel, isikut tõendava dokumendi andmed, juhiloa andmed, elukoht, sidevahendid), perekondlikke ja tutvussidemeid (vanemad, lapsed, vennad, õed, abikaasa või abieluga sarnanevas suhtes olev elukaaslane, endine abikaasa, registreeritud elukaaslane, endine registreeritud elukaaslane), hariduskäiku, varasemat elukäiku ja tegevust (töötamine, kaitseväge teenistus ja sõjaväeline väljaõpe) ning täiendavat isikuteavet (keelte valdamine, erakonda kuuluvus, avalikust teenistusest vabastamine distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest, pensioni saamine riigilt, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik või Šveitsi Konföderatsioon või mis ei kuulu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni). Küsitavad andmed võimaldavad hinnata isiku sobivust politseiteenistusse.

Isikuankeedile lisab reservi kandideeriya kirjaliku taotluse reservi nimetamiseks. Kirjalikus taotluses annab reservi kandideeriya nõusoleku osaleda teenistujate reservi väljaõppes, täiendusõppes ning politseiametnikuga politsei tegevuses kriiside lahendamisel. Reservi kandideeriya, kes annab nõusoleku osaleda kriiside ajal politsei ülesannete täitmisel politseiametnikuna, esitab politseiametniku isikuankeedi. Kuna reservi kandideeriya, kes on

nõus kriiside ajal panustama politsei ülesannete täitmisesse, peab vastama politseiametnikule esitatavatele nõuetele, siis saab tema sobivust hinnata politseiametniku isikuankeedis esitatud andmete alusel.

Nõusoleku andmine tagab KAPO-le ja PPA-le võimaluse prognoosida, kui palju on võimalik kriisiolukorras kaasata lisatööjõudu politseiametnikena. Nõusoleku andmine paneb reservis olevale isikule kohustuse asuda kriiside ajal täitma politsei ülesandeid. Kuna aga reservi astumine on vabatahtlik, siis saab reservis olev isik oma nõusoleku igal ajal tagasi võtta. Kriiside ajal tuleb küll arvestada pikema etteteatamise tähtajaga kui tavapärasel olukorras.

Lisaks eeltoodule kinnitab reservi kandideerija taotluses, et ta täidab nõudeid, mis on reservis olevale isikule õigusaktidega kehtestatud, ning kohustub osa võtma nii reservi väljaõppes kui ka kriiside ajal politsei ülesannete täitmisest, samuti tulema asukohta, kuhu reservis olev isik peab kriisi lahendamiseks tulema (näiteks politseijaoskond).

Paragrahvis § 108²⁶ reguleeritakse reservis olevale isikule esitatavaid nõudeid, mis tulenevad sellest, et isik soovib kriiside ajal osaleda politsei ülesannete täitmisel politseiametnikuna. Võrreldes kehtivate seadustega uusi nõudeid ei kehtestata.

Lõikes 1 sätestatakse, et kui isik annab nõusoleku osaleda reservi väljaõppes ning kriiside lahendamise ajal politseiametnikuna, peab ta vastama politseiametniku nõuetele.

PPVS-i kohaselt võib politseiametnikuna teenistusse võtta vähemalt keskhariidusega täielikult teovõimelise Eesti kodaniku, kes valdab eesti keelt seadusega või seaduse alusel antud õigusaktiga kehtestatud ulatuses ning vastab politseiametniku tervise- ja kutsesobivusnõuetele:

- 1) keeleseaduse alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse „Ametniku, töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded“ järgi peab politseiametnikul olema C1-tasemel **keeleoskus**. Politseiametnikud, kes on vanemspetsialisti või nooremspetsialisti ametikohal piiripunktis, kordonis, piirivalvelaeval, valmidusüksuses või Lennusalgas, peavad oskama eesti keelt vähemalt B2-tasemel.
- 2) PPVS-i järgi kehtestab politseiametniku kutsesobivusnõuded ning nende kontrollimise tingimused ja korra siseminister määrusega. Siseministri määrus „Politseiametniku ning Politsei- ja Piirivalveameti struktuuriüksuse juhi ametikohal teenistuses oleva ametniku kutsesobivusnõuded, nende kontrollimise tingimused ja kord“ sätestab politseiametniku **nõuded isikuomadustele** (*lojaalne Eesti Vabariigile, aus ja seaduskuulekas, võimeline töötama stabiilselt ja tulemuslikult pingeolukorras ning oskama teha meeskonnatööd, kohusetundlik, otsustus- ja vastutusvõimeline, suutma langetada iseseisvalt otsuseid oma ametikoha pädevuse piires, võimeline ette nägema oma otsuste tagajärgi ning vastutama nende eest jne*), **haridusnõuded** (*vähemalt keskhariidus ja kutseharidus politsei või piirivalve erialal või kõrghariidus politsei või piirivalve erialal. Kui erialast haridust ei ole, peab politseiametnikul olema muu kutse- või kõrghariidus või keskhariidus ja varasem siseturvalisuse valdkonnas töötamist toetav kogemus ning ta peab läbima PPA peadirektori kehtestatud õppeprogrammi alusel erialase koolituse*) ning **kehalise ettevalmistuse nõuded** (*mõõdetakse üldist vastupidavust, käe- ja kõhulihaste jõudu*).
- 3) Politseiametniku **tervisenõuded** ja tervisekontrolli korra ning tervisetõendi sisu ja vormi nõuded kehtestab siseminister määrusega „Politseiametniku tervisenõuded ja tervisekontrolli kord ning tervisetõendi sisu ja vormi nõuded“, kus on sätestatud politseiametniku **üldised tervisenõuded** (*tervis peab võimaldama töötada vahetustega ning töö- ja puhkeaja režiimi häiretega, kanda ja kasutada relva, kõrge vaimse pinge ja ohu olukorras, sealhulgas konfliktiolukord, psühhomotsionaalne pinge ja stress*) ning

politseiametniku tervisenõuded ja politseiametniku teenistusülesannete täitmist takistavate tervisehäirete loetelu, mida tuleb politseiametniku tervises seisundit hinnates järgida.

Teenistujate reservi liikmel ei tohi esineda PPVS-is teenistusse võtmiseks välistavaid asjaolusid. PPVS-i järgi **ei võeta politseiteenistusse** isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest või keda on karistatud vangistusega, olenemata karistusandmete kustutamisest, kes on kriminaalmenetluses kahtlustatav või süüdistatav, kes on distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest avalikust teenistusest vabastatud ja teenistusest vabastamisest on möödas vähem kui aasta, kes saab pensioni, töötasu või muud regulaarset tasu riigilt, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik või Šveitsi Konföderatsioon või mis ei kuulu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni, keda on karistatud süüteo eest, millel on korruptsioonivastases seaduses toodud korruptiivse teo tunnused, kes on piiratud teovõimega, kelle tervises seisund ei vasta politseiametniku tervisenõuetele, kes esitas isikuankeedis teadlikult valeandmeid või varjas olulist informatsiooni. Kui reservi kandideerijal esineb kasvõi üks eelmises lauses nimetatud asjaolu, ei võeta teda reservi, kuna teda ei oleks võimalik kriisi lahendamiseks võtta politseiteenistusse.

Lähtudes **lõikes 3** toodust KAPO-l või PPA-l on õigus saada enne isiku reservi liikmeks nimetamist töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta riigikaitsele töökohustusega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaaja ametikohale, kuivõrd KAPO-l ja PPA-l pole andmeid sõjaaja ametikohal või riigikaitsele töökohustusega ametikohale määratud isikutest. Selliselt on tagatud, et reservist on välistatud riigikaitsele töökohustusega teenistuskohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikud. Oluline on tagada Kaitseväe sõjaaja üksuste puutumatus, aga ka elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus.

Lõike 4 järgi ei võeta reservi koosseisu riigikaitselele teenistuskohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikuid.

Riigikaitse seaduse järgi on riigikaitsele töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev töökohustus, mis on vahetult seotud riigikaitse ülesannete, sisejulgeoleku ja põhiseadusliku korra või elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisega. Riigikaitsele töökohustuse eesmärk on tagada vajalike riigikaitse ülesannete täitmine ja sellega riigi korralduse ja ühiskonna toimimise jätkusuutlikkus. Riigikaitsele töökohustus tekib isikule riigikaitsele töökohustusega ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumise ajal või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitsele töökohustusega ameti- või töökohaks. Isikut teavitatakse riigikaitsele töökohustuse tekkimisest riigikaitsele töökohustusega ameti- või töökohale asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitsele töökohustusega ameti- või töökohaks. Riigikaitsele asutus peab arvestust tema koosseisus olevate riigikaitsele töökohustusega ametikohtade ja neil töötavate isikute üle. Nii nagu riigikaitsele ametikohtade puhul, peetakse ka reservis olevate kaitseväekohustuslaste suhtes rakendatavate piirangute üle arvestust kaitseväekohustuslaste registris. Teenistujate reservis oleva isiku kohta tuleks kaitseväekohustuslaste registrisse teha vastav märge.

Täiendavate riigikaitsele töökohustusega ameti- ja töökohtade loetelu ning loetelu moodustamise, riigikaitsele töökohustusega ameti- või töökoha loomise ning muutmise ja andmete esitamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. Lähtudes Vabariigi Valitsuse määruse „Täiendavate riigikaitsele töökohustusega ameti- ja töökohtade loetelu ning loetelu moodustamise, riigikaitsele töökohustusega ameti- või töökoha loomise ning muutmise ja

[andmete esitamise kord](#)“ § 2 punktis 8 võib KAPO ja punktist 22 võib PPA kuni 100% teenistuskohtheadest määrata riigikaitsealise töökohustusega ametikohaks. Politseiametnike ametikohad on riigikaitsealised ametikohad. Seega kui reservi liige nimetatakse kriiside lahendamise ajal politseiametniku ametikohale, siis loetakse tema ametikoht riigikaitsealiseks ametikohaks.

Lõike 5 kohaselt ei nimetata teenistujate reservi liiget sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui see on vältimatult vajalik riigi sõjaliseks kaitseks ning asutuse juhid või nende volitatud isikud lepivad kokku, et isik nimetatakse sõjaaja ametikohale. See tähendab, et üldjuhul ei saa teenistujate reservi liiget sõjaaja ametikohale nimetada.

Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik teenistujate reservi liikmeid nimetada sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisse panustada ja nende kaasamine ei täidaks eesmärki. Teenistujate reservi liikmeks määramise eesmärk on tagada muudest kohustusest vabastatud reserv kriiside lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõte, et üldjuhul reservi liikmeid sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kuivõrd kriis võib leida aset ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskenduma oma põhitegevusele, on vajalik, et teenistujate reservi liige saaks vajaduse korral kriisi lahendamisse kaasata, kui see on vältimatult vajalik ning sõjalist riigikaitset ei ole võimalik muul viisil tagada. Asutuste juhtide kokkulepe isiku sõjaaja ametikohale määramiseks tagab selle, et tegemist on läbimõeldud otsusega, mis arvestab mõlema poole huvisid ning isikut kasutatakse rollis, kus ta on kõige vajalikum kriisi lahendamiseks.

Kriisirolli märges on näha ka kaitseväekohustuslaste registris.

Paragrahv 108²⁷ reguleerib isiku nimetamist teenistujate reservi.

Teenistujate reservi liikmele esitatavatele nõuetele vastav isik nimetatakse reservi KAPO või PPA peadirektori või tema volitatud isiku haldusaktiga. HMS-i kohaselt on haldusakt haldusorgani poolt haldusülesannete täitmisel avalikõiguslikus suhtes üksikjuhtumi reguleerimiseks antud, isiku õiguste või kohustuste tekitamisele, muutmisele või lõpetamisele suunatud korraldus, otsus, ettekirjutus, käskkiri või muu õigusakt. See annab KAPO-le ja PPA-le paindlikkuse otsustada, millise haldusaktiga isiku reservi nimetamine vormistatakse ja mis andmeid seal kajastatakse. Selguse huvides tuleb selles märkida vähemalt teenistujate reservi liikmeks asuva isiku isikuandmed, tema staatus kriiside ajal, s.t kas osaleb kriiside lahendamisel politseiametnikuna ning tema õigused ja kohustused, näiteks kohustus ilmuda kriisi ajal politseiametnikuna politsei ülesandeid täitma. Lisaks võib haldusakti märkida reservis oleva isiku sotsiaalsed tagatised kriiside lahendamise ja väljaõppe ajal jms.

Paragrahvis § 108²⁸ reguleeritakse teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamist.

ATS-i järgi on riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu (edaspidi *RPPA*) riigi personali- ja palgaarvestuseks vajalike andmete töötlemiseks peetav riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, mille eesmärk on tagada asutuste strateegiliseks ja personalijuhtimiseks vajaliku informatsiooni olemasolu ning avaliku teenistuse arendamiseks ja Riigikogule ülevaate koostamiseks vajalike statistiliste andmete olemasolu. RPPA-sse kantakse kõigi avalikus teenistuses olevate ametnike ja töötajate andmed. See tähendab, et RPPA-sse kantakse ka Siseministeeriumi valitsemisala asutustes teenistuses olevad ametnikud ja töötajad – PPA politseiametnikud, Päästeameti ja Häirekeskuse päästeteenistujad, Sisekaitseakadeemia ametnikud, töötajad ja eriteenistujad, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse töötajad ning Siseministeeriumi ametnikud ja töötajad. Peale ametnike ja töötajate on RPPA-sse kantud ka Siseministeeriumi valitsemisala vabatahtlikud (abidamineerijad, abipolitseinikud, Häirekeskuse vabatahtlikud,

vabatahtlikud päästjad ja vabatahtlikud merepäästjad). Vabariigi Valitsuse määruse „[Riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu asutamine ja selle põhimäärus](#)“ järgi võib asutus andmekogusse sisestamiseks esitada teisi ATS § 106 lõikes 3 nimetatud, seadusest, töölepingust või asutuse reeglitest tulenevate kohustuste täitmiseks vajalikke andmeid.

Vabariigi Valitsuse seaduse kohaselt on Siseministeeriumi valitsemisalas riigi sisejulgeoleku, avaliku korra, piirivalve, pääste, hädaabiteadete ning kodakondsuse ja rändega seotud tegevuste korraldamine, kriisireguleerimise ja kodanikuühiskonna arengu kavandamine ja koordineerimine, rahvastiku toimingutega ja usuliste ühendustega seotud küsimused ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.

[Siseministeeriumi põhimääruse](#) kohaselt on ministeeriumi ülesanded muuhulgas riigi sisejulgeoleku tagamine, avaliku korra kaitsmine ning piirivalve-, pääste- ja kriisireguleerimise valdkond. Kuna ülesannete täitmisesse kaasatakse vabatahtlike päästjaid ja abipolitseinikke, on näiteks kriiside lahendamisel oluline teada, kui paljusid vabatahtlikke oleks võimalik konkreetset kriisiolukorda arvestades kaasata.

Teenistujate reservi liikmete andmete kandmisel RPPA-sse kohaldatakse ATS-i alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määru [„Riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu asutamine ja selle põhimäärus“](#) sätestatut. Asutused, kes RPPA-d kasutavad, kannavad andmekogusse teenistuses oleva isiku kohta järgmised andmed:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood või selle puudumisel sünnikuupäev ja sünnikoht;
- 3) arvelduskonto number;
- 4) sugu;
- 5) kodakondsus;
- 6) aadress;
- 7) haridus ja kvalifikatsioon;
- 8) staaž;
- 9) andmed teenistus- või töösuhte kohta;
- 10) määratud või kokkulepitud ning väljamakstud palk, tasud, toetused ja hüvitised;
- 11) andmed kõrvaltegevustega tegelemise teatiste ja piirangute ning konkurentsipiirangu kohta;
- 12) andmed tervisekontrolli läbiviimise aja kohta;
- 13) läbitud koolitused ja ressursimahukal koolitusel osalemiseks sõlmitud halduslepingud või koolituskulude hüvitamise kokkulepped;
- 14) ergutused, hoiatused ja distsiplinaarkaristused;
- 15) läbiviidud arengu- ja hindamisvestlused ning atesteerimisvestlused;
- 16) lähetused;
- 17) üleviimised;
- 18) avaliku võimu teostamise õiguse peatumise aeg ja aeg, millal töötajal on õigus keelduda töö tegemisest;
- 19) andmesubjekti nõusolekul tegevussektor, kust töötaja teenistusse või tööle tuleb ning kuhu teenistus- või töösuhte lõppemisel siirdub;
- 20) tervisliku seisundi vastavus ametikoha nõuetele, juhul kui nõuded tulenevad seadusest;
- 21) ametivande andmise aeg ja koht;
- 22) teenistus- või tööülesannete täitmiseks vajalikud load;
- 23) tööaja arvestuse andmed.

Teenistujate reservi liikme kohta kantakse RPPA-sse samuti kõik vajalikud isikuandmed, nõusolek, nõuded, tasud, toetused jms.

Paragrahvi 108²⁹ kohaselt peab teenistujate reservi liige läbima väljaõppe ja kord aastas täiendusõppe.

Teenistujate reservi ettevalmistamiseks tuleb tagada, et iga reservi liige vastaks politseiametnikult nõutud väljaõppe tasemele ning et oleks omandatud vastavate kriisiaja ülesannete erialane pädevus. Väljaõppe korraldatakse arvestades KAPO ja PPA kriisiaja ülesandeid ja peab vastama tulevasele teenistuskohale ja –ülesannetele.

Väljaõppe nõuete ja korralduse puhul võetakse arvesse senist politseiametnike koolitust. Õpe koosneb erinevatest moodulitest sh vahetu sunni ja turvataktika rakendamine ja avaliku korra kaitsmine.

Lõikes 2 sätestatakse, et teenistujate reservi nimetatud isik peab vähemalt üks kord kalendriaastas läbima reservi täiendusõppe. Täiendusõppe eesmärgiks on tagada teenistujate reservi kuuluvate isikute ettevalmistatus ja oskuste pidev uuendamine. Et soodustada selle kohustuse täitmist, nähakse eelnõuga ette ka reservi liikmele õigus saada oma tööandjalt tasustamata lisapuhkust ja õigus taotleda hüvitist õppes osalemise aja eest.

Lõike 3 kohaselt võib arvesse võtta teenistujate reservi liikme varasemat õpi- ja töökogemust ning lugeda isiku väljaõppe osaliselt või täielikult läbituks.

Sellega luuakse võimalus vabastada väljaõppes osaliselt või täielikult isikud, kes varem on omandanud politsei- või muu asjaomase hariduse või töötanud siseturvalisuse või sellega seotud valdkonnas. Reservi kandideerija varasema õpi- ja töökogemusena saab arvestada näiteks kunagist teenistust politseis, Kaitseväes, Kaitseliidus, vanglas või kogemust töötamisel vabatahtlikuna, olles näiteks abipolitseinik või kaitseliitlane. Säte võimaldab ennetada topeltkoolitamist ja sellega seotud kulusid. Samuti saab varasema õpi ja töökogemuse arvestamisega kiirendada väljaõpet ja üksuste ettevalmistumist.

Lõike 4 kohaselt kehtestab teenistujate reservi väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, tingimused ja korra valdkonna eest vastutav minister määrusega, milles võib muu hulgas sätestada ka erisused selle kohta, kellele õppe läbimise nõue ei laiene, näiteks isikule, kes on olnud teenistuses politseiametnikuna, piirivalveametnikuna või julgeolekuasutuse ametnikuna. Nii on näiteks siseministri 20.06.2022 määruses nr 18 „[Politseiametniku tervisenõuded ja tervisekontrolli kord ning tervisetõendi sisu ja vormi nõuded](#)“ § 5 lg 3 kehtestatud politseiametnike tervisekontrollides erisus, mille järgi ei pea politseiteenistusse kandideeriv isik läbima politseiametniku tervisekontrolli, kui tal on kehtiv tervisetõend, millest nähtub, et ta on läbinud Kaitseväe arstliku komisjoni või töötervishoiuarsti tehtud tervisekontrolli, mille käigus on kontrollitud tema vastavust politseiteenistusse kandideerija tervisenõuetele. Ka abipolitseiniku kandidaadi ja abipolitseiniku väljaõppe nõuded ning arvestuse sooritamise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega (APolS § 8 lg 8).

Lõige 5 kohaselt otsustab teenistujate reservi liikme välja- või täiendusõppesse kutsumise peadirektor või tema volitatud isik. Välja- või täiendusõppes osalemiseks märgitakse otsusesse ka õppe toimumise koht.

Reservis oleva isiku välja- või täiendusõppesse kutsumine puudutab peale reservi liikmete ka nende tööandjaid, mistõttu on eriti oluline, et peadirektor või tema volitatud isik teeks selleks põhjendatud otsuse.

Paragrahvis 108³⁰ reguleerib teenistujate reservi liikme lähetamist välisriiki.

Lõike 1 kohaselt võib reservi liikme vajadusel ja reservi liikme nõusoleku korral saata väljaõppe või täiendusõppe ajal välisriiki lähetusse. **Lõike 2** kohaselt kehtestab välislähetustega seotud täpsemad reeglid, sealhulgas lähetuse vormistamise kord, aruandlus ja kulude hüvitamise piirmäärad, KAPO või PPA. Lähetusse saatmise regulatsioon tagab, et reservi liikmel on võimalik osaleda rahvusvahelistes koostöötegevustes, õppustel ja koolitustel ilma täiendava rahalise koormuseta. Ajal, mil teenistujate reservi liige on nimetatud politseiametnikuks, kohalduvad talle politseiametnikule õigusaktidest tulenevad õigused, kohustused, nõuded, vastutus, sotsiaalsed tagatised ja hüved vastavalt PPVS § 108³⁶ lõikele 2.

PPVS-i 5². peatüki 3. jaos sätestatakse teenistujate reservi liikme hüved ja sotsiaalsed tagatised.

Paragrahvis 108³¹ reguleeritakse teenistujate reservi liikme eritunnuseid ja vormiriietust. Eelnõu lähtub politseiametnike vormiriietuse ja eritunnuste regulatsioonist ega näe reservi rakendamisel ette erandeid. Samas väljaõppe ajal võib olla tarvis kanda vormiriietust olemata veel politseiametnik.

Lõike 1 järgi väljastatakse teenistujate reservi liikmele väljaõppe ajal politseiametniku vormiriietus reservi liikme eritunnustega. Teenistujate reservi liikmele väljastatakse politseiametniku vormiriietus ilma politsei eraldusmärkideta. Väljaõppe ajal ei ole reservi liige ei politseiametnik ega abipolitseinik, kelle staatuse tuvastamine oleks vajalik politsei ülesannete täitmise ajal. Samas on oluline, et reservi liikmel oleks ka väljaõppe ajal võimalik kanda vormiriietust, mis kaitseb teda ilmastikuolude eest ja on mugav ülesannete täitmiseks.

APoS-i järgi kannab ka abipolitseinik teatud juhtudel politseiametniku vormiriietust abipolitseiniku eritunnustega. Abipolitseinik kannab abipolitseiniku eritunnustega politseiametniku vormiriietust siis, kui ta kannab abipolitseiniku ülesande täitmisel tulirelva või elektrišokirelva või teostab politsei ülesandel iseseisvalt liiklusjärelvalvet ja järelvalvet avalikus kohas käitumise nõuete üle või tõrjub avalikku korda ähvardavat vahetut kõrgendatud ohtu.

Lõike 2 kohaselt kehtestab teenistujate reservi liikme väljaõppe ajaks antava vormiriietuse ja eritunnuste andmise ja kandmise korra KAPO või PPA peadirektor.

Kehtivas õiguses on politseiametniku ja abipolitseiniku vormiriietuse ja eritunnuste kirjeldused sätestatud siseministri 31.08.2017 määruses nr 35 „[Politseiametniku vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjeldus](#)“. Politseiametniku vormiriietuse määrus reguleerib vormiriietuse värvust, esemete kirjeldust ja vormiriietusel kasutatavaid eraldusmärke.

Politseiametniku vormiriietus ja eritunnused on ette nähtud siseministri määruses, mis avaldatakse Riigi Teatajas ja millega on igaühel võimalik tutvuda. See tagab, et isikul, kelle suhtes politseiametnik täidab ülesannet, on võimalik tuvastada, kas tema suhtes täidab ülesannet õigustatud isik. Kuna reservi liikme väljaõppe ajal ei täida reservis olevad isikud politsei ülesandeid teiste isikute suhtes, on otstarbekas, et vormiriietuse eraldusmärgid, mida reservis olev isik kasutab väljaõppe ajal, kehtestab peadirektor. Väljaõppeks on vormiriietus vaja väljastada selleks, et reservi liikmel oleks võimalik parimal viisil väljaõppes osaleda, samuti kaitseb vormiriietus ilmastikuolude eest. See on tähtis, kuna väljaõppe toimub ka

välitingimustes. Eritunnused kinnitatakse politseiametniku vormi külge ning neid on võimalik vajaduse korral ära võtta ja vahetada.

Politseiametniku vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjelduse määruks on politseiametniku vormiriietuse andmise ja kandmise korra kehtestamise õigus antud PPA peadirektorile. Määrus ei kehti KAPO politseiametnike kohta. Reservis oleva isiku väljaõppe ajaks antava vormiriietuse ja eritunnuste andmise ja kandmise korra saab lisada KAPO või PPA peadirektori kehtivatesse haldusaktidesse. KAPO ja PPA peadirektor otsustab ametikohad, millele nimetatud politseiametnikule vormiriietust ei anta.

Lõikes 3 sätestatakse, et nagu kõigile teistele politseiametniku ametikohale nimetatud isikutele, antakse ka kriisi lahendamisel osalemise ajaks politseiteenistusse nimetatud reservi liikmele politseiametniku vormiriietus ja ametitõend. Politseiametniku vormiriietus ja ametitõend on vajalik selleks, et tuvastada politseiametniku staatus. Kuna politseiametniku vormiriietus eristab politseiametniku teistest riigiteenistujatest ja ka teenistusevälistest isikutest, annab see isikule, kelle suhtes ta täidab ametiülesannet, kindluse, et tegemist on politseiametnikuga. Peale selle pakub vormiriietus politseiametnikule kaitset ilma ja muude politseiteenistust mõjutavate tegurite eest. Olenevalt ametikohast võivad politseiametnikud kokku puutuda väga isesuguste olukordadega ja töötada erinevates ilmastikuoludes. Politseiametnikud:

- tagavad merel ja siseveekogul ohutuse nii suvel kui ka talvel;
- päästavad veest ja jäält inimesi, otsivad metsas kadunud inimesi või on varitsuses;
- tagavad linnatänavatel patrullides korda, mida tehes puutuvad nad sageli kokku joobes isikutega, kes võivad osutada vastupanu või rünnata;
- puutuvad kokku ebaseaduslike sissereändajate ja riigist välja saadetavate isikutega, kellelt võib tuleneda võõramaiste nakkuste oht;
- täidavad ülesandeid, mis on seotud organiseeritud kuritegevuse avastamisega.

Politseiametnikel on vormiriietus, mis on valmistatud materjalist, mida on mugav kanda, ilmastikukindel ja vastupidav ning võimaldab politseiametnikul täita oma ülesandeid parimal viisil nii väli- kui ka sisetingimustes.

Paragrahvis 108³² sätestatakse hüvitis teenistujate reservi liikme hukkumise, haigestumise ja vigastada saamise seoses reservi väljaõppes ja täiendusõppes osalemisega. Teenistujate reservi liikme hukkumise, haigestumise ja vigastada saamise korral kohaldatakse abipolitseiniku seaduses abipolitseiniku hukkumise või vigastuse korral makstava hüvitise regulatsiooni. Regulatsioon on vajalik, et tagada hüvitis ka siis, kui teenistujate reservis olev isik saab viga või hukub reservi väljaõppe või täiendusõppe ajal. Reservi ülesande täitmine tähendab siinse eelnõu mõttes kriiside ajal politsei ülesannete lahendamist politseinikuna, kuid samas ka reservi väljaõppes osalemist, kuna see on otseselt seotud kriiside ajal ülesannete lahendamisega. Kui reservis olev isik hukub või saab viga kriisi ajal politseiametnikuna, siis kohaldatakse talle vastavalt ATS-is ametniku hukkumise või vigastuse saamise hüvitise regulatsiooni.

Kui teenistujate reservi liige hukub või sureb reservi väljaõppe või täiendusõppe ajal õnnetusjuhtumi tagajärjel, makstakse tema lapsele, vanemale ja lesele ning perekonnaseaduse tähenduses tema ülalpidamisel olnud teisele isikule ühekordset hüvitist hukkunud või surnud ametniku kümne aasta keskmise palga ulatuses. Kui teenistujate reservi liige hukub või sureb väljaõppe või täiendusõppe ajal tema vastu toimepandud ründe või tema poolt süüteo tõkestamise või ohu tõrjumise tagajärjel, on hüvitis poole suurem, s.o 20 aasta keskmine palk.

Kui teenistujate reservi liige saab viga või hukkub õnnetusjuhtumi tagajärjel, makstakse talle vastavalt töövõime kaotusele kahe või seitsme aasta keskmine palk. Kui reservi liige saab viga või hukkub tema vastu toimepandud ründe tagajärjel, makstakse talle olenevalt töövõime kaotusest kaheksa või 13 aasta keskmine palk. Hüvitise saamiseks tuvastatakse, kas hukkimine või töövõime kaotus on seotud reservi ülesande täitmisega, ning lisaks ka juhtumi iseloom, s.t kas reservi liige sai viga või hukkus õnnetusjuhtumi või tema vastu toimepandud ründe tagajärjel.

Arvestades, et teenistujate reservi liikme hüvitis on seotud tema sissetuleku vähenemisega, võetakse hüvitise arvutamisel aluseks konkreetse isiku tegelik palk või töötasu, mida ta sai enne hukkimist või õnnetust. Reservis osalemisega ei saa isiku sissetulek väheneda, kuna isikul võivad olla rahalised kohustused, samuti on nii reservis oleval isikul kui ka tema pereliikmetel välja kujunenud teatud elatustase, mis ei või reservis osalemise tõttu halveneda.

Paragrahvi 108³³ järgi täiendatakse PPVS-i teenistujate reservi liikme töötamise ja teenistuse erisustega tööandja juures. Sättega luuakse isikutele eeldused osaleda reservi väljaõppes ja täiendusõppes ning kõrvaldada võimalik õiguslik konflikt erinevate kohustuste vahel. Reservi liikme kõrgema kohustusena, võrreldes kohustustega tööandja ees, nähakse ette osaleda reservi tegevuses sh väljaõppes ja täiendusõppes. Selline muudatus koormab küll tööandjat, ent ei jäta talle kohustust jätkata tasu maksmist. Samas võimaldab see KAPO-l ja PPA-l kavandada ja ellu viia teenistujate reservi ettevalmistavat väljaõpet ning rakendada reservi vajalikul ajal ja asjakohase kestusega. Samuti tagatakse selle sättega reservi liikmetele võimalus saada riigilt toetust saamata jäänud sissetulekute eest.

Lõikes 1 sätestatakse reservi liikme õigus saada teenistujate reservi väljaõppes või täiendusõppes osalemiseks tööandjalt kuni 30 kalendripäeva tasustamata puhkust ühe kalendriaasta jooksul. Lisapuhkuse saamiseks esitab teenistujate reservi liige tööandjale taotluse, millele lisab otsuse väljaõppe korraldamise kohta. Sellise võimaluse loomine on oluline, et reservi liikmel oleks võimalik, ilma kartuseta kaotada oma töö, osaleda reservi väljaõppes või täiendusõppes. Teiselt poolt on oluline, et tööandjal oleks teada, et vähemalt kord aastas on tal kohustus lubada enda töötaja reservi väljaõppele või täiendusõppele, mis saab kokku maksimaalselt olla 30 kalendripäeva.

Lõike 2 järgi tuleb lisapuhkuse taotlus esitada tööandjale vähemalt 10 kalendripäeva enne väljaõppet või täiendusõppet osalemise aega. Tavaliselt plaanitakse väljaõpet ette, s. t need ei toimu ootamatult. Seetõttu on ka reservi liikmel võimalik tööandjalt lisapuhkust taotleda piisavalt varakult enne väljaõppe või täiendusõppe toimimist. Võrdluseks on ka [töölepingu seaduses](#) (edaspidi *TLS*) seaduse säte, mille järgi puhkuste ajakavasse märkimata puhkuse kasutamisest teatab töötaja tööandjale 14 kalendripäeva ette.

Lõike 3 järgi võib reservi liikmele maksta isiku kirjalikul taotlusel tasustamata lisapuhkuse eest hüvitist.

Kuigi teenistujate reservi liikme tööandjal tekib kohustus lubada reservis olev isik väljaõppe või täiendusõppe ajaks puhkusele, ei ole tööandjal kohustust selle eest tasu maksta. Olenevalt õppe iseloomust võib see kesta kuni 30 päeva, mis tähendab, et väljaõppet olev isik ei saa kuu aja vältel teha oma põhitööd ega selle eest ka tasu. Samas peab reservi liige ka õppe ajal täitma võetud rahalised kohustused. Selleks sätestatakse seaduses võimalus taotleda tasustamata lisapuhkuse hüvitamist. Tasustamata lisapuhkuse eest maksab toetust KAPO või PPA.

Toetuse arvutamise aluseks võetakse reservi liikme keskmine tasu põhitöökohas. Reservi liikme väljaõpe ja täiendusõpe toimub tavapärasel olukorras, s.t ajal, kui ei ole kriisi, mistõttu on loomulik, et isikule säilitatakse vajadusel tema sissetulek sellises suurus nagu ta oleks tööl. See ei ole reservi liikmele palga ega töötasu maksmine, vaid tema sissetuleku hüvitamine, et reservi liikmel oleks ka õppe ajal võimalik täita oma rahalised kohustused. Toetuse maksmine reservi liikmele ei ole KAPO või PPA kohustus, vaid võimalus.

Lõike 4 järgi kehtestab lisapuhkuse taotlemise ja lisapuhkuse ajal makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise korra siseminister määrusega. Määruses sätestatakse tasustamata lisapuhkuse saamise õigus, lisapuhkuse taotlemine ning lisapuhkuse eest makstav hüvitis, selle taotlemine ja väljamaksmine.

Lõike 5 kohaselt ei maksta teenistujate reservi liikmele lisapuhkuse hüvitist, kui tööandja säilitab töötajale või ametnikule tema senise töötasu või palga. See välistab reservi liikme topelt tasustamise lisapuhkuse ajal. Sarnane regulatsioon on ka näiteks HOS-is ja KaLS-is, mille järgi ei maksta eriolukorras tööle rakendatud isikule ega Kaitseliidu liikmele eriolukorra ja erakorralise seisukorra lahendamisel osalemise eest ettenähtud tasu ega toetust, kui tööandja säilitab töötajale või ametnikule eriolukorra lahendamise ajal tema senise töötasu. Hüvitist makstakse juhul, kui tööandja ei säilita töötajale või ametnikule tema töötasu või palka, samuti sellele reservi liikmele, kellel puudub kindel töö- või teenistussuhe, s.t sissetulekuta isikule.

Lõigete 6 ja 7 järgi luuakse vabatahtlikuna reservi tegevuses osalevale töötajale või ametnikule õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest. Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest antakse ajaks, kui ametnik või töötaja nimetatakse kriisi lahendamiseks politseiametniku ametikohale.

TLS-i § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on ajateenistuses või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuste kohaselt sätestatakse reservi liikme õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid reservi tegevuses osalemisel. Muudatus kehtestatakse nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta.

ATS-i § 83 sätestab, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, seetõttu tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega.

Lõikes 8 sätestatakse, et töötaja esitab tööst keeldumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse teenistujate reservi kaasamiseks, annab KAPO või PPA reservi liikmele sellest teada ja kutsub ta kriisi lahendamiseks politsei ülesandeid täitma. Pärast tööandjale tööst keeldumise või avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse esitamist vormistatakse reservi liige politseiteenistusse.

Lõikes 9 sätestatakse reservi liikmele kriisi ajal palga maksmine. Kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamiseks politseiametniku ametikohale, siis makstakse talle politseiametniku palka olenevalt sellest, millisele ametikohale ta nimetatakse.

Lõike 10 kohaselt hüvitatakse tööandjale tema vastava põhjendatud nõude esitamisel otsene varaline kahju.

Tööandja saab varalise kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui tekkinud kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole reservi liikmena kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui reservi liige keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja juures, on tööandjal õigus nõuda kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Erasektori tööandja ei pea panustama ega taluma avalike ülesannete täitmisega kaasnevat koormust rohkem kui minimaalselt hädavajalik ning siis, kui avalik huvi ületab igal konkreetsel juhul ettevõtte huvi. Kui kriisi lahendamiseks n-ö oma töötaja loovutamiseega kaasneb ettevõttele kahju, tuleb riigil see hüvitada (riigivastutus õiguspäraselt tekitatud kahju eest).

Hüvitise suurus on piiratud ning selle ülempiiriks on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja õiguskindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab ülempiiri suurusel ajas muutuda vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et teenistujate reservis oleva isiku kaasamine toimub avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Otsese varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik vältimaks riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Arvestades, et kahju suurus võib sõltuda paljudest välistest teguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetselt tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu.

Paragrahvis 108³⁴ sätestatakse teenistujate reservis oleva isiku kulude hüvitamine. Kulude hüvitamise regulatsiooni täpsustamine on vajalik, et oleks võimalik hüvitada reservis oleva isiku kulud, mis tal võivad tekkida väljaõppes või täiendusõppes osalemisel. Hüvitatavad kulud on majutus-, transpordi-, side- ja muud reservis osalemisega seotud vajalikud kulud.

Hüvitamisele võivad kuuluda kulud, mis on vajalikud konkreetse ülesande täitmiseks või ülesande täitmise eelduste loomiseks, näiteks:

- tootlustuskulud, kui osalemine eeldab pikemat kohal viibimist või toimub ajal, mil tavapärane tootlustus ei ole võimalik;
- sidekulud, kui nende kandmine on vajalik ülesande täitmisega seoses (nt suhtlusvahendi kasutamine operatiivülesandel);
- ravi- ja ravimikulud, mis on tekkinud seoses tööõnnetusega (sh õnnetusjuhtum) politseilise tegevuse käigus ning mida ravikindlustuse seaduse ja selle alusel antud õigusaktide kohaselt Eesti Tervisekassa ei hüvita (visiiditasu, omaosalus ravimi maksumusest ja voodipäevatasu);
- vaktsiinikulud.

Kulude hüvitamise eeldused on nende seotus politsei tegevusse kaasamisega ning nende vajalikkus ja mõistlikkus.

Kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamiseks politseiametniku ametikohale, siis kohalduvad talle politseiametnikule ettenähtud soodustused. Politseiametnikule makstakse palka, väljastatakse vormiriietus, makstakse hüvitist üleviimisel teisele ametikohale, kui sellega kaasneb elukohavahetus ja hüvitatakse varaline kahju, kui see on tekkinud seoses teenistusülesannete täitmisega. Nagu ka teiste ametnike lähetusse saatmisel, hüvitatakse ka politseiametniku lähetusse saatmise korral tema majutus-, transpordi-, side- ja muud mõistlikud lähetusega seotud kulud.

Lõikega 2 sätestatakse, et KAPO või PPA võib hüvitada teenistujate reservi liikmele ka muid põhjendatud ja asjakohaseid kulusid, mis ei ole sõnaselgelt lõike 1 punktides loetletud. Säte on iseloomult avatud norm, mille eesmärk on tagada paindlikkus olukordades, kus teenistujate reservi liikme ülesannete täitmise või staatusega kaasnevad kulud ei mahu kitsalt määratletud kategooriatesse, kuid on oma olemuselt vältimatud ning objektiivselt seotud KAPO või PPA teenistustlike vajadustega. Selline regulatsioon välistab olukorra, kus kulude loetelu liiga jäik piiratus jätkaks teenistujate reservi liikme tegelikud ja mõistlikud kulutused hüvitamata üksnes seetõttu, et need ei vasta ühele konkreetsele kategooriale. Lõige võimaldab KAPO-l ja PPA-l rakendada kaalutlusõigust, hinnates kulude tegelikku seotust teenistujate reservi liikme kaasamisega, nende vajalikkust, proportsionaalsust ja põhjendatust. Samas peab kulude hüvitamisel olema tagatud õiguspärasuse, läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtted, mistõttu täpsustatakse kulude hüvitamise tingimused ja ulatus KAPO või PPA sisekorras.

„Muude põhjendatud ja asjakohaste kulude“ alla võivad kuuluda kulud, mis tulenevad teenistujate reservi liikme osalemisest tegevustes, mida ei ole võimalik täielikult ette näha, kuid mis on otseselt seotud tema rolliga KAPO või PPA tegevuse toetamisel.

Kulude liigid, hüvitamise piirmäärad ja maksmise korra kehtestab KAPO või PPA peadirektor. Volitusnormi eesmärk on tagada kulude hüvitamise regulatsiooni paindlikkus ja ajakohasus, võimaldades KAPO-l ja PPA-l lähtuda teenistustlikest vajadustest ning eelarvelistest võimalustest.

Korra kehtestamisel saab peadirektor täpsustada nii hüvitatavate kulude ulatust kui ka hüvitamise piirmäärasid, arvestades, et seaduses sätestatakse üksnes üldised kulukategooriad. Kord peab samuti sisaldama menetlusnõudeid, sealhulgas hüvitise taotluse esitamise tähtaegu, vajalike tõendite loetelu ja otsuse tegemise korda, mis tagavad õigusselguse nii hüvitise taotlejale kui ka otsuste tegijale.

Kokkuleppel KAPO või PPA-ga võib kulud hüvitada kohaliku omavalitsuse üksus. Kohaliku omavalitsuse üksustele täiendavaid kohustuslikke ülesandeid ega kulusid ei kaasne, kuid säte annab õigusliku aluse kulude hüvitamiseks vastavalt vajadusele.

Sätte eesmärk on luua õiguslik raamistik, mis võimaldab kohalikel omavalitsustel oma piirkonna turvalisuse tagamiseks panustanud teenistujate reservi liikme tegevusega seotud kulude katmist. Kokkuleppel põhinev lahendus tagab, et kulude hüvitamine toimub kooskõlas KAPO või PPA töökorralduse ja kehtestatud hüvitamispõhimõtetega. Säte ei loo kohalikele omavalitsustele kohustust kulusid hüvitada, vaid annab selleks võimaluse, mida omavalitsus võib kasutada lähtuvalt piirkondlikest vajadustest, kohaliku eelarve võimalustest ning KAPO või PPA-ga sõlmitud kokkuleppe sisust. Selline paindlikkus võimaldab omavalitsustel reageerida olukorras, kus teenistujate reservi liikme panus on kohaliku turvalisuse tagamisel oluline ning vabatahtlike tegevuse toetamine aitab suurendada kogukonna kaasatust ja avalikku turvatunnet. Praktikas võivad hüvitatavad kulud hõlmata näiteks toidu-, transpordi- või majutuskulusid, mida kohaliku omavalitsuse hinnangul on otstarbekas katta piirkonnas tegutsevate teenistujate reservi liikmete motiveerimiseks ja nende tegevusest tulenevate vältimatute kulude hüvitamiseks.

PPVS-i 5². peatüki 4. jao §-s 108³⁵ reguleerib teenistujate reservi kaasamist kriisi lahendamisse.

Eelnõu kohaselt otsustab Vabariigi Valitsus oma korraldusega, kas tegemist on sündmuse või olukorraga, s.o kriisiolukorraga või nende ohuga, kus politsei ülesannete täitmisesse on vaja kaasata täiendav ressurss teenistujate reservis olevate isikute näol. Kui tegemist on kriisiolukorra ohuga, siis lähtub Vabariigi Valitsus koostatud ohuhinnangust. Kuna reservis oleva isiku kutsumine kriiside lahendamisesse mõjutab ka tööandjaid, siis on oluline, et otsustustasand oleks kõrgem, kui asutuse juhi tasand. Reservi kaasamisel tekib reservi liikmel õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikoal avaliku võimu teostamise õigus ilma, et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. See aga võib tööandjale kaasa tuua mõne tööloigu või teenuse toimimise raskendatud täitmise või katkemise, mistõttu on oluline, et otsus reservi liikme kaasamiseks oleks väga hoolikalt läbi mõeldud.

Ka teistes kehtivates õigusaktides on selliste otsuste tegemine viidud kõrgemale tasandile. Näiteks [hädaolukorra seaduses](#) (edaspidi *HOS*) on sätestatud, et Kaitseväge ja Kaitseliitu võib eriolukorra väljakuulutamise põhjustanud hädaolukorra lahendamisel kaasata liikluse korraldamisesse eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamiseks eriolukorra piirkonnas Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul korraldusega. Kaitseliidu kaasamine puudutab teatud juhtudel samuti tööandjaid, kuna KaLS-i järgi on Kaitseliidu tegevliikmel õigus saada tasustamata lisapuhkust kuni 30 kalendripäeva aastas, kui ta kaasatakse korrakaitseorgani ülesannete (päästesündmuse lahendamine päästeseaduses sätestatud korras, eriolukorra tööde tegemine ning liikluse korraldamine ja turvalisuse tagamine eriolukorra piirkonnas hädaolukorra seaduses sätestatud korras, erakorralise seisukorra lahendamine erakorralise seisukorra seaduses sätestatud korras, küberturvalisuse tagamine pädeva ametiasutuse juhtimisel, PPVS-i § 3 lõike 1 punktides 1, 4–6 ja 8 ning HOS-i § 16 lõikes 3 sätestatud politsei ülesannete täitmine, riigikaitseobjektivastase ründe, riigipiiri või ajutise kontrolljoone ebaseadusliku ületamise ning kuritegude ennetamine ja tõkestamine korrakaitseaduses sätestatud korras) täitmisesse.

Kuna kriiside puhul ei ole võimalik ette näha, kui kaua kriis kestab, siis on esialgu võimalik reservi kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks. Kui kaasamise otsuses märgitud

tähtaeg saabub, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse uuesti üle ja vajadusel pikendab reservi kaasamist veel kuni 30 päeva võrra.

Kuni 30-päevase tähtaja seadmine tähendab, et töötajal on õigus keelduda töö tegemisest alalise tööandja juures või ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametiasutuses, kui töötaja või ametnik osaleb reservi koosseisus kriisi ajal politsei ülesannete lahendamisel. Tähtaja seadmine on oluline tööandjale, kes oma töö korraldamiseks peab teadma, kui kaua tema töötaja võib tööülesannete täitmisest eemal olla. Arvestades tööandja vajadusega oma ettevõtte või asutus töös hoida, kaasatakse reservi liige kriisi lahendamisesse reeglina 30 päevaks ning kui selgub vajadus reservi kaasamise pikendamiseks, siis kaasatakse kriisi ajal politsei ülesannete täitmisesse teine reservis liige. See tähendab, et esialgu kaasatud reservis olev isik saab pärast 30 päeva möödumist asuda täitma töö- või teenistusülesandeid oma alalise tööandja juures. Alalise tööandja juures on seejärel õigus keelduda tööst sellel töötajal või avaliku võimu teostamise õigus peatub sellel ametnikul, kes kaasatakse kriisi lahendamisesse järgmiseks 30 päevaks. Pikemaks kui 30 päevaks võib põhjendatud juhtudel kaasata reservi liikme, kellel on kriisi lahendamiseks sellised teadmised, oskused ja kogemused, mida teistel ei ole, ning keda ei saa asendada teine reservi liige.

Kuna reservi vajav asutus on kõige pädevam teadma, kas tegemist on pikaajalise erakorralise sündmusega, kui tuleb toime tulla tavapärasest suurema mahuga ülesannete täitmisega ja esineb vajadus teenistujate reservi kaasamiseks, siis peab vastava asutuse peadirektor või tema volitatud isik reservi kaasamise vajaduse valdkonna eest vastutava ministrini viima. Järgnevalt peab valdkonna eest vastutav minister ehk siseminister Vabariigi Valitsusele vastava ettepaneku tegema (kaasata asutuse ülesannete täitmisesse teenistujate reserv). Ettepanekus selgitatakse, millise erakorralise sündmusega on tegemist ja mis ülesannete täitmisesse on vaja reservi kaasata. Pärast ettepaneku saamist otsustab Vabariigi Valitsus reservi kaasamise. Vabariigi Valitsuse korralduses peab põhjendama, mis kriisiga on tegemist, milliseid ülesandeid on vaja reservis oleval isikul kriisi lahendamiseks täita, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või ülempiir, ülesannete täitmise territoorium ja vajadusel ka muud andmed.

Sarnane regulatsioon on ka HOS-is, mille järgi otsustab Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise liikluse korraldamiseks eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamiseks eriolukorra piirkonnas Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul korraldusega (HOS § 34 lg 3). Ettepaneku Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks teeb valitsusele kriisireguleerimise koordineerimise eest vastutav minister. Vabariigi Valitsus märgib oma korralduses ülesande täitmisel osalevate kaitseväelaste või Kaitseliidu tegevliikmete arvu või arvu ülempiiri, Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise tähtaja, ülesande täitmise territoorium, ametiisik, kellele ülesande täitmisel osalevate kaitseväelaste või Kaitseliidu tegevliikmete ülem allub ning vajaduse korral muud andmed.

PPVS-i 5². peatüki 5. jao §-s 108³⁶ sätestatakse reservi liikme nimetamine politseiametniku ametikohale.

Lõike 1 järgi nimetatakse teenistujate reservi liige, kes kaastakse kriisi lahendamise ajaks, politseiametniku ametikohale. Politseiametniku ametikohale nimetamine on seotud Vabariigi Valitsuse korraldusega, mille alusel kutsutakse reservi liige kriisi lahendamiseks kohale ja nimetatakse politseiametniku ametikohale. Politseiametnikuks nimetamise eelduseks on käesoleva seaduse §-is 108²⁹ sätestatud väljaõppe läbimine või läbituks lugemine, kui teenistujate reservi liikmel on vastav õpi- ja töökogemus olemas.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui teenistujate reservi liige nimetatakse politseiametniku ametikohale, kohalduvad talle politseiametnikule õigusaktidest tulenevad õigused, kohustused, nõuded, vastutus, sotsiaalsed tagatised ja hüved. Politseiteenistus on reguleeritud PPVS-i 5. peatükis, mille kõiki sätteid kohaldatakse ka teenistujate reservi liikmele, kes kriisi lahendamiseks nimetatakse politseiametniku ametikohale. See tähendab, et reservi liikme nimetamise korral politseiametniku ametikohale peab ta vastama politseiametniku kutsesobivus-, haridus-, tervise-, kehalise ettevalmistuse jm õigusaktidest tulenevatele nõuetele nagu laitmatu taust ja politsei ülesannete täitmiseks vajalikud isikuomadused. Talle väljastatakse vormiriietus ja ametitõend, tal on õigus saada politseiametniku palka ja hüvitist hukkumisel või vigastuse saamisel. Politseiametniku ametikohale nimetatud reservi liikme suhtes kohaldatakse politseiametniku töö- ja puhkeaega ja muud töökorraldust (näiteks tööajakava) reguleerivaid sätteid. Talle kohaldatakse politseiametnike ergutusi ja distsiplinaarvõimu. Politseiteenistusse nimetatud reservi liikmel on pädevus täita politsei ülesandeid, sh kohaldada vahetat sündi, kasutada politsei erivahendeid.

PPVS-i 5². peatüki 5. jao §-s 108³⁷ sätestatakse teenistujate reservi liikme staatusest vabastamine.

Lõikes 1 sätestatakse teenistujate reservi liikme staatusest vabastamise alused. Isik vabastatakse teenistujate reservi liikme staatusest KAPO või PPA peadirektori otsusega:

- 1) reservi liikme algatusel;
- 2) reservi liige asub sõjaaja ametikohale või riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse riigikaitsealine töökohustus;
- 3) tema mittevastavuse korral käesolevas seaduses sätestatud tingimustele;
- 4) seoses reservi liikme sobimatu käitumisega, sealhulgas kui reservi liige rikub avalikus kohas käitumise nõudeid või käitub muul viisil õigusvastaselt.

Esimene vabastamise alus on teenistujate reservis oleva isiku enese avaldus tema vabastamiseks reservi liikme staatusest. Teenistujate reservi kandideeriv isik annab nõusoleku osaleda reservi väljaõppes ning kriiside ajal tema nimetamiseks politseiametnikuks. Kui isik algatab enda reservist vabastamise omal soovil, siis sisult võtab ta nõusoleku tagasi ja ta vabastatakse reservi liikme staatusest. Sellisel juhul ei pea reservis olev isik oma soovi põhjendama, kuid ta peab oma vabastamist soovima mõistliku aja jooksul. „Mõistlik aeg“ on määratlemata õigusmõiste, mida ei saa kindlaks määrata lähtudes kindlast ajalisest piirist, vaid seda tuleb hinnata iga üksikjuhtumi asjaolude järgi. Antud juhul ei saa mõistliku aja all silmas pidada tundides loetavat aega, kuna reservi liikme vabastamisega reservi liikme staatusest kaasnevad ka menetlusprotsessid, nagu otsuse tegemine, varustuse tagastamine jms. Erisus kehtestatakse kriiside ajal reservi liikme staatusest vabastamisest ette teatamise kohta ja sel juhul on etteteatamise tähtaeg pikem.

Teiseks vabastamise aluseks on teenistujate reservi liikme asumine sõjaaja ametikohale või riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse riigikaitsealine töökohustus.

Kolmanda vabastamise alusena sätestatakse juhud, kui teenistujate reservi liige ei vasta enam reservi liikme nõuetele, näiteks kehalise ettevalmistuse või tervisenõuetele. Nõuded on kehtestatud arvestades reservi liikme ülesandeid. Kui tema tervis või kehaline ettevalmistus ei vasta enam nõuetele, siis ei ole ta ka võimeline neid ülesandeid täitma. Sellega võib kaasneda ka see, et reservi liige võib ülesande täitmisel viga saada või seada ohtu teised reservis olevad isikud või reservi välised isikud, kelle heaks ta ülesandeid täidab.

Neljanda vabastamise alusena sätestatakse juhud, kui teenistujate reservi liige isik vabastatakse isiku sobimatu käitumise tõttu, näiteks, kui ta rikub avalikus kohas käitumise nõudeid, käitub õigusvastaselt või väärilt. Reservi liige võib reservi liikme staatusest vabastada ka siis, kui ta käitub sobimatult, õigusvastaselt või väärilt ka väljapool reservi tegevust. Reservi liikme ebasobiv käitumine heidab varju ka riigiasutustele, mille esindajaks ta on ja kelle töö sisu on muu hulgas tagada õigusnormide austamine ja neist kinnipidamine, st õigusnorme peavad austama kõik sh. KAPO ja PPA teenistujad ja asutuste tegevusse kaasatud vabatahtlikud.

Avalikus kohas käitumise nõuete rikkumine võib tähendada teiste inimeste rahu rikkumist või teise inimese löömist. Õigusvastane käitumine tähendab süüteo, s.t kas kuriteo või väärteo toimepanemist.

Vääritu teo mõistet on Riigikohus avanud lahendis [3-3-1-70-03](#) ja on seda üle korranud lahendis [3-3-1-96-10](#). Riigikohus on leidnud, et väärituks teoks peetakse süülist tegu, mis on vastuolus üldtunnustatud kõlblusnormidega, ametnikule esitatavate eetiliste nõuetega või diskrediteerib ametnikku või ametiasutust, sõltumata sellest, kas niisugune tegu pandi toime teenistuses või väljaspool teenistust. Diskrediteerimisega on seejuures tegemist üksnes siis, kui selline tegu on oluliselt mõjutanud avalikkuse poolt asutusele või ametnikule antavat hinnangut. Olulisuse kriteeriumi sisustamisel tuleb arvestada, kuivõrd taunitav oli tegu, lähtudes üldisest õiglusest ja ühiskonna õigusteadvusest ning kuivõrd see kahjustas asutuse mainet ja usaldusväarsust. Diskrediteerimine kui vääritu tegu eeldab kahjuliku tagajärjena ametniku või ametiasutuse maine olulist ja tegelikku kahjustamist. Sellise teokoosseisu puhul on vastutuse tekkimiseks vajalik põhjuslik seos ametniku õigus- või kõlblusnormide vastase süülise teo ning saabunud tagajärje vahel.

Loodava regulatsiooniga sarnane regulatsioon on ka teistes vabatahtlikke puudutavates seadustes. APoLS-i § 42 reguleerib abipolitseiniku staatusest vabastamist. Abipolitseinik vabastatakse abipolitseiniku staatusest PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega:

- 1) abipolitseiniku algatusel;
- 2) tema mittevastavuse korral käesoleva seaduse §-des 4 (*abipolitseinikule esitatavad nõuded*) ja 5 (*isikud, keda ei võeta abipolitseinikuks, näiteks karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, ei sobi käitumise poolest, ei ole teovõimeline jms*) ning § 8 lõikes 4 (*täiendusõppe läbimine vähemalt kord aastas*) sätestatud tingimustele või
- 3) seoses abipolitseinikule sobimatu käitumisega, sealhulgas, kui abipolitseinik rikub avalikus kohas käitumise nõudeid või käitub muul viisil õigusvastaselt;
- 4) abipolitseiniku surma korral.

Vabatahtliku päästja vabastamist vabatahtliku staatusest reguleerib päästeseaduse § 43. Vabatahtlik päästja vabastatakse vabatahtliku päästja staatusest Päästeameti peadirektori või tema volitatud isiku käskkirjaga:

- 1) vabatahtliku päästja algatusel;
- 2) kui vabatahtlik päästja ei vasta käesoleva seaduse §-s 33 (*vabatahtlikule päästjale esitatavad nõuded*) sätestatud tingimustele või §-s 34 (*isikud, keda on keelatud vabatahtlikuks päästjaks võtta, näiteks alkoholi- või narkosõltlane, psüühikahäirega jms*) nimetatud alustel;
- 3) seoses vabatahtlikule päästjale sobimatu käitumisega.

Teenistujate reservi liikme vabastamise asjaolud tuvastatakse haldusmenetluses. Reservi liige ei ole KAPO ega PPA-ga teenistussuhtes, mistõttu talle ei kohaldata politseiametniku distsiplinaarmenetluse ega -karistuse regulatsiooni. Sellest on erand nende reservi liikmete

suhtes, kes kriiside ajal nimetatakse politseiametniku ametikohale. Siis kohaldatakse reservi liikmele ka politseiametniku distsiplinaarvõimu regulatsiooni. Reservi liikmele politseiametniku distsiplinaarvõimu regulatsiooni kohaldamine ei oleks võimalik ainuüksi karistuste pärast. Avaliku teenistuse seaduse (edaspidi *ATS*) järgi on ametnikule määratavad distsiplinaarkaristused noomitus, ametipalga vähendamine kuni 30% kuni kuueks kuuks ja teenistusest vabastamine.

Kuna teenistujate reservi liige osaleb riigi tegevuses vabatahtlikult ja enamiku aega tasuta, ei ole teda õige karistada rahaliselt, mis tähendaks, et ta maksab riigi heaks tasuta ülesannete täitmise eest veel peale. Kui reservi liige paneb toime süüteo tunnustega teo, siis saab teda karistada rahatrahviga väär- või kuriteomenetluses. Reservi liikme ametipalka ei saa karistusena vähendada, kuna talle ei maksta ametipalka, välja arvatud juhul, kui ta kriiside ajal nimetatakse politseiametniku ametikohale. Ka ei saa reservis oleva isiku teenistusastet alandada, sest seda tal ei ole, välja arvatud politseiametniku ametikohale nimetamise korral.

Reservis oleva isiku puhul saaks karistusena kasutada ainult noomitust. Selle asemel on mõistlik, kui tuvastatakse reservi liikme ebasobiv käitumine, kuid teda ei soovita reservi liikme staatusest vabastada, võimalik temaga pidada vestlus, juhtida tähelepanu sellele, et tegemist oli ebasobiva käitumisega ja vestlus ka fikseerida. Oluline on ka see, et distsiplinaarkaristusi ei ole ette nähtud ka abipolitseinikele, vabatahtlikele päästjatele ega vabatahtlikele merepäästjatele.

Reservi liikme vabastamine reservi liikme staatusest sätestatakse kõnesoleva eelnõuga eraldi. Reservi liikme vabastamise asjaolude väljaselgitamisele kohaldatakse HMS-i sätteid. Nii nagu distsiplinaarmenetluses, on ka haldusmenetluses olulised sellised põhimõtted nagu uurimine, eesmärgipärasus ja efektiivsus, otsuse tegemisel kaalutlusõiguse kasutamine jms. Haldusorgan peab haldusmenetluses menetlusosalisele selgitama tema õigusi ja kohustusi, tutvustama asjas tähtsust omavaid dokumente, kuulama ära menetlusosalise selgitused, vastuväited ja arvamuse. Kui menetluse tulemusel selgub, et reservi liige on toime pannud teo, mille pärast ta vabastatakse reservi liikme staatusest, siis vormistatakse selle kohta otsus (haldusakt), millele saab esitada vaide või kaebuse halduskohtusse.

Kui reservi liige nimetatakse kriiside lahendamise ajal politseiametniku ametikohale, kohaldatakse talle ametniku distsiplinaarvõimu regulatsiooni, mis on sätestatud ATS-is. See tähendab, et kui reservi liige, kes on nimetatud politseiametniku ametikohale, paneb toime rikkumise, saab teda muu hulgas karistada ka politseiteenistusest vabastamisega.

Reservi liikme vabastamisel reservi liikme staatusest kohaldatakse haldusmenetluse üldisi põhimõtteid. Samas kehtivad ka distsiplinaarmenetluse läbiviimisele haldusmenetluse üldised põhimõtted, s.o HMS-is sätestatud põhimõtted. Nii on ATS-i käsiraamatus selgitatud, et „haldusmenetluses kehtivatest üldistest normidest olgu esile toodud, et distsiplinaarmenetluses tuleb järgida järgmisi norme:

- haldusakti kehtivuse eeldused (HMS § 61);
- haldusakti kättetoimetamine (HMS § 62 lg 2 p 1) (vt lähemalt ATS § 4 komm dokumendi kättetoimetamise osas) (vt lähemalt ATS § 2 komm dokumendi kättetoimetamise osas);
- vaidlustamisviide (HMS § 57) (vt täpsemalt ametikohale nimetamise haldusakt, samuti vabastamise haldusakt);
- protokollimine (HMS § 18);
- tõendid (HMS § 38).“

Politseiametnik vabastatakse distsipliini rikkumise eest teenistusest ATS-i alusel. Selle kohaselt võib ametniku distsiplinaarsüüteo eest teenistusest vabastada juhul, kui rikkumine on oluline, eelkõige kui rikkumine on toime pandud tahtlikult, ametnikul on kehtiv distsiplinaarkaristus ning selle aluseks olnud teenistuskohustuse rikkumine on vältav või selle aluseks olnud teenistuskohustuse rikkumisega samalaadne rikkumine on korduv, rikkumine on tekitanud ametiasutusele olulise varalise kahju, rikkumine on oluliselt kahjustanud ametiasutuse mainet, rikkumine on tekitanud ametiasutuse teistele ametnikele, töötajatele või kolmandate isikute huvidele või avalikule huvile olulise kahju.

Kui politseiametniku ametikohale nimetatud isik vabastatakse politseiteenistusest seetõttu, et ta on toime pannud olulise distsipliinirikumise, on see alus ta reservi liikme staatusest vabastada. Reservi ei saa kuuluda isik, kes soovib kriiside ajal panustada kriiside lahendamisesse politseiametnikuna, kui ta ei sobi politseiametnikuks.

Lõike 2 kohaselt on KAPO või PPA peadirektori või tema volitatud isiku otsusega õigus reservi liikme staatusest vabastada reservi liige, kui ta jätab mõjuva põhjuseta osalemata kriisi lahendamisel või ta ei täida väljaõppe või täiendusõppe kohustust. Vt ka eelneva lõike selgitusi.

Eelnõu §-iga 2 muudetakse PäästeS-i.

Eelnõu § 2 punktiga 1 muudetakse § 2 lõiget 4¹. Lõikes 4¹ on praegu sätestatud, et Häirekeskuse tegevuses, välja arvatud hädaabiteadete menetlemisel, kui tegemist ei ole võõrkeelse hädaabiteate menetlemisel ohu hindamisega, võivad osaleda avaliku teenistuse seaduses sätestatud avalikku teenistusse võtmise nõuetele vastavad vabatahtlikud. Muudatuse kohaselt võivad Häirekeskuse tegevuses osaleda vabatahtlikud käesoleva seaduse 7¹. peatükis sätestatud alustel ja korras. Seeläbi ühtlustatakse §-s 2 vabatahtlike osalemisega seotud regulatsiooni. Lisaks on muudatus on seotud eelnõu § 2 punktiga 22, mille kohaselt muudetakse seaduse 7¹. peatükki, mis reguleerib vabatahtlike osalemist Häirekeskuse tegevuses. Nõuded Häirekeskuse vabatahtlikule sätestatakse samuti seaduse 7¹. peatükis.

Eelnõu § 2 punktiga 2 tunnistatakse § 2 lõige 4² kehtetuks. Lõike 4² kohaselt kehtestab Häirekeskuse tegevuses osalevate vabatahtlike töökorralduse Häirekeskuse peadirektor käskkirjaga. Seegi muudatus on seotud eelnõu § 2 punktiga 22, mille kohaselt muudetakse seaduse 7¹. peatükki, milles reguleeritakse ühtlasi ka vabatahtliku töökorraldust ja väljaõpet. Seetõttu tunnistatakse § 2 lõige 4² kehtetuks.

Eelnõu § 2 punktiga 3 muudetakse § 2 lõiget 5¹. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punkti 1 muudatusega, millest tulenevalt on vajalik muuta ka lõikes 5¹ sisalduvat viidet päästeseaduse § 2 lõikele 4¹.

Eelnõu § 2 punktiga 4 muudetakse §- 19 pealkirja. Kehtiva päästeseaduse §-s 19 kasutatakse füüsilise isiku osalemise kirjeldamiseks päästetöös mõistet „rakendamine“. Eelnõu kohaselt asendatakse paragrahvi 19 pealkirjas sõna „rakendamine“ sõnaga „kaasamine“. Muudatus on vajalik, et tagada õigusnormi keeleline korrektsus. Terminoloogiat ühtlustatakse kogu paragrahvi ulatuses.

Eelnõu § 2 punktiga 5 muudetakse § 19 lõiget 1. Muudatuse eesmärk on täpsustada terminoloogiat, samuti füüsilise isiku kaasamist Päästeameti poolt. Lõike 1 muudatuse kohaselt võib Päästeamet kaasata päästetööle ohu tõrjumiseks või päästesündmuse tagajärgede leevendamiseks. Eelnõu kohase muudatusega antakse Päästeametile õigus kaasata vähemalt 18.

aastast füüsilist isikut kriisiolukorras ja hädaolukorra ohu korral vajalike toimingute tegemiseks.

Eelnõu § 2 punktiga 6 muudetakse § 19 lõike 1 punkti 3. Sõna „rakendamine“ asendatakse sõnaga „kaasamine“ ning sõna "rakendatavale" sõnaga "kaasatavale". Muudatused on seotud eelnõu § 2 punktis 4 tehtava muudatusega.

Eelnõu § 2 punktiga 7 muudetakse § 19 lõiget 2. Sõna „rakendatud“ asendatakse sõnaga „kaasatud“. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktis 4 tehtava muudatusega.

Eelnõu § 2 punktiga 8 muudetakse § 19 lõiget 3. Sõna „rakendada“ asendatakse sõnaga „kaasata“. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktis 4 tehtava muudatusega. Lisaks täiendatakse lõiget 3 lisaks terminoloogilisele muudatusele sõnadega „või kriisiolukorra või hädaolukorra ohu ajaks“. Muudatus on seotud paragrahvi 19 lõige 1 muudatusega, mille kohaselt saab Päästeamet õiguse kaasata vähemalt 18. aastast isikut kriisiolukorras vajalike toimingute tegemiseks. Muudatusega seatakse selged ajalised piirid sellele, kui kauaks võib Päästeamet isikut kriisiolukorra ajal kaasata.

Eelnõu § 2 punktiga 9 täiendatakse §-i 34 lõikega 1¹, mis sätestab piirangud isikute suhtes, keda on keelatud võtta kriisirolliga vabatahtlikus päästjaks. Üldised nõuded, millele peab vabatahtlik päästja vastama on sätestatud kehtiva seaduse §-is 33 ja §-i 34 lõikes 1. Muudatusega sätestatakse täiendavad piirangud, millele peab vastama vabatahtlik päästja, kellele on võimalik kriisirolli määrata. Kehtiva seaduse kohaselt on võimalik määrata kriisiroll abideminereerijatele ning § 34 lõikes 2 on sätestatud piirangud isikute suhtes, keda on keelatud võtta abideminereerijaks. Lõikega 1¹ sätestatakse analoogset piirangud vabatahtlikule päästjale, kes soovib täita kriisirolli. Abideminereerijatele kehtivad piirangud kriisirolli määramisel on sisult sarnased lõikes 1¹ sätestatud piirangutele. Päästeameti vabatahtlikule kriisirolli määramine on reguleeritud käesoleva eelnõu § 2 punktis 14, millega muudetakse §-i 42¹. Eelnõu § 2 punkti 14 kohaselt võib Päästeamet määrata kriisirolli vabatahtlikule päästjale, kes on läbinud II astme väljaõppe. Enne kriisirolli määramist viiakse läbi taustakontroll ning kontrollitakse, et isikul ei oleks riigikaitsealase töökohustusega töö- või ametikohta ega ole nimetatud sõjaaja ametikohale. Sellest tulenevalt tehakse kriisirolliga vabatahtlikuks päästjaks soovivale isikule taustakontroll pärast II astme väljaõppe läbimist, kuna enne nimetatud väljaõppe läbimist ei saa vabatahtlikule kriisirolli määrata. Taustakontrolli eesmärk on hinnata isiku vastavust seadusest tulenevatele nõuetele ja sobivust kriisiülesannete täitmiseks. Kriisirolliga vabatahtliku päästja taustakontrolli läbiviimisel lähtutakse samadest põhimõtetest nagu abideminereerijate puhul. See võimaldab ühtlustada praktikat ning tagada, et isikud, kellele usaldatakse kriisiolukorras täiendavad ülesanded ja õigused, vastavad neile seatud nõuetele. Taustakontrolli läbiviimine vähendab riski, et kriisiroll määratakse vabatahtlikule päästjale, kes võib kriisiolukorras oma ülesannete täitmisel panna toime õigusrikkumise või kahjustada muul viisil Päästeameti teenistusülesannete täitmist või mainet.

Eelnõu § 2 punktiga 10 täiendatakse § 34 lõiget 2 punktiga 1¹. Kehtiva päästeseaduse kohaselt ei saa vabatahtlikuks päästjaks võtta isikuid, kellel on piiratud teovõime. Päästeseaduse § 34 lg 1 p 1 kohaselt on vabatahtlikuks päästjaks keelatud võtta isikut, kes on piiratud teovõimega ning § 34 lg 2 sätestab, keda on keelatud võtta abideminereerijaks. Abideminereerijate puhul kehtiv päästeseadus ei sätesta piirangut, mille kohaselt on abideminereerijaks keelatud võtta isikuid, kellel on piiratud teovõime. Muudatuse kohaselt täiendatakse päästeseaduse § 34 lõiget 2 punktiga 1¹, mille kohaselt on abideminereerijaks keelatud võtta isikut, kes on piiratud teovõimega. Muudatusega ühtlustatakse Päästeameti vabatahtlikuks soovijatele kehtestatud

nõudeid. Samuti on muudatuse eesmärgiks suurendada õigusselgust vältimaks ebaühtlast rakenduspraktikat.

Eelnõu § 2 punktiga 11 muudetakse §-i 36¹. Muudatuste kohaselt täiendatakse paragrahvi 36¹ pealkirja ning paragrahvi 36¹ lõiget 2 kriisirolliga vabatahtliku päästja regulatsiooniga.

Kehtiva päästeseaduse §-36¹ sätestab kriisirolliga abidemineerija regulatsiooni. Kuivõrd eelnõuga sätestatakse kriisirolliga vabatahtliku päästja regulatsioon, rakendatakse §-s 36¹ sätestatud edaspidi ka kriisirolliga vabatahtlikule päästjale. Seetõttu muudetakse sätte pealkirja ja lõiget 2. Kriisirolliga vabatahtliku päästja regulatsiooni eesmärk on tagada Päästeametile kriisiolukordadeks vajalik lisatööjõud tagamaks Päästeameti ülesannete täitmine erakorraliste sündmuste lahendamisel. Kriisi lahendamise juhtimisel lähtutakse põhimõttest, et kriisiolukorra ajal ei tohiks toimuda olemuslikke muudatusi riigi juhtimises. Jätakuvalt on oluline **ülesannete (pädevuste) jäävuse põhimõte**, mille kohaselt täidavad kõik asutused ja isikud oma rahuaegseid ülesandeid (omavad vastavaid pädevusi ja volitusi) ka kriisiolukorra ajal. Kriisiolukorra ajal ei toimu olemuslikke muudatusi võimu teostamise põhimõtetes, lähtutakse **võimude lahususe ja tasakaalustatuse printsiibist** (PSi § 4). Paragrahvis 36¹ reguleeritakse (eelnõu § 2 punkt 12) lisaks abidemineerija taustakontrollile kriisirolliga vabatahtliku päästja taustakontroll, mistõttu täiendatakse §-i 36¹ lõiget 2 lisaks sätte pealkirjale kriisirolliga vabatahtliku päästja regulatsiooniga. Taustakontrolli regulatsioon tagab, et kriisirolliga vabatahtlikuks päästjaks võetakse usaldusväärsed ja laitmatu taustaga isikud. Eelnevast tulenevalt täiendatakse päästeseadust kriisirolliga vabatahtliku päästja regulatsiooniga ning nähakse ette vastavad taustakontrolli tegemise volitused.

Eelnõu § 2 punktiga 12 täiendatakse §-i 36¹ lõikega 1¹. Muudatuse eesmärk on luua üheselt mõistetav õiguslik alus vabatahtliku päästja andmete kontrollimiseks enne kriisirolli määramist ning selgelt piiritleda eri asutuste ülesanded menetluses. Nõuded, millele vastavust Politsei- ja Piirivalveamet kontrollib, on sätestatud eelnõuga kavandatavas § 34 lõikes 1¹. Politsei- ja Piirivalveamet kontrollib vabatahtliku vastavust nimetatud nõuetele ning edastab kontrolli tulemused Päästeametile. Kriisirolli määramise otsustusõigus kuulub Päästeametile, kes teeb otsuse Politsei- ja Piirivalveameti kontrollitulemusi arvesse võttes.

Eelnõu § 2 punktiga 13 muudetakse 7. peatüki 3¹. jao pealkirja. Kriisirolliga abidemineerija regulatsioon jõustus 2023.aastal päästeseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu raames. Kehtiva seaduse kohaselt reguleerib 7. peatüki 3¹. jagu üksnes kriisirolliga abidemineerija kohta sätestatud ning vastava jao pealkiri on „Kriisirolliga abidemineerija“. Muudatus on taaskord seotud sellega, et kriisirolliga abidemineerijate kõrval hakkavad edaspidi Päästeameti tegevuses osalema ka kriisirolliga vabatahtlikud päästjad. Seetõttu täiendatakse 7. peatüki 3¹. jao pealkirja. Õigusselguse huvides on seega 7. peatüki 3¹. jao uus pealkiri „Kriisirolliga abidemineerija ja kriisirolliga vabatahtlik päästja“.

Eelnõu § 2 punktiga 14 muudetakse §-i 42¹ pealkiri ja lõiget 1. Eelnõu §-ga 42¹ reguleeritakse kriisirolli määramist abidemineerijale ja vabatahtlikule päästjale. Kehtiva seaduse § 42¹ pealkirja kohaselt reguleerib säte kriisirolliga abidemineerijale kriisirolli määramist ning kriisirolliga abidemineerija pädevust. Paragrahvi pealkiri on praegu „kriisirolliga abidemineerija“. Kuna eelnõu kohaselt laiendatakse sätte reguleerimisala ka vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramisele, ei vasta kehtiv paragrahvi pealkiri enam täielikult sätte tegelikule sisule. Seetõttu muudetakse paragrahvi pealkirja selliselt, et see kajastaks nii abidemineerijale kui ka vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramist. Kriisirolli määramise eesmärk on tagada, et Päästeametil oleks kriisiolukorras või selle ohu korral kasutada piisav

hulk valmisolekus ja pädevat personali. Vabatahtlikku päästjat ja abidemineerijat, kellele on määratud kriisiroll, on võimalik kaasata tegevustesse ka rahuajal, mis võimaldab tal omandada ja kinnistada praktilisi kogemusi ning hoida oma teadmisi ja oskusi ajakohasena.

Lõige 1 sätestatakse uues sõnastuses. Kehtiva õiguse kohaselt reguleerib § 42¹ lõige 1 kriisirolli määramist abidemineerijale. Muudatusega antakse Päästeametile võimalus määrata kriisiroll lisaks abidemineerijale ka II astme väljaõppe läbinud vabatahtlikule päästjale, kes on andnud nõusoleku toetada Päästeametit kriisiolukorras või selle ohu korral. Muudatuse eesmärk on võimaldada kriisiolukorras või selle ohu korral paindlikumalt ja laiemalt kaasata väljaõppega vabatahtlikke ning seeläbi suurendada Päästeameti valmisolekut ja võimekust kriisiolukordade lahendamisel. Kriisirolli määramisega loob Päästeamet endale täiendava ja eelnevalt ettevalmistatud personalivaru, keda saab vajaduse korral kriisiolukorras või selle ohu korral kiiresti ja sihipäraselt rakendada.

Kriisirolli määramine vabatahtlikule eeldab võimet tegutseda iseseisvalt, vastutustundlikult ja ohutult pingelises ning kiiresti muutuvus olukorras. Seetõttu saab kriisirolli määrata üksnes II astme väljaõppe läbinud vabatahtlikule, kuna see väljaõpe annab selleks vajalikud teadmised ja oskused, sealhulgas riskide hindamise, ohutuse juhtimise ning keerukates olukordades kaalutletud otsuste tegemise võime. Vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramise eelduseks on tema nõusolek, asjakohane väljaõpe ning taustakontroll. Taustakontrolli eesmärk on välistada kriisirolliks mittesobivad isikud ning tagada, et kriisiolukorras või selle ohu korral kaasatavad vabatahtlikud on usaldusväärsed ja realselt rakendatavad ega ole hõivatud riigikaitselise töökohustusega või sõjaväelise ametikohaga. Muudatus on kooskõlas § 42¹ eesmärgiga ning suurendab Päästeameti tegevusvõimekust kriisiolukordades.

Eelnõu § 2 punktiga 15 jäetakse §-i 42¹ lõikest 2 välja sõna „kriisiajal“. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktis 16 toodud muudatusega. **Eelnõu § 2 punktiga 16** täiendatakse §-i 42¹ lõikega 2¹. Muudatuse eesmärk on täpsustada kriisirolliga vabatahtliku päästja pädevust ning luua õiguslik alus kriisirolliga vabatahtliku päästja osalemiseks nii elanikkonnakaitses kui ka päästetöödel. Seegi muudatus võimaldab kriisiolukorras või selle ohu korral paindlikumalt kaasata väljaõppe saanud vabatahtlikke ning suurendada Päästeameti võimekust kriisiolukordade lahendamisel. Kriisirolliga abidemineerija või kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamine Päästeameti tegevusse kriisiolukordade lahendamisele otsustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul Vabariigi Valitsus korraldusega. Kriisirolliga abidemineerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamist Päästeameti tegevusse on selgitatud eelnõu § 2 punktis 19.

Kriisirolliga abidemineerija või kriisirolliga vabatahtlik päästja võib Päästeameti tegevuses osaleda kriisiolukorra või selle ohu möödumise järgselt. Väljaspool kriisiolukorda või selle ohtu saab abidemineerija või vabatahtlik päästja osaleda Päästeameti tegevuses samadel alustel kui kriisirollita abidemineerija või kriisirollita vabatahtlik päästja. Seetõttu ei piirata kriisirolli määramisega nõustunud abidemineerija või vabatahtliku päästja kaasamist Päästeameti tegevusse kriisiolukorra või selle ohuga, mistõttu jäetakse §-i 42¹ lõikest 2 välja sõna „kriisiajal“ ning §-i 42¹ lõikesse 2¹ vastavat piirangut ei sätestata.

Eelnõu § 2 punktiga 17 muudetakse §-i 42¹ lõiget 4. Muudatuste kohaselt ei saa kriisirolli määrata abidemineerijale või vabatahtlikule päästjale, kes on riigikaitselise töökohustusega ameti- või töökohal või on nimetatud sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui abidemineerija või vabatahtlik päästja vastavalt ameti- või töökohalt vabastatakse.

Riigikaitseseaduse järgi on riigikaitseline töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev töökohustus, mis on vahetult seotud riigikaitseülesannete, sisejulgeoleku ja põhiseadusliku korra või elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisega. Riigikaitseline töökohustus eesmärk on tagada vajalike riigikaitseülesannete täitmine ja sellega riigi korralduse ja ühiskonna toimimise jätkusuutlikkus. Riigikaitseline töökohustus tekib isikule riigikaitseline töökohustusega ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumise ajal või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitseline töökohustusega ameti- või töökohaks. Isikut teavitatakse riigikaitseline töökohustuse tekkimisest riigikaitseline töökohustusega ameti- või töökohale asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitseline töökohustusega ameti- või töökohaks. Riigikaitseline asutus peab arvestust tema koosseisus olevate riigikaitseline töökohustusega ametikohtade ja neil töötavate isikute üle.

See tähendab, et niisugustel ameti- või töökohtadel olevatele abideminereerijatele või Päästeameti vabatahtlikele ei saa Päästeamet kriisirolli määrata. Piirangud on vajalikud, et tagada nii elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus kui ka Kaitseväge sõjaaja üksuste puutumatus. Nõnda saab riigikaitseülesannetega asutus või ettevõtte arvestada, et kriisi korral ei lähe tema teenistuja või töötaja täitma Päästeametisse kriisirolliga võetud ülesandeid, vaid täidab riigikaitseline ülesandeid oma alalisel ameti- või töökohal.

Eelnõu § 2 punktiga 18 muudetakse 42¹ lõiget 5. Muudatuse kohaselt on Päästeametil õigus enne abideminereerijale või vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramist saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta riigikaitseline töökohustusega ameti- või töökohal ning kaitsevähkohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaaja ametikohale.

Päästeametil ei ole andmeid sõjaaja ametikohale või riigikaitseline töökohustusega ameti- või töökohale määratud isikute kohta. Seetõttu nähakse ette, et Päästeametil on enne abideminereerijale või vabatahtlikule päästjale kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist ja kaitsevähkohustuslaste registrist teavet abideminereerija või vabatahtliku päästja riigikaitseline töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetamise kohta. Selliselt antakse Päästeametile õigus kontrollida, ega abideminereerija või vabatahtlik päästja, kes soovib endale kriisirolli, pole juba määratud riigikaitseline töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale.

Sõjaaja ametikohale nimetamise kohta toimub teabevahetus kaitsevähkohustuslaste registri kaudu. Pärast kriisirolli määramist esitab Päästeamet omakorda teabe isikule kriisirolli määramise kohta. See teave jääb kaitsevähkohustuslaste registrisse, et vältida isiku nimetamist sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale.

Eelnõu § 2 punktiga 19 muudetakse §-i 42². Eelnõu §-ga 42² reguleeritakse kriisirolliga abideminereerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamist Päästeameti tegevusse.

Kriisirolliga abideminereerija kaasamist päästeameti tegevusse reguleerib kehtiva seaduse § 42². Juba praegu nähakse ette, et Vabariigi Valitsus võib korraldusega otsustada kriisirolliga abideminereerija kaasamise Päästeameti tegevusse kuni 30 päevaks §-s 42² lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhtudel.

Lõikega 1 sätestatakse, et kriisirolliga abideminereerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamise kriisi lahendamisse teeb Vabariigi Valitsuse otsusega ning jäetakse sätestest välja viited §-s 42⁴ lõigetele 1 ja 2. Ühtlasi sätestatakse lõikes 1, et ettepaneku kriisirolliga abideminereerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamise kriisi lahendamisse teeb Vabariigi Valitsusele

valdkonna eest vastutav minister. Kehtivas seaduses on nimetatud põhimõtte sätestatud § 42² lõikes 2.

Kriisirolliga abideminereerijate ja kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamine kriiside lahendamisse mõjutab tööandjaid, on oluline, et otsustustasand oleks kõrgem kui asutuse juhi tasand. Kui kriisi lahendamise tõttu ei saa kriisirolliga abideminereerija või kriisirolliga vabatahtlik päästja oma tavapärast tööd teha, otsustab eelnõu kohaselt kriisirolliga abideminereerija või kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamise Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul. Kriisirolliga abideminereerijal või kriisirolliga vabatahtlikul päästjal tekib siis õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikohal tema õigus teostada avalikku võimu, ilma et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. Kuna seetõttu võib tööandjal olla keerukam kindlustada mõne tööloõigu või teenuse toimimine – need võivad ajutiselt isegi katkeda –, on tähtis, et otsus kaasata kriisirolliga demineerija või kriisirolliga vabatahtlik päästja oleks hoolikalt läbi mõeldud. Vabariigi Valitsuse otsustustasand tagab, et sellist vabatahtlikku ressursi ei saa kaasata kergekäeliselt.

Kriisirolliga demineerijaid või kriisirolliga vabatahtlikke päästjaid saab kriiside lahendamisse kaasata eelkõige siis, kui on selge, et Päästeameti enda ressursist jääb väheks ja teiste partnerite kaasamine pole võimalik või pole võimalik vajalikus mahus, et kriis lahendada.

Lõike 2 muudatuse kohaselt vaatab Vabariigi Valitsus käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaja lõppemisel otsuse üle. Kuna kriiside puhul ei ole võimalik ette näha, kui kaua kriis kestab, siis on esialgu võimalik kriisirolliga abideminereerijaid ja kriisirolliga vabatahtlikke päästjaid kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks. Kui kriisirolliga abideminereerijate ja kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamine kriisi lahendamisse on endiselt vajalik, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse üle iga 30 päeva tagant ja pikendab kriisirolliga abipolitseiniku kaasamist kuni 30 päeva võrra. Ka kehtiva seaduse § 42² lõike 3 kohaselt vaatab Vabariigi Valitsus pärast § 42² lõikes 1 nimetatud tähtaja möödumisel otsuse üle. Kui kriisirolliga abideminereerija kaasamine kriisiolukorra ajal on endiselt vajalik, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse üle iga 30 päeva tagant ja pikendab kriisirolliga abideminereerija kaasamist kuni 30 päeva võrra. Seega ei ole tegemist sisuliselt uue regulatsiooniga, küll aga lisatakse sättesse kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamise võimalus. Kehtiva õiguse kohaselt saab kaasata vaid kriisirolliga abideminereerijaid.

Lõike 3 muudatuse kohaselt tuleb Vabariigi Valitsuse korralduses tuua välja ülesanded, mille täitmise kriisirolliga abideminereerijaid või kriisirolliga vabatahtlikke päästjaid on vaja kaasata, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või ülempiir, ülesannete täitmise territoorium ja vajaduse korral muud andmed. Lõike 3 eesmärk on tagada kriisirolliga abideminereerijate ja kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamise selgus. Sätte kohaselt peab Vabariigi Valitsuse korraldus sisaldama vähemalt neid andmeid, mis võimaldavad üheselt mõista, mis eesmärgil, millises ulatuses ning kui pikaks ajaks kriisirolliga abideminereerijaid või kriisirolliga vabatahtlikke päästjaid kaasatakse. Võrreldes kehtiva õigusega lisandub korralduses märgitavate andmete juurde ülesanne, mille täitmise kriisirolliga abideminereerija või kriisirolliga vabatahtlik päästja kaasatakse. Ülesannete väljatoomise nõue võimaldab piiritleda kriisirolliga abideminereerijate ja kriisirolliga päästjate tegevuse sisu ning tagab, et kaasamine toimub üksnes konkreetsete ja selgelt määratletud ülesannete täitmiseks.

Eelnõu § 2 punktiga 20 muudetakse §-i 42³. Eelnõu §-ga 42³ reguleeritakse kriisirolliga abideminereerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja staatuse ja töö- või teenistussuhte erisused. Kehtiva seaduse kohaselt on kriisirolliga abideminereerija staatuse erisus ja töö- või teenistussuhte erisus reguleeritud kehtiva seaduse §-s 42³ ja 42⁴. Kehtiv seadus ei reguleeri

kriisirolliga vabatahtliku päästja staatuse ja töö- või teenistussuhte erisusi. Muudatuste kohaselt reguleeritakse staatuse ja töö- või teenistussuhte erisused ühes sättes ning täiendatakse sätet selliselt, et staatuse ja töö- või teenistussuhte erisused kohalduvad ka kriisirolliga vabatahtlikule päästjale.

Lõike 1 muudatuste kohaselt saab sõjaaja ametikohale kriisirolliga abideminereija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja nimetada vaid juhul, kui see on vältimatult vajalik sõjaliseks kaitseks ning asutuse juhid või nende volitatud isikud lepivad kokku, et isik nimetatakse sõjaaja ametikohale. See tähendab, et üldjuhul ei saa kriisirolliga abideminereijat ja kriisirolliga vabatahtliku päästjat sõjaaja ametikohale nimetada.

Ka kehtivas seaduses nähakse ette sarnane erisus. Kehtiva seaduse § 42³ lõike 2 kohaselt ei arvata kriisirolliga abideminereijat Kaitseväge sõjaaja üksuse koosseisu, välja arvatud juhul, kui see on vältimatult vajalik riigi julgeoleku tagamiseks.

Oluline on, et kriisirolliga abideminereijaid ja kriisirolliga vabatahtlikke päästjaid saaks välja õpetada vastavalt nende kriisirollidele ja neid kriisi lahendamisse kaasata. Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik väljaõpetatud kriisirolliga vabatahtlikke abideminereijaid ja kriisirolliga vabatahtlikke päästjaid nimetada sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisse panustada ja nende väljaõpetamine ei täidaks eesmärki. Abideminereijatele ja vabatahtlikele päästjatele kriisirolli määramise eesmärk on tagada muudest kohustusest vabastatud reserv kriiside lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõte, et üldjuhul kriisirolliga abideminereijaid ja kriisirolliga vabatahtlikke päästjaid sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kuivõrd kriis võib leida aset ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskenduma oma põhitegevusele, on oluline, et kriisirolliga abideminereijate ja vabatahtlike päästjate reservi saaks vajaduse korral kriisi lahendamisse kaasata. Kriisirolli märges on näha ka kaitsevägekohustuslaste registris.

Kriisirolliga abideminereija või kriisirolliga vabatahtliku päästja nimetamine sõjaaja ametikohale on lubatud, kui see on vältimatult vajalik sõjalise kaitse tagamiseks ning asutuse juhid selle omavahel kokku lepivad. Nimetatud erand on vajalik eelkõige selleks, et riik saaks vältimatu vajaduse korral siiski kriisirolliga abideminereija või kriisirolliga vabatahtliku päästja sõjalise riigikaitse tagamiseks nimetada sõjaaja ametikohale.

Lõigete 2 ja 3 kohaselt luuakse kriisirolliga abideminereijale ja kriisirolliga vabatahtlikule päästjale, kellele on määratud kriisiroll, õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest, kui ta kaasatakse kriisi lahendamisse. Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest antakse ajaks, kui ametnik või töötaja asub abideminereijana või vabatahtliku päästjana vastavalt oma kriisirollile kriisi lahendamiseks.

Ka kehtivas seaduses nähakse ette kriisirolliga abideminereijale õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest kui ta kaasatakse kriisiajal demineerimistööle (PäästeS § 42⁴ lõiked 1 ja 2). Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest on antud ajaks, mil ametnik või töötaja teeb kriisirolliga abideminereijana demineerimistööd. Muudatuste kohaselt sätestatakse ka kriisirolliga vabatahtlikule päästjale õigus keelduda töö või teenistusülesannete täitmisest.

TLS § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on ajateenistuses või asendusteenistuses või

osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Lõike 1 muudatuse kohaselt sätestatakse kriisirolliga abideminööri ja kriisirolliga vabatahtliku päästja õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid kriisi lahendamise tõttu, selle kehtestamine on vajalik nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta.

ATS §-s 83 on sätestatud, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega. Ametnik on sel hetkel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest.

Lõike 4 muudatusega sätestatakse, et lõigetes 2 ja 3 sätestatud juhul esitab töötaja tööst keedumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale.

Kehtiva seaduse § 42⁴ lõike 3 kohaselt esitab kriisirolliga abideminööri tööandjale tööst keedumise või avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus on teinud otsuse kriisirolliga abideminörijate või kriisirolliga vabatahtlike päästjate kaasamiseks, annab Päästeamet asjaomastele abideminörijatele või vabatahtlikele päästjatele sellest teada ja kutsub nad kriisi lahendamiseks Päästeametit abistama arvestades eelnõu §-s 42² sätestatud.

Lõike 5 muudatuse kohaselt võib kriisirolliga abideminörijale ja kriisirolliga vabatahtlikule päästjale, kes osaleb kriisi lahendamises, maksta hüvitist. Ka kehtiva seaduse § 42⁴ lõike 4 kohaselt võib kriisirolliga abideminörijale, kes osaleb kriisiajal demineerimistööl, maksta hüvitist.

Hüvitise maksmise eesmärk on vältida olukorda, kus kriisirolliga abideminööri või kriisirolliga vabatahtlik päästja või tema perekonna sissetulek väheneb ajavahemikul, mil isik on kaasatud kriisi lahendamisse ega saa samal ajal täita oma põhitööga seotud kohustusi. Kui kriisirolliga abideminööri või kriisirolliga vabatahtlik päästja kaasatakse kriisi lahendamisse ning tema töö- või teenistussuhe tööandjaga peatub, ei ole tööandjal kohustust maksta talle töötasu.

Seaduses sätestatud hüvitise maksmise võimalus toetab kriisirolliga abideminörijate või kriisirolliga vabatahtlike päästjate valmisolekut ja osalust Päästeameti abistamisel erinevate kriiside ajal. Hüvitist makstakse üksnes juhul, kui kriisirolliga abideminööri või kriisirolliga vabatahtlik päästja kutsutakse kriisiolukorra ajal Päästeametit abistama ning hüvitise maksmise eeldused on täidetud. Kuna hüvitise maksmine on seotud isiku osalemisega kriisiolukorra ajal Päästeameti tegevuses, maksab hüvitist Päästeamet. Hüvitise arvutamise aluseks võetakse hüvitise maksmisele eelnenud Statistikaameti avaldatud viimane keskmine brutokuupalk.

Lõikega 6 reguleeritakse kriisirolliga abideminööri ja kriisirolliga vabatahtliku päästja hüvitise ulatus, selle taotlemise ja väljamaksmise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Tegemist on volitusnormiga, mis võimaldab reguleerida hüvitisega seotud küsimusi määrukses paindlikult ja praktiliste vajaduste järgi.

Lõikes 7 sätestatakse tööandja õigus nõuda otsese varalise kahju hüvitamist, kui abidemineerija või vabatahtlik päästja, kellele on Päästeamet määranud kriisirolli, keeldub töö tegemisest alalise tööandja juures, et ta saaks osaleda kriisi lahendamisel. Ka kehtiva seaduse § 42⁴ näeb tööandjale ette õiguse nõuda kahju hüvitamist, kui kriisirolliga abidemineerija keeldub tööandja juures tööst, et ta saaks osaleda kriisiajal Päästeameti tegevuses.

Tööandja saab kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui tekkinud kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole kriisirolliga abidemineerijana või kriisirolliga vabatahtliku päästjana kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui kriisirolliga abidemineerija või kriisirolliga vabatahtlik päästja keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja juures, on tööandjal õigus nõuda kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Hüvitise suurus on piiratud ning selle ülempiiriks on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et kriisirolliga vabatahtliku päästja ja abidemineerija kaasamine toimub avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja õiguskindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab ülempiiri suurusel ajas muutuda vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et kriisirolliga abidemineerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja kaasamine toimub avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Otsese varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik vältimaks riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Arvestades, et varalise kahju suurus võib sõltuda paljudest välistest teguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetselt tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu.

Eelnõu § 2 punktiga 21 tunnistatakse § 42⁴ kehtetuks. Kehtiv säte reguleerib kriisirolliga abidemineerija töö- või teenistussuhte erisusi. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktiga 20, millega muudetakse §-i 42³.

Eelnõu § 2 punktiga 22 täiendatakse 7. peatüki 4. jagu §-iga 43¹. Muudatusega reguleeritakse kriisirolliga vabatahtliku demineerija ja kriisirolliga vabatahtliku päästja vabastamine kriisirollist. Tegemist on uue sättega, mida varem abidemineerijatele kriisirolli regulatsiooni loomisel ei ole päästeseadusest sätestatud, mistõttu täiendatakse 7. peatüki 4. jagu §-iga 43¹.

Lõikes 1 sätestatakse, et vabatahtliku abideminööri või vabatahtliku päästja võib kriisirollist vabastada Päästeameti otsusega.

Punkti 1 kohaselt vabastatakse abideminööri või vabatahtlik päästja kriisirollist, kui abideminööri või vabatahtlik päästja esitab kriisirollist loobumiseks avalduse. Kuna kriisirolli võtmine abideminerijale või vabatahtlikule päästjale on võimalus, mitte kohustus, siis on tal igal ajal õigus sellest rollist ka loobuda.

Punkti 2 kohaselt vabastatakse abideminööri või vabatahtlik päästja kriisirollist, kui kriisirolli võtnud abideminööri või vabatahtlik päästja ei osale mõjuva põhjusega käesoleva seaduse § 42² lõikes 1 nimetatud juhul kaasamise korral päästeameti tegevuses

Kriisirolli võtnud abideminööri või vabatahtlik päästja on andnud vabatahtliku lubaduse toetada Päästeameti kriisiolukorras. Kriisiroll eeldab valmisolekut osaleda Päästeameti tegevuses Vabariigi Valitsuse korralduse alusel käesoleva seaduse § 42² lõikes 1 nimetatud juhtudel. Kui kriisirolli võtnud abideminööri või vabatahtlik päästja mõjuva põhjusega sellisel kaasamisel ei osale, vähendab see Päästeameti kriisiüksuse võimekust talle pandud ülesandeid täita. Seetõttu nähakse ette alus, mille esinemise korral on Päästeametil õigus vabastada abideminööri või vabatahtlik päästja kriisirollist. Mõjuva põhjuse näited võivad olla tervises seisund, perekondlik hädaolukord (nt lähedase ootamatu haigestumine või õnnetus) või muu põhjus, mis on piisavalt tõsine ja õigustatud.

Punkti 3 kohaselt vabastatakse abideminööri või vabatahtlik päästja kriisirollist, kui ta asub sõjaaja ametikohale või riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse riigikaitsealine töökohustus.

Kui abideminööri või vabatahtlik päästja asub sõjaaja ametikohale või tema suhtes tekib riigikaitsealine töökohustus, on kriisirollist vabastamine § 43¹ lõike 1 punkti 3 alusel vajalik selleks, et vältida vastuolu erinevate riigikaitsealiste ja sisejulgeoleku kohustuste vahel ning tagada, et isikule ei pandaks samaaegselt kattuvaid või omavahel konkureerivaid ülesandeid.

Kriisirollist vabastamiseks peab isik esitama Päästeametile vastava avalduse. Päästeametil on õigus abideminööri või vabatahtlik päästja kriisirollist vabastada ka ilma isiku avalduseta. Vastav otsus tehakse kaitsevägekohustuslaste registrist või töötamise registrist saadud andmete alusel. Kriisirollist vabastamisest hoolimata võib abideminööri või vabatahtlik päästja jätkata talle käesoleva seaduse §-s 32 või §- 32¹ sätestatud ülesannete täitmist.

Abideminööri või vabatahtlik päästja saab taotleda kriisirolli saamist uuesti, kui ta vabastatakse riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohalt või tema ameti- või töökohta ei loeta enam riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohaks või kui isik vabastatakse sõjaaja ametikohalt. Isik peab selleks esitama uuesti Päästeametile vastava avalduse. Päästeametil on omakorda õigus kontrollida töötamise registri või kaitsevägekohustuslaste registri kaudu, ega isik pole enam riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal või sõjaaja ametikohal.

Lõike 2 kohaselt võib Päästeameti otsusega vabastada abideminööri või vabatahtliku päästja kriisirollist, kui ta ei täida käesoleva seaduse § 38 lõikes 1 sätestatud väljaõppe kohustust. Lõikega 2 sätestatakse kaalutusõiguse alus, mille kohaselt **võib** Päästeameti otsusega vabastada abideminööri või vabatahtliku päästja kriisirollist. Erinevalt lõikes 1 nimetatud alustest ei ole tegemist automaatse ega vältimatu kriisirollist vabastamisega, vaid võimalusega hinnata konkreetseid asjaolusid. Selline sõnastus on vajalik, kuna väljaõppe kohustuse täitmata

jätmine ei pruugi alati olla tingitud abidemineerija või vabatahtlik päästja tahtlikust või hooletust käitumisest. Näiteks võib esineda olukordi, kus Päästeamet ei ole objektiivsetel põhjustel suutnud abidemineerijale või vabatahtlik päästjale ettenähtud täiendõpet pakkuda või on koolituste toimumine edasi lükkunud. Samuti võib abidemineerijal või vabatahtlik päästjal esineda mõjuvaid põhjusi, nagu tervislikud või perekondlikud asjaolud, teenistuslikud kohustused või muud vältimatud takistused, mis on ajutiselt takistanud koolitusel osalemist.

Lõike 3 kohaselt on Päästeametil õigust saada enne abidemineerija või vabatahtliku päästja kriisirollist vabastamise otsuse tegemist vajalikke andmeid teistest riiklikest registritest. Sätte eesmärk on tagada, et kriisirollist vabastamine põhineks kontrollitud ja ajakohasel teabel ning oleks õiguspärane ja põhjendatud.

Kuna kriisirollist vabastamise aluseks võib olla asjaolu, et abidemineerija või vabatahtlik päästja asub sõjaaja ametikohale või riigikaitsele töökohustusega ameti- või töökohale või et tema olemasolevale töökohale on määratud riigikaitsele töökohustus, ei pruugi Päästeametil see teave muul viisil alati õigel ajal või usaldusväärselt olemas olla. Seetõttu on vajalik võimaldada andmete saamine töötamise registrist ning kaitseväekohustuslaste registrist.

Töötamise registrist saadav teave võimaldab kontrollida, kas isik töötab riigikaitsele töökohustusega ameti- või töökohal, mis võib välistada tema osalemise kriisirollis sisejulgeoleku ülesannete täitmisel. Kaitseväekohustuslaste registrist saadav teave võimaldab omakorda tuvastada, kas isik on nimetatud sõjaaja ametikohale, mille korral ei ole tal võimalik ega lubatav olla kriisirolliga abidemineerija või vabatahtlik päästja. Säte toetab erinevate riigikaitsele ja sisejulgeoleku kohustuste kooskõlastamist ning aitab vältida olukorda, kus isikule pannakse samaaegselt vastuolulisi või kattuvaid kohustusi. Samuti aitab see tagada, et kriisirollist vabastamise otsus tehakse üksnes tegeliku ja õiguslikult relevantse aluse olemasolul.

Andmete saamise õigus on piiratud konkreetse eesmärgiga – abidemineerija või vabatahtliku päästja kriisirollist vabastamise otsustamisega – ning hõlmab ainult neid andmeid, mis on otsuse tegemiseks vältimatult vajalikud. Lõiget 3 täiendavalt selgitades on oluline rõhutada, et Päästeameti õigus saada andmeid töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist ei ole üldine ega piiramatu, vaid eeldab konkreetset alust andmete kontrollimiseks.

Andmete pärimine on põhjendatud üksnes juhul, kui Päästeametil on tekkinud kahtlus või muu objektiivne alus arvata, et abidemineerija või vabatahtlik päästja on asunud sõjaaja ametikohale, töötab riigikaitsele töökohustusega ameti- või töökohal või et tema olemasolevale ameti- või töökohale on määratud riigikaitsele töökohustus. Selliseks aluseks võib olla näiteks isiku enda teade, teave koostöösutusest või muu usaldusväärne info. Seega ei ole registripäringute eesmärk üldine kontroll või regulaarne järelevalve kõigi kriisirolliga abidemineerijate või vabatahtlike päästja üle, vaid konkreetse juhtumi asjaolude selgitamine enne kriisirollist vabastamise otsuse tegemist. Selline lähenemine tagab, et andmete töötlemine on eesmärgipärane, vajalik ja proportsionaalne ning kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega.

Lõige 4 sätestab, et kriisirollist vabastatud abidemineerija või vabatahtlik päästja on kohustatud tagastama Päästeametile talle kriisi lahendamiseks väljastatud tööriietuse, töövahendid ja varustuse. Kui abidemineerija või vabatahtlik päästja on kriisirollist vabastatud, tähendab see, et tema kriisirollist tulenevad kohustused on lõppenud ning kriisirolli täitmiseks väljastatud tööriietuse, töövahendid ja varustus tuleb Päästeametile tagastada.

Eelnõu § 2 punktiga 23 muudetakse ja sõnastatakse ümber seaduse 7¹. peatükk, milles reguleeritakse vabatahtlike osalemist Häirekeskuse tegevuses. Ühtlasi on muudatus on seotud vabatahtlike regulatsiooni ühtlustamisega päästeseaduses.

Paragrahvis 43² sätestatakse Häirekeskuse vabatahtliku mõiste, täpsustatakse vabatahtliku osalemise sisu Häirekeskuse tegevuses ning reguleeritakse vabatahtlike kaasamist hädaabiteadete menetlemisse.

Lõikes 1 sätestatakse Häirekeskuse vabatahtliku mõiste, mille kohaselt on Häirekeskuse vabatahtlik isik, kes osaleb Häirekeskuse tegevuses vabatahtlikkuse alusel seaduses sätestatud alustel ja korras.

Lõikes 2 reguleeritakse vabatahtlike osalemist Häirekeskuse tegevuses. Ka kehtiva õiguse kohaselt võivad vabatahtlikud osaleda Häirekeskuse tegevuses. Muudatusega täpsustatakse, et osalemine Häirekeskuse tegevuses tähendab: 1) Häirekeskuse tegevuse toetamist; 2) ülesannete täitmist vastavalt vabatahtlikule määratud rollile ja 3) tegutsemist pädevuse ja väljaõppe piires. Muudatusega ei kaasne Häirekeskuse vabatahtlike pädevuse laienemist.

Lõikes 3 reguleeritakse Häirekeskuse vabatahtlike osalemist hädaabiteadete menetlemisel. Eelnõuga sätestatakse erand, mille kohaselt võib hädaabiteadete menetlemisel osaleda üksnes Häirekeskuse vabatahtlik, kellele on määratud kriisiroll ja kes on kaasatud kriisiolukorra ajal kriisi lahendamisse. Kriisirolli määramist Häirekeskuse vabatahtlikele ja kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamist reguleeritakse eelnõu §-s 43¹⁰ ja §-s 43¹³. Häirekeskuse vabatahtlike kaasamine võõrkeelsete hädaabiteadete menetlemisse tõlgina on võimalik ka kehtiva seaduse kohaselt.

Paragrahvis 43³ sätestatakse Häirekeskuse vabatahtlikule esitatavad nõuded, mille kohaselt võib Häirekeskuse vabatahtlikuks võtta vähemalt keskharidusega täieliku teovõimega Eesti Vabariigi kodaniku, kes valdab eesti keelt C1-tasemel ja vastab avalikku teenistusse võtmise nõuetele. Kehtiva seaduse kohaselt võivad Häirekeskuse tegevuses osaleda avaliku teenistuse seaduses sätestatud avalikku teenistusse võtmise nõuetele vastavad vabatahtlikud. Nõuded avalikku teenistusse võtmiseks on sätestatud avaliku teenistuse seaduse (ATS) §-s 14. Miinimumnõuded avalikku teenistusse võtmiseks on sätestatud § 14 lõikes 1, milleks on keskharidus, täieliku teovõime, Eesti Vabariigi kodakondsuse ja õigusaktides sätestatud ulatuses eesti keele valdamise nõue. Isikud, keda ei ole lubatud avalikku teenistusse võtta, on sätestatud avaliku teenistuse seaduse §-s 15.

Häirekeskus on päästeasutus. Päästeteenistuse (PäästeTS) seaduse § 2 lõike 3 kohaselt on päästeteenistus avaliku teenistuse eriliik. PäästeTS § 7 lg 1 sätestab, et päästeametnikuna võib teenistusse võtta vähemalt keskharidusega täieliku teovõimega Eesti Vabariigi kodaniku, kes valdab eesti keelt seaduses või seaduse alusel sätestatud ulatuses.

Keeleseaduse § 23 lõige 4 alusel on kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrus „Ametniku, töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded“, mille kohaselt peab ametnikel ja päästeametnikel olema C1-tasemel keeleoskus (§ 9 punktid 1 ja 17). Päästeametnikud, kes on rühmapealiku või meeskonnavanema ametikohal peavad oskama eesti keelt vähemalt B2-tasemel. Häirekeskuse teenistuses ei ole päästeametnikke, kes on rühmapealiku või meeskonnavanema ametikohal.

Kuna Häirekeskus on päästeasutus ning Häirekeskuse vabatahtlikud osalevad päästeasutuse töös, siis peavad Häirekeskuse vabatahtlikud ja vabatahtlikuks soovijad vastama juba praegu eelnõu §-s 43³ nimetatud nõuetele. Muudatusega ei sätestata täiendavaid nõudeid vaid täpsustakse selguse huvides Häirekeskuse vabatahtlikele esitatavaid nõudeid.

Paragrahvis 43⁴ sätestatakse, keda on keelatud võtta Häirekeskuse vabatahtlikuks. Kehtiva seaduse § 34 lõige 1 ja lõige 2 nimetavad isikud, keda on keelatud võtta vabatahtlikus päästjaks või abidemineerijaks. Häirekeskuse vabatahtlike osas vastav regulatsioon kehtivas õiguses puudub. Seega sätestatakse õigusselguse huvides eelnõus Häirekeskuse vabatahtlikuks võtmist välistavad asjaolud.

Punktide 1 ja 4 kohaselt ei või Häirekeskuse vabatahtlik olla piiratud teovõimega ning peab vastama avaliku teenistuse seaduse §-s 15 sätestatud nõuetele. Ka kehtiva õiguse kohaselt võivad Häirekeskuse tegevuses osaleda avaliku teenistuse seaduses sätestatud avalikku teenistusse võtmise nõuetele vastavad vabatahtlikud. Isikud, keda ei ole lubatud avalikku teenistusse võtta, on sätestatud avaliku teenistuse seaduse §-s 15. Muudatus ei ole sisuliselt uus.

Punktide 2 ja 3 kohaselt ei või Häirekeskuse vabatahtlikuks võtta isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud esimese astme kuriteo eest, olenemata karistusandmete kustutamisest või kes on kriminaalmenetluses kahtlustatav või süüdistatav. Häirekeskuse vabatahtlikke on võimalik kaasata abi- ja infoteadete menetlemisse, sealhulgas kriisiinfo teenuse osutamisse, võõrkeelsete hädaabiteadete menetlemisse, PäästeS-i § 13¹ lõikes 2 sätestatud ülesande täitmisel ning muudesse Häirekeskusele õigusaktidega pandud ülesannetel (näiteks personali- ja kommunikatsioonitegevused), eelnõuga lisandub kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikele õigus menetleda kriisiajal hädaabiteateid. Seetõttu on oluline, et vabatahtlik, kes Häirekeskuse tegevuses osaleb oleks usaldusväärne. Ka kehtiva PäästeS § 34 lõige 2 punktide 1 ja 3 kohaselt ei või abidemineerijaks võtta isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud esimese astme kuriteo eest, olenemata karistusandmete kustutamisest või kes on kriminaalmenetluses kahtlustatav või süüdistatav. Tegemist ei ole päästeseaduse vaates uudse regulatsiooniga.

Punkti 3 muudatus võib riivata põhiseaduse § 22 lõikes 1 sätestatud süütuse presumptsiooni, mille kohaselt ei tohi kedagi käsitada kuriteos süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõiste kohtuotsus. Süütuse presumptsioon on oma olemuselt eelkõige menetluslik põhiõigus, mille eesmärk on tagada õiglane kriminaalmenetlus ja vältida isiku süü eeldamist enne selle tõendamist. Käesoleval juhul ei ole piirangu eesmärgiks ega tagajärjeks isiku käsitlemine süüdlasena. Häirekeskuse vabatahtlikuks soovija saab pärast nimetatud aluste ära langemist taotleda uuesti Häirekeskuse vabatahtlikuks saamist esitades Häirekeskusele vastava avalduse.

Paragrahvis 43⁵ reguleeritakse Häirekeskuse vabatahtlikuks võtmist. Kehtiv seadus ei reguleeri vabatahtliku staatuse omistamist. Sätte puhul on ühetaolisuse eesmärgist tulenevalt lähtutud kehtiva seaduse § 36 regulatsioonist.

Lõike 1 kohasel otsustab vabatahtlikuks võtmise Häirekeskus. Muudatus ei ole sisuliselt uus.

Lõikes 2 sätestatakse vabatahtlikuks soovija poolt Häirekeskusele edastatavad isikuandmed. Muudatus on vajalik kuna kehtivast regulatsioonist ei selgu kas ja milliseid andmeid peaks Häirekeskuse vabatahtlik ise esitama. Vabatahtlikuks soovija edastab Häirekeskusele üldandmed, isikut tõendava dokumendi andmed, haridust tõendavad andmed ning vajadusel eesti keele oskust tõendavad andmed. Isiku üldandmed on isiku nimi, isikukood (sh sünniaeg), sugu, kodakondsus, kontaktandmed (elukoha aadress, telefoninumber ja e-posti aadress) ja emakeel. Kontaktandmete all peetakse silmas nii isiku elukoha aadressi, telefoninumbrit ja e-posti aadressi. Vabatahtlikuks soovija edastab Häirekeskusele isikuankeedi, mille vorm on leitav Häirekeskuse kodulehelt, isikut tõendava dokumendi andmete esitamine võimaldab Häirekeskusel kontrollida kodakondsusnõuet. Haridust tõendava dokumendi ja vajadusel eesti keele oskust tõendava dokumendi andmete esitamine on vajalik kuna Häirekeskus vastavaid andmeid asjakohastest riigi andmekogudest ei päri. Seetõttu peab vabatahtlikuks soovija esitama nimetatud andmed ise kuniks valmib digitaalne liitumiskeskond.

Lõigete 3 kuni 5 muudatuste eesmärk on samuti seotud vabatahtlike regulatsiooni ühtlustamisega ning õigusselguse loomisega. Juba eelnevalt viidatud PäästeS § 36 reguleerib Päästeameti vabatahtlikuks võtmist. Kehtivas päästeseaduses on Häirekeskuse tegevuses osaleva vabatahtliku nõuete kontroll sätestatud §-s 43². Lõike 3 kohaselt kontrollitakse enne vabatahtlikuks võtmist Häirekeskuse vabatahtlikuks saada soovija vastavust Häirekeskuse vabatahtlikule esitatavatele nõuetele. Häirekeskusel on võimalik lõikes 2 nimetatud andmete põhjal teha esmane kontroll ning alles seejärel on võimalik täiendav kontroll Politsei- ja Piirivalveameti poolt. Lõigete 3 kuni 5 muudatuste tulemusel luuakse koostoimes eelnõu §-ga 43⁷ selgus selles osas, milliseid andmeid kontrollib Häirekeskus ning milliseid kontrollib Politsei- ja Piirivalveamet.

Paragrahvis 43⁶ sätestatakse vabatahtliku nõuetele vastavuse kontrollimiseks kogutud andmete säilitamise tähtaeg. Nõuetele vastavuse kontrollimiseks töötleb Häirekeskus eelnõu § 43⁵ lõikes 2 nimetatud andmeid. Muudatuste kohaselt säilitatakse Häirekeskuse vabatahtliku nõuetele vastavuse kontrollimiseks kogutud andmeid viis aastat vabatahtliku staatuse lõppemisest arvates. Kehtiv seadus sätestab, et Häirekeskuse vabatahtliku tasutakontrolli puhul säilitatakse taustakontrolliks isiku kohta kogutud andmeid viis aastat taustakontrolli tegemise lõppemisest arvates või pärast vabatahtliku staatusest vabastamist tekkinud õigusliku vaidluse korral kuni õigusliku vaidluse lõppemiseni (PäästeS § 43² lg 6). Häirekeskuse vabatahtliku nõuetele vastavuse kontrollimiseks kogutud andmete säilitamise tähtaega kehtiv seadus ette ei näe. Viie aastane säilitustähtaeg on seotud taustakontrolli andmete säilitustähtajaga. Muudatusega ei sätestata pikemat säilitustähtaega võrreldes kehtiva PäästeS § 43² lõikega 6.

Paragrahviga 43⁷ reguleeritakse taustakontrolli läbiviimist. Tegemist ei ole uue regulatsiooni kehtestamisega. Häirekeskuse tegevuses osaleva vabatahtliku taustakontrolli reguleerib juba kehtiva seaduse § 43². Seega ei ole muudatus sisuliselt uus. Eelnõuga täpsustatakse, milliseid andmeid kontrollib Politsei- ja Piirivalveamet (lõige 1), kehtiva seaduse § 43² lõikes 4 ja lõikes 6 sätestatud on reguleeritud eelnõu § 43⁵ lõikes 4 ja lõikes 5.

Paragrahviga 43⁸ reguleeritakse Häirekeskuse vabatahtliku töökorraldust ja väljaõpet. Muudatus on seotud § 2 lõige 4² kehtetuks tunnistamisega samuti vabatahtlike regulatsiooni ühtlustamisega päästeseaduses. Muudatused ei ole oma olemuselt uued, kuivõrd Häirekeskuse vabatahtlike üle peab praegu arvestust ja nende töökorralduse kehtestab samuti Häirekeskus.

Paragrahviga 43⁹ reguleeritakse Häirekeskuse tegevuses osaleva vabatahtliku sotsiaalseid tagatise ja vabatahtlikule hüvitatavaid kulusid. Muudatused ei ole oma olemuselt uued, Häirekeskuse tegevuses osalevate vabatahtlike sotsiaalsed tagatised on reguleeritud juba kehtivas seaduses. Lõikega 3 täpsustatakse seda, et hüvitatavate kulude liigid ning hüvitise suuruse määramise ja maksmise korra kehtestab Häirekeskus.

Eelnõu paragrahviga 43¹⁰ reguleeritakse Häirekeskuse vabatahtlikule kriisirolli määramist.

Lõike 1 kohaselt võib määrata kriisirolli Häirekeskuse vabatahtlikule, kes on andnud nõusoleku toetada Häirekeskust kriisiolukorras või selle ohu korral.

Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike puhul on tegemist spetsiifilise väljaõppega vabatahtlikega, kelle kaasamine kriisiolukorras või selle ohu korral, arvestades nende oskusi ja pädevusi, on Häirekeskuse teenuste tagamiseks kriisiolukorras või selle ohu korral esmavajalik. Kriisirolli saab määrata Häirekeskuse vabatahtlikule, kes on avaldanud soovi ja andnud nõusoleku toetada Häirekeskust kriisiolukorras või selle ohu korral.

Muudatus võimaldab kriisiolukorras või selle ohu korral paindlikumalt kaasata väljaõppe saanud vabatahtlikke ning suurendada Häirekeskuse võimekust kriisi lahendamisel. Kriisi

lahendamise puhul on oluline, et Häirekeskusel on võimalik kiiresti kaasata täiendavat väljaõppega isikkoosseisu olukordades, kus tavapärane töökorraldus ja olemasolev koosseis ei ole piisavad. Kriisirolli regulatsioon loob Häirekeskuse vabatahtliku ja riigi vahel selge õigusliku seose, mis võimaldab Häirekeskuse vabatahtlikku kaasata kriisiolukorras või selle ohu korral konkreetsete ülesannete täitmisel ning määrata talle ette teada rolli.

Lõikes 2 reguleeritakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku pädevust. Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku pädevuses on toetada Häirekeskust kriisiolukorras või selle ohu korral osaledes Häirekeskuse tegevuses vastavalt PäästeS-i § 43² lõikele 3 ja § 5 lõikele 1¹. Kriisirolli määramisega kaasneb Häirekeskuse vabatahtlike õiguste ja volituste suurenemine võrreldes Häirekeskuse vabatahtlikega, kellele ei ole kriisirolli määratud. Õiguste ja volituste suurenemine on seotud sellega, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikel on kriisiolukorras või selle ohu korral õigus menetleda hädaabiteateid. Kriisirolli võtmine tähendab Häirekeskuse vabatahtlikule eeskätt lisakohustust olla valmis kriisiolukorras või selle ohu korral Häirekeskust toetama ja täitma talle määratud ülesandeid.

Lõike 3 muudatuste kohaselt on Häirekeskusel enne Häirekeskuse vabatahtlikule kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaaja ametikohale.

Häirekeskusel ei ole andmeid sõjaaja ametikohale või riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohale määratud isikute kohta. Seetõttu nähakse ette, et Häirekeskusel on enne Häirekeskuse vabatahtlikule kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist teavet Häirekeskuse vabatahtliku riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetamise kohta. Selliselt antakse Häirekeskusele õigus kontrollida, ega Häirekeskuse vabatahtlik, kes soovib endale kriisirolli, pole juba määratud riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale.

Sõjaaja ametikohale nimetamise kohta toimub teabevahetus kaitseväekohustuslaste registri kaudu. Pärast kriisirolli määramist esitab Häirekeskus omakorda teabe isikule kriisirolli määramise kohta. See teave jääb kaitseväekohustuslaste registrisse, et vältida isiku nimetamist sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale.

Lõikega 4 sätestatakse, et kriisirolli ei saa määrata Häirekeskuse vabatahtlikule, kes on nimetatud riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui Häirekeskuse vabatahtlik vastavalt ameti- või töökohalt vabastatakse.

Riigikaitseaduse järgi on riigikaitsealine töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev töökohustus, mis on vahetult seotud riigikaitseülesannete, sisejulgeoleku ja põhiseadusliku korra või elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisega. Riigikaitsealine töökohustuse eesmärk on tagada vajalike riigikaitseülesannete täitmine ja sellega riigi korralduse ja ühiskonna toimimise jätkusuutlikkus. Riigikaitsealine töökohustus tekib isikule riigikaitsealine töökohustusega ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumise ajal või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitsealine töökohustusega ameti- või töökohaks. Isikut teavitatakse riigikaitsealine töökohustuse tekkimisest riigikaitsealine töökohustusega ameti- või töökohale asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitsealine töökohustusega ameti- või töökohaks. Riigikaitsealine asutus peab arvestust tema koosseisus olevate riigikaitsealine töökohustusega ametikohtade ja neil töötavate isikute üle.

See tähendab, et niisugustel ameti- või töökohtadel olevatele Häirekeskuse vabatahtlikele ei saa Häirekeskus kriisirolli määrata. Piirangud on vajalikud, et tagada nii elutähtsate teenuste

tagamise järjepidevus kui ka Kaitseväge sõjaaja üksuste puutumatus. Nõnda saab riigikaitseülesannetega asutus või ettevõtte arvestada, et kriisi korral ei lähe tema teenistuja või töötaja täitma Häirekeskusesse kriisirolliga võetud ülesandeid, vaid täidab riigikaitse ülesandeid oma alalisel ameti- või töökohal.

Eelnõu paragrahviga 43¹¹ reguleeritakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku staatuse ja töö- või teenistussuhte erisused.

Lõike 1 kohaselt saab sõjaaja ametikohale kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku nimetada vaid juhul, kui see on vältimatult vajalik sõjalise kaitse tagamiseks ning asutuse juhid või nende volitatud isikud lepivad kokku, et isik nimetatakse sõjaaja ametikohale. See tähendab, et üldjuhul ei saa kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikku sõjaaja ametikohale nimetada. Oluline on, et Häirekeskuse vabatahtlikke saaks välja õpetada vastavalt nende kriisirollidele ja neid kriisi lahendamisse kaasata. Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik väljaõpetatud kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke nimetada sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisse panustada ja nende väljaõpetamine ei täidaks eesmärki. Häirekeskuse vabatahtlikele kriisirolli määramise eesmärk on tagada muudest kohustusest vabastatud reserv kriiside lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõte, et üldjuhul kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kuivõrd kriis võib leida aset ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskenduma oma põhitegevusele, on oluline, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike reservi saaks vajaduse korral kriisi lahendamisse kaasata. Kriisirolli märke on näha ka kaitsevägekohustuslaste registris.

Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku nimetamine sõjaaja ametikohale on lubatud, kui see on vältimatult vajalik sõjalise kaitse tagamiseks ning selleks on asutuse juhtide kokkulepe. Nimetatud erand on vajalik eelkõige selleks, et riik saaks vältimatu vajaduse korral siiski vajalike teadmiste ja oskustega isiku ehk kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku julgeoleku tagamise eesmärgil nimetada sõjaaja ametikohale (näiteks piloodi oskustega isik vms).

Lõigete 2 ja 3 kohaselt luuakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikule, kellele on määratud kriisiroll, õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest, kui ta kaasatakse kriisi lahendamisse. Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest antakse ajaks, kui ametnik või töötaja asub Häirekeskuse vabatahtlikuna vastavalt oma kriisirollile kriisi lahendama.

TLS § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on ajateenistuses või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuse kohaselt sätestatakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid kriisi lahendamise tõttu, selle kehtestamine on vajalik nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta.

ATS §-s 83 on sätestatud, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega. Ametnik on sel hetkel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest.

Lõikega 4 nähakse ette, et lõigetes 2 ja 3 sätestatud juhul esitab töötaja tööst keeldumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamiseks, annab Häirekeskus vastavatele Häirekeskuse vabatahtlikele sellest teada ja kutsub nad kriisi lahendamiseks Häirekeskust abistama arvestades eelnõu §-s 43¹³ sätestatud.

Lõike 5 kohaselt võib kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikule, kes osaleb kriisi lahendamises maksta hüvitist.

Hüvitise maksmise eesmärk on vältida olukorda, kus kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku või tema perekonna sissetulek väheneb ajavahemikul, mil isik on kaasatud kriisi lahendamisse ega saa samal ajal täita oma põhitööga seotud kohustusi. Kui kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik kaasatakse kriisi lahendamisse ning tema töö- või teenistussuhe tööandjaga peatub, ei ole tööandjal kohustust maksta talle töötasu.

Seaduses sätestatud hüvitise maksmise võimalus toetab kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike valmisolekut ja osalust Häirekeskuse abistamisel erinevate kriiside ajal. Hüvitist makstakse üksnes juhul, kui kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik kutsutakse kriisi ajal Häirekeskust abistama ning hüvitise maksmise eeldused on täidetud. Kuna hüvitise maksmine on seotud isiku osalemisega kriisi ajal Häirekeskuse tegevuses, maksab hüvitist Häirekeskus. Hüvitise arvutamise aluseks võetakse hüvitise maksmisele eelnenud Statistikaameti avaldatud viimane keskmine brutokuupalk.

Lõige 6 sätestab kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku hüvitise ulatuse, selle taotlemise ja väljamaksmise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Tegemist on volitusnormiga, mis võimaldab reguleerida hüvitisega seotud küsimusi määrukses paindlikult ja praktiliste vajaduste järgi.

Lõikega 7 sätestatakse tööandja õigus nõuda otsese varalise kahju hüvitamist, kui Häirekeskuse vabatahtlik, kellele on Häirekeskus määranud kriisirolli, keeldub töö tegemisest alalise tööandja juures, et ta saaks osaleda kriisi lahendamisel. Tööandja saab kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui tekkinud kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikuna kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja juures, on tööandjal õigus nõuda kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Hüvitise suurus on piiratud ning selle ülempiiriks on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et kriisirolliga HäK vabatahtliku kaasamine toimub avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja õiguskindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab ülempiiri suurusel ajas muutuda vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et Häirekeskuse vabatahtliku kaasamine toimub avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Otsese varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik vältimaks riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Arvestades, et varalise kahju suurus võib sõltuda paljudest välistest teguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetselt tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu.

Eelnõu paragrahviga 43¹² reguleeritakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku väljaõpet.

Sätte kohaselt peab kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik läbima Häirekeskuse kehtestatud väljaõppe, mille tulemusel omandatakse vajalikud teadmised ja oskused § 43¹⁰ lõikes 2 sätestatud ülesannete täitmiseks. Väljaõppe läbimine on vajalik, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikul oleks olemas vajalik kompetents. Eelnõuga nähakse ette, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke on võimalik kriisiajal kaasata hädaabiteadete menetlemisse, siis on oluline, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud läbiksid Häirekeskuse kehtestatud väljaõppe.

Eelnõu paragrahviga 43¹³ reguleeritakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku kaasamist Häirekeskuse tegevusse.

Lõike 1 kohaselt otsustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamise kriisi lahendamisse Vabariigi Valitsus korraldusega kuni 30 kalendripäevaks. Kuna kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kutsumine kriiside lahendamisse mõjutab tööandjaid, on oluline, et otsustustasand oleks kõrgem kui asutuse juhi tasand. Kui kriisi lahendamise tõttu ei saa kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik oma tavapärasest tööd teha, otsustab eelnõu kohaselt kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku kaasamise Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul. Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikul tekib siis õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikohal tema õigus teostada avalikku võimu, ilma et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. Kuna seetõttu võib tööandjal olla keerukam kindlustada mõne tööloogi või teenuse toimimine – need võivad ajutiselt isegi katkeda –, on tähtis, et otsus kaasata kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik oleks väga hoolikalt läbi mõeldud. Vabariigi Valitsuse otsustustasand tagab, et sellist vabatahtlikku ressursi ei saa kaasata kergekäeliselt.

Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke saab kriiside lahendamisse kaasata eelkõige siis, kui on selge, et Häirekeskusel enda ressursist jääb väheks ja teiste partnerite kaasamine pole võimalik või pole võimalik vajalikus mahus, et kriis lahendada.

Valdkonna eest vastutava ministri ettepanekus selgitatakse, miks on vaja kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud kriisi lahendamisse kaasata ja mis ülesandeid nad täidavad. Ministri peab omakorda vastava ettepaneku tegema ehk info ja vajaduse edastama Häirekeskus. Häirekeskus oskab kõige paremini hinnata, kas tegemist on sellise kriisiga, mille vältel tuleb toime tulla tavapärasest suurema mahuga ülesannete täitmisega ja mis vajab vastava väljaõppe saanud lisaressursi kaasamist.

Lõike 2 kohaselt vaatab Vabariigi Valitsus käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaja lõppemisel otsuse üle. Kuna kriiside puhul ei ole võimalik ette näha, kui kaua kriis kestab, siis

on esialgu võimalik kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks. Kui kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamine kriisi lahendamisse on endiselt vajalik, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse üle iga 30 päeva tagant ja pikendab kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtliku kaasamist kuni 30 päeva võrra.

Kuna mistahes kriisi korral ei ole võimalik ette näha, kui kaua see kestab, saab esialgu kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 päevaks. Kui saabub kaasamise esialgses otsuses märgitud tähtaja lõpp, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse uuesti üle ja vajaduse korral pikendab kriisireservi kaasamist 30 päeva võrra, ja kui 30 päeva pärast on vaja uuesti pikendada, siis on Vabariigi Valitsusel see õigus olemas.

Tähtaja seadmine on oluline tööandjale, kes peab oma töö korraldamiseks teadma, kui kaua tema töötaja võib tööülesannete täitmisest eemal olla. Arvestades tööandja vajadust ettevõtte või asutuse töös hoida, kaasatakse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik kriisi lahendamisse üldjuhul 30 päevaks.

Lõike 3 kohaselt tuleb Vabariigi Valitsuse korralduses tuua välja ülesanded, mille täitmisse kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke on vaja kaasata, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või ülempiir, ülesannete täitmise piirkond ja vajaduse korral muud andmed.

Eesmärk on tagada kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamise selgus. Sätte kohaselt peab Vabariigi Valitsuse korraldus sisaldama vähemalt neid andmeid, mis võimaldavad üheselt mõista, mis eesmärgil, millises ulatuses ja kui pikaks ajaks kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikke kaasatakse. Ülesannete väljatoomise nõue võimaldab piiritleda kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike tegevuse sisu ning tagab, et kaasamine toimub üksnes konkreetsete ja selgelt määratletud ülesannete täitmiseks. Kaasamise tähtaja määramine tagab, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamine on ajaliselt piiratud ning seotud konkreetse kriisilukorra või sellest tuleneva vajadusega.

Kaasatavate isikute arvu või selle ülempiiri sätestamine võimaldab hinnata meetme proportsionaalsust ning planeerida nii riigi kui ka kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike ressursikasutust. See aitab tagada, et kaasamine ei ületa tegelikku vajadust ning on kooskõlas kriisi lahendamiseks vajaliku ulatusega. Ülesannete täitmise piirkonna määramine on vajalik selleks, et selgelt piiritleda ala, kus kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud tegutsevad. Vajaduse korral muude andmete märkimise võimalus annab Vabariigi Valitsusele paindlikkuse arvestada konkreetse kriisi eripärasid või lisatingimusi, mis on kriisi tõhusaks lahendamiseks vajalikud. Kokkuvõttes toetab lõige 3 läbipaistvat ja kontrollitavat otsustusprotsessi ning aitab tagada, et kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike kaasamine on põhjendatud ja sihipärane.

Eelnõu paragrahviga 43¹⁴ reguleeritakse Häirekeskuse vabatahtliku vabastamist kriisirollist.

Lõikega 1 nähakse ette, et Häirekeskuse otsusega vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist.

Punkti 1 alusel vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist, kui Häirekeskuse vabatahtlik esitab kriisirollist loobumiseks avalduse. Kuna kriisirolli võtmine on Häirekeskuse vabatahtlikele võimalus, mitte kohustus, siis on tal igal ajal õigus sellest rollist ka loobuda.

Punkti 2 alusel vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist, kui kriisirolli võtnud Häirekeskuse vabatahtlik ei osale mõjuva põhjuseta käesoleva seaduse 43¹³ lõikes 1 nimetatud juhul kaasamise korral Häirekeskuse tegevuses. Kriisirolli võtnud Häirekeskuse vabatahtlik on andnud vabatahtliku lubaduse toetada Häirekeskust kriisiajal. Kriisiroll eeldab valmisolekut osaleda Häirekeskuse tegevuses Vabariigi Valitsuse korralduse alusel käesoleva seaduse § 43¹³

lõikes 1 nimetatud juhtudel. Kui kriisirolli võtnud Häirekeskuse vabatahtlik mõjuva põhjuseta sellisel kaasamisel ei osale, vähendab see Häirekeskuse võimekust talle pandud ülesandeid täita. Seetõttu on § 43¹⁴ lõikes 1 ette nähtud alused, mille korral Häirekeskuse otsusega vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist. Mõjuva põhjuse näited võivad olla tervises seisund, perekondlik hädaolukord (nt lähedase ootamatu haigestumine või õnnetus) või muu põhjus, mis on piisavalt tõsine ja õigustatud. Mittemõjuv põhjus on selline, mis ei ole piisavalt kaalukas ega õigusta puudumist.

Punkti 3 alusel vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik kriisirollist, kui ta asub sõjaaja ametikohale või riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse riigikaitse töökohustus.

Kui Häirekeskuse vabatahtlik asub sõjaaja ametikohale või tema suhtes tekib riigikaitse töökohustus, on kriisirollist vabastamine § 43¹² lõike 1 punkti 3 alusel vajalik selleks, et vältida vastuolu erinevate riigikaitse ja sisejulgeoleku kohustuste vahel ning tagada, et isikule ei pandaks samaaegselt kattuvaid või omavahel konkureerivaid ülesandeid.

Kriisirollist vabastamiseks peab isik esitama Häirekeskusele vastava avalduse. Häirekeskusel on õigus Häirekeskuse vabatahtlik riisirollist vabastada ka ilma isiku avalduseta. Vastav otsus tehakse kaitseväekohustuslaste registrist või töötamise registrist saadud andmete alusel. Kriisirollist vabastamisest hoolimata võib Häirekeskuse vabatahtlik jätkata Häirekeskuse vabatahtlikuna ning täita ülesandeid, mis ei ole seotud kriisirolliga.

Häirekeskuse vabatahtlik saab taotleda kriisirolli uuesti, kui ta vabastatakse riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohalt või tema ameti- või töökohta ei loeta enam riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohaks või kui isik vabastatakse sõjaaja ametikohalt. Isik peab selleks esitama uuesti Häirekeskusele vastava avalduse. Häirekeskusel on omakorda õigus kontrollida töötamise registri või kaitseväekohustuslaste registri kaudu, ega isik pole enam riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohal või sõjaaja ametikohal.

Lõikega 3 täpsustatakse Häirekeskuse õigust saada enne Häirekeskuse vabatahtliku kriisirollist vabastamise otsuse tegemist vajalikke andmeid teistest riiklikest registritest. Sätte eesmärk on tagada, et kriisirollist vabastamine põhineks kontrollitud ja ajakohasel teabel ning oleks õiguspärane ja põhjendatud.

Kuna kriisirollist vabastamise aluseks võib olla asjaolu, et Häirekeskuse vabatahtlik asub sõjaaja ametikohale või riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohale või et tema olemasolevale töökohale on määratud riigikaitse töökohustus, ei pruugi Häirekeskusel see teave muul viisil alati õigel ajal või usaldusväärselt olemas olla. Seetõttu on vajalik võimaldada andmete saamine töötamise registrist ning kaitseväekohustuslaste registrist.

Töötamise registrist saadav teave võimaldab kontrollida, kas isik töötab riigikaitse töökohustusega ameti- või töökohal, mis võib välistada tema osalemise kriisirollis talle määratud ülesannete täitmisel. Kaitseväekohustuslaste registrist saadav teave võimaldab omakorda tuvastada, kas isik on nimetatud Kaitseväe sõjaaja ametikohale, mille korral ei ole tal võimalik ega lubatav olla kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlik. Säte toetab erinevate riigikaitse ja sisejulgeoleku kohustuste kooskõlastamist ning aitab vältida olukorda, kus isikule pannakse samaaegselt vastuolulisi või kattuvaid kohustusi. Samuti aitab see tagada, et kriisirollist vabastamise otsus tehakse üksnes tegeliku ja õiguslikult relevantse aluse olemasolul.

Andmete saamise õigus on piiratud konkreetse eesmärgiga – Häirekeskuse vabatahtliku kriisirollist vabastamise otsustamisega – ning hõlmab ainult neid andmeid, mis on otsuse tegemiseks vältimatult vajalikud. Lõiget 3 täiendavalt selgitades on oluline rõhutada, et

Häirekeskuse õigus saada andmeid töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist ei ole üldine ega piiramatu, vaid eeldab konkreetset alust andmete kontrollimiseks. Andmete pärimine on põhjendatud üksnes juhul, kui Häirekeskusel on tekkinud kahtlus või muu objektiivne alus arvata, et Häirekeskuse vabatahtlik on asunud sõjaaja ametikohale, töötab riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal või et tema olemasolevale ameti- või töökohale on määratud riigikaitsealine töökohustus. Selliseks aluseks võib olla näiteks isiku enda teade, teave koostöösutusest või muu usaldusväärne info. Seega ei ole registripäringute eesmärk üldine kontroll või regulaarne järelevalve kõigi kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlike üle, vaid konkreetse juhtumi asjaolude selgitamine enne kriisirollist vabastamise otsuse tegemist. Selline lähenemine tagab, et andmete töötlemine on eesmärgipärane, vajalik ja proportsionaalne ning kooskõlas isikuandmete kaitse põhimõtetega.

Lõikega 4 täpsustatakse, et kriisirollist vabastatud Häirekeskuse vabatahtlikul on kohustus tagastada Häirekeskusele esimesel võimalusel talle kriisi lahendamiseks väljastatud vara. Kui Häirekeskuse vabatahtlik on kriisirollist vabastatud, tähendab see, et tema kriisirollist tulenevad kohustused on lõppenud. Kui Häirekeskuse vabatahtlikule on Häirekeskuse poolt väljastatud kriisi lahendamiseks vahendeid, siis on need mõeldud konkreetseks ülesandeks ning nende enda valduses hoidmine ilma vajaduseta ei ole põhjendatud.

Eelnõu paragrahviga 43¹⁵ reguleeritakse Häirekeskuse vabatahtliku vabastamist vabatahtliku staatusest.

Lõike 1 kohaselt vabastatakse Häirekeskuse vabatahtlik Häirekeskuse otsusega vabatahtliku staatusest kui ta esitab kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis avalduse (lõike 1 punkt 1) või kui ilmneb asjaolu, mille kohaselt ei vasta juba vabatahtlikuks nimetatud enam Häirekeskuse vabatahtlikuks võtmise nõuetele (lõike 1 punkt 2). Vabatahtlikuna Häiretegevuses osalemine põhineb isiku vabal tahtel, seega võib ta igal ajal loobuda vabatahtliku rollist. Isiku avaldust vabatahtliku staatuse vabastamise alusena seadus ei sätesta. Kehtiva seaduse kohaselt vabastatakse Häirekeskuse tegevuses osalev vabatahtlik vabatahtliku staatusest, kui ilmneb asjaolu, et ta ei vasta avaliku teenistuse seaduses sätestatud avalikku teenistusse võtmise nõuetele. Muudatustega ei sätestata uusi vabatahtliku staatusest vabastamise aluseid.

Lõike 2 kohaselt on vabatahtliku staatusest vabastatud Häirekeskuse vabatahtlik kohustatud esimesel võimalusel tagastama Häirekeskusele talle Häirekeskuse tegevuse toetamiseks väljastatud vara. Kehtiv seadus vastavat kohusust ei sätesta. Muudatuse põhjused on sisuliselt samad, mis eelnõu § 43¹⁴ lõike 4 selgitustes.

Eelnõu §-iga 3 muudetakse PäästeTS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse PäästeTS-i §-i 7² lõiget 10 nii, et taustakontrolli regulatsioon laieneb ka endiste teenistujate reservi (edaspidi *teenistujate reserv*) liikmeks kandideerijale. Päästeteenistusse sobivuse otsustamiseks töötleb isikuandmeid PPA. Kuna teenistujate reservi kandideeriv isik annab nõusoleku vajadusel tema nimetamiseks päästeteenistujaks, peab see isik vastama päästeteenistujale kehtestatud nõuetele, sealhulgas peab ta olema laitmatu taustaga. Seega tuleb reservi kandideerija taustakontroll teha enne ta reservi liikmeks nimetamist.

Eelnõu § 1 punkti 2 järgi täiendatakse PäästeTS-i 4¹. peatükiga, milles sätestatakse reservi kaasamine ning selles osaleva isiku õigused, kohustused, hüved ja sotsiaalsed tagatised.

PäästeTS-i 4¹. peatüki 1. jao § 22¹ kohaselt on teenistujate reservi liige isik, kes on andnud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis nõusoleku toetada Häirekeskust või Päästeametit

hädaolukorra, eriolukorra, erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal (edaspidi *kriisiolukord*) või nende ohu korral ning kes on nimetatud PäästeTS § 22⁵ alusel reservi liikmeks.

Kriisi lahendamisel päästeasutuse ülesandeid täitvad teenistujate reservi liikmed nimetatakse päästeteenistujateks. Päästeasutuse teenistujate reservis olevad isikud täidavad eelkõige evakuatsiooni ja varjumise ning päästetöödega seotud ülesandeid. Samuti tuleb tagada hädaabiteenuse (112) ja riigi- ja kriisiinfo (1247) teenus. Võimalik, et vastavalt pädevusele on võimalik kaasata reservi liikmeid ka demineerimistöodele või muudele päästeasutuse poolt määratud tegevustesse.

Paragrahvis 22² sätestatakse isikuandmete töötlemine reservi töö korraldamisel.

Eelnõu kohaselt on asutusel õigus töödelda teenistujate reservis oleva isiku andmeid, et korraldada tema teenistust. Samad õigused on asutustel ka isikute teenistuse korraldamisel. Reservi kandideeriva isiku andmeid töödeldakse, et hinnata, kas ta vastab esitatavatele nõuetele. Töödeldavad andmed on näiteks andmed isiku hariduse, tervise ja karistatuse kohta ning muud vajalikud andmed, mille põhjal hinnatakse isiku sobivust teenistusse võtmisel ja teenistusülesannete määramisel.

Oluline, et isikul, kes soovib teenistusse asuda, oleks teenistusülesannete täitmiseks omandatud vajalikud oskused ja väljaõpe ning ta vastaks teenistujale esitatavatele kutsesobivuse sh tervisele esitatavatele nõuetele. Lisaks tehakse teenistujate reservi liikmeks asuda soovija osas taustakontroll. Taustakontrolli teostatakse PPVS peatükis 2³ ja PäästeTS § 7² sätestatud korras.

PPVS-i 4¹. peatüki 2. jaos reguleeritakse teenistujate reservi liikmeks nimetamist, liikmete üle arvestuse pidamist, õpet ja välisriiki lähetamist.

Paragrahvis § 22³ reguleeritakse teenistujate reservi kandideerimist ning sätestatakse reservi liikmeks kandideerimiseks isikuankeedi ja kirjaliku taotluse esitamine. Ühtlasi annab teenistujate reservi kandideeriija nõusoleku kriiside lahendamisel osaleda päästeteenistujana. Reservi kandideerimisel kasutatakse kehtivat päästeteenistujaks kandideerimise regulatsiooni.

Lõike 1 kohaselt saab teenistujate reservi kandideerida isik, kes on olnud Häirekeskuse või Päästeameti teenistuses või kellel on ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused ning kes vastab käesoleva seaduse §-is 22⁴ sätestatud nõuetele. Eesmärk on tagada teenistujate reservi piisav paindlikkus ja jätkusuutlikkus, võimaldades reservi kaasata lisaks Häirekeskuse või Päästeameti endistele teenistujatele ka isikuid, kellel ei ole varasemat teenistussuhet nimetatud asutustega, kuid kellel on ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused. Viimati nimetatud tingimus võimaldab arvesse võtta näiteks isiku varasemat töökogemust, haridust, väljaõpet, kutsekvalifikatsiooni või muud praktilist kogemust, mis on sisuliselt võrreldav Häirekeskuse või Päästeameti teenistujate tööülesannete täitmiseks vajalike kompetentsidega. Selline regulatsioon lähtub eelkõige vajadusest tagada kriisiolukordades ja suurenenud töökoormuse korral kiire ja pädev reageerimisvõime.

Praktikas võivad mitmed ülesanded, mida teenistujate reservi kuuluvad isikud täidavad, eeldada spetsiifilisi erialaseid teadmisi või praktilisi oskusi, mis ei ole omandatavad üksnes Häirekeskuse või Päästeameti teenistuses töötamise kaudu. Näiteks võivad samaväärsed kompetentsid olla omandatud kohaliku omavalitsuse kriisireguleerimise üksustes, kiirabi- või meditsiiniteenistuses, kaitseväes, vabatahtlikes päästeorganisatsioonides või

elanikkonnakaitsega seotud valdkondades. Hinnangu sellele, kas kandidaadi teadmised ja oskused on teenistujate reservi ülesannete täitmiseks piisavad ning võrreldavad endiste teenistujate teadmiste ja oskustega, annab Häirekeskus või Päästeamet. Hindamisel lähtutakse eelkõige kandidaadi haridusest, töökogemusest, läbitud väljaõppest, kutse- või erialasest kvalifikatsioonist ning muudest asjaoludest, mis võimaldavad hinnata isiku valmisolekut ja suutlikkust täita reservteenistuja ülesandeid.

Endiste teenistujate kõrval samaväärsete teadmiste ja oskustega isikute kaasamise võimalus aitab vältida olukorda, kus reservi suurus ja võimekus sõltub üksnes varasemast teenistujate ringist. Samuti on see kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega, kuna ei välista reservi kandideerimisest isikuid pelgalt varasema teenistussuhte puudumise tõttu, kui nad suudavad sisuliselt täita samaväärseid ülesandeid ning neil on varasemast samalaadne töökogemus või väljaõpe.

Paragrahvide 22³ ja 22⁴ sätete koosmõjus oodatakse reservi liikmelt vastavust samaaegselt järgmistele nõuetele:

- varasem teenistus HäK-is või PÄA-s või alternatiivselt vajalikud teadmised ja oskused;
- vastavus PäästeTS § 7 lõike 4 alusel kehtestatud määruse nõuetele;
- ei tohi esineda käesoleva seaduse § 7¹ nimetatud asjaolusid.

Lõige 2 reguleerib teenistujate reservi liikmeks kandideerija isikuankeedi esitamist. Käesolevas lõikes viidatud PäästeTS-i § 7² lõige 3 reguleerib päästeteenistuja kandideerija isikuankeedi esitamist. Päästeteenistusse kandideerija esitab isikuankeedi, mille vormi ja andmed kehtestab siseminister määrusega. Kehtiva siseministri määruse „[Päästeteenistusse kandideerija isikuankeedi vorm](#)“ kohaselt küsitakse päästeteenistusse kandideerijalt andmeid, mis võimaldavad hinnata isiku sobivust teenistusse. Lisaks võib küsida andmeid sugulaste ja hõimlaste, sealhulgas vanemate, õe, venna, laste, abikaasa, registreeritud elukaaslase, samuti abieluga sarnanevas suhtes oleva elukaaslase ees- ja perekonnanime, isikukoodi, isikukoodi puudumisel sünniaega ja -kohta ning kontaktandmeid, et tagada neile seaduses ettenähtud sotsiaalsed tagatised ja vajaliku teabe edastamine kriisiolukorras. Küsitavad andmed võimaldavad hinnata isiku sobivust päästeteenistusse.

Lõige 3 reguleerib vabatahtliku nõusoleku andmist. Isikuankeedile lisab teenistujate reservi kandideerija kirjaliku taotluse reservi nimetamiseks. Kirjalikus taotluses annab teenistujate reservi kandideerija nõusoleku osaleda reservi väljaõppes, täiendusõppes ning kriiside lahendamise ajal päästeasutuse tegevuses päästeteenistujana. Reservi kandideerija, kes annab nõusoleku osaleda kriiside ajal päästeasutuse ülesannete täitmisel päästeteenistujana, esitab päästeteenistuja isikuankeedi. Kuna teenistujate reservi kandideerija, kes on nõus kriiside ajal panustama päästeasutuse ülesannete täitmisesse, peab vastama päästeteenistujale esitatavatele nõuetele, siis saab tema sobivust hinnata isikuankeedis esitatud andmete alusel.

Nõusoleku andmine tagab võimaluse prognoosida, kui palju on võimalik kriisiolukorras kaasata lisatööjõudu päästeteenistujana. Nõusoleku andmine paneb reservis olevale isikule kohustuse asuda kriiside ajal täitma päästeasutuse ülesandeid. Kuna aga reservi astumine on vabatahtlik, siis saab reservis olev isik oma nõusoleku igal ajal tagasi võtta. Kriiside ajal tuleb küll arvestada pikema etteteatamise tähtsajaga kui tavapärasel olukorras.

Lisaks eeltoodule kinnitab reservi kandideerija taotluses, et ta täidab nõudeid, mis on reservis olevale isikule õigusaktidega kehtestatud, ning kohustub osa võtma nii reservi väljaõppes kui

ka kriiside ajal politsei ülesannete täitmisest, samuti tulema asukohta, kuhu reservis olev isik peab kriisi lahendamiseks tulema.

Paragrahvis § 22⁴ reguleeritakse reservis olevale isikule esitatavaid nõudeid, mis tulenevad sellest, et isik soovib kriiside ajal osaleda päästeasutuse ülesannete täitmisel päästeteenistujana. Võrreldes kehtivate seadustega uusi nõudeid ei kehtestata.

Lõikes 1 sätestatakse, et kui isik annab nõusoleku osaleda reservi väljaõppes ning kriiside lahendamise ajal päästeteenistujana, peab ta vastama päästeteenistuja nõuetele.

PäästeTS-i kohaselt võib päästeametnikuna teenistusse võtta vähemalt keskharidusega täieliku teovõimega Eesti Vabariigi kodaniku, kes valdab eesti keelt seaduses või seaduse alusel sätestatud ulatuses ning vastab päästeteenistujate kutsesobivuse nõuetele. Päästetöötajana võib teenistusse võtta vähemalt keskharidusega täieliku teovõimega isiku, kes vastab päästeteenistujate kutsesobivuse nõuetele ja valdab eesti keelt seaduses või seaduse alusel sätestatud ulatuses.

Erinevad nõuded tulenevad:

- 4) [keeleseaduse](#) alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse „[Ametniku, töötaja ning füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded](#)“ järgi peab päästeametnikul olema C1-tasemel **keeleoskus**. Päästeametnikud, kes on kes on rühmapealiku või meeskonnavanema ametikohal, peavad oskama eesti keelt vähemalt B2-tasemel. Päästetöötajad peavad oskama eesti keelt vähemalt B1 tasemel.
- 5) PäästeTS-i järgi kehtestab päästeteenistuja kutsesobivusnõuded ning nende kontrollimise tingimused ja korra siseminister määrusega „[Päästeteenistujate kutsesobivuse nõuded, sealhulgas füüsilise ettevalmistuse, hariduse- ja tervisenõuded](#)“, kus on sätestatud päästeteenistuja **nõuded isikuomadustele** (*lojaalne Eesti Vabariigile, aus ja seaduskuulekas, töövõimeline, sealhulgas võime stabiilselt ja tulemuslikult töötada ka pingeolukorras ning oskus teha meeskonnatööd, kohusetundlik, otsustus- ja vastutusvõimeline, sealhulgas suutlikkus langetada iseseisvalt otsuseid oma teenistuskoha pädevuse piires, võime näha ette otsuste tagajärgi ning vastutada nende eest, intellektuaalne võimekus, sealhulgas olulise eristamise ning analüüsi- ja sünteesivõime, võime omada informatsiooni kasutusvalmina ning reageerida kiiresti muutustele, hea suhtlusoskus.*), **haridusnõuded** (*vähemalt keskharidus*) ning **kehalise ettevalmistuse nõuded** (*mõõdetakse üldist vastupidavust, käe- ja kõhulihaste jõudu*) ja **tervisenõuded**.

Reservi kandideerija puhul ei tohi esineda teenistusse võtmiseks välistavaid asjaolusid. Päästeteenistusse ei võeta isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest või keda on karistatud vangistusega, olenemata karistusandmete kustutamisest, kes on kriminaalmenetluses kahtlustatav või süüdistatav, kes on distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest avalikust teenistusest vabastatud ja teenistusest vabastamisest on möödas vähem kui aasta, kes saab pensioni, töötasu või muud regulaarset tasu riigilt, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik või Šveitsi Konföderatsioon või mis ei kuulu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni, keda on karistatud süüteo eest, millel on korruptsioonivastases seaduses toodud korruptiivse teo tunnused, kes on piiratud teovõimega, kelle tervises seisund ei vasta tervisenõuetele, kes esitas isikuankeedis teadlikult valeandmeid või varjas olulist informatsiooni. Kui reservi kandideerijal esineb kasvõi üks eelmises lauses nimetatud asjaolu, ei võeta teda reservi, kuna teda ei oleks võimalik kriiside lahendamiseks võtta päästeteenistusse.

Lähtudes **lõikes 2** toodust HäK-il ja PÄA-l õigus saada enne isiku reservi liikmeks nimetamist töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta riigikaitsealase töökohustusega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale, kuivõrd päästeasutustel pole andmeid sõjaajametikohal või riigikaitsealase töökohustusega ametikohale määratud isikutest. Selliselt on tagatud, et reservist on välistatud riigikaitsealase töökohustusega teenistuskohale või sõjaajametikohale nimetatud isikud. Oluline on tagada Kaitseväge sõjaaja üksuste puutumatus, aga ka elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus.

Lõike 3 järgi ei võeta teenistujate reservi koosseisu riigikaitsealasele teenistuskohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikuid.

Riigikaitseseaduse järgi on riigikaitsealine töökohustus töö- või teenistussuhtest tulenev töökohustus, mis on vahetult seotud riigikaitseülesannete, sisejulgeoleku ja põhiseadusliku korra või elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisega. Riigikaitsealase töökohustuse eesmärk on tagada vajalike riigikaitseülesannete täitmine ja sellega riigi korralduse ja ühiskonna toimimise jätkusuutlikkus. Riigikaitsealine töökohustus tekib isikule riigikaitsealase töökohustusega ametikohale asumisel või töölepingus ettenähtud tööle asumise ajal või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitsealase töökohustusega ameti- või töökohaks. Isikut teavitatakse riigikaitsealase töökohustuse tekkimisest riigikaitsealase töökohustusega ameti- või töökohale asumisel või tema ameti- või töökoha määramisel riigikaitsealase töökohustusega ameti- või töökohaks. Riigikaitsealine asutus peab arvestust tema koosseisus olevate riigikaitsealase töökohustusega ametikohtade ja neil töötavate isikute üle. Nii nagu riigikaitsealaste ametikohtade puhul, peetakse ka reservis olevate kaitseväekohustuslaste suhtes rakendatavate piirangute üle arvestust kaitseväekohustuslaste registris. Reservis oleva isiku kohta tuleks kaitseväekohustuslaste registrisse teha vastav märge.

Täiendavate riigikaitsealase töökohustusega ameti- ja töökohtade loetelu ning loetelu moodustamise, riigikaitsealase töökohustusega ameti- või töökoha loomise ning muutmise ja andmete esitamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. Lähtudes Vabariigi Valitsuse määruse „Täiendavate riigikaitsealase töökohustusega ameti- ja töökohtade loetelu ning loetelu moodustamise, riigikaitsealase töökohustusega ameti- või töökoha loomise ning muutmise ja andmete esitamise kord“ § 2 punktis 4 võib HäK ja punktist 25 võib PÄA kuni 100% teenistuskohadest määrata riigikaitsealase töökohustusega ametikohaks. Päästeteenistujate ametikohad on riigikaitsealased ametikohad. Seega kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamise ajal päästeteenistuja ametikohale, siis loetakse tema ametikoht riigikaitsealaseks ametikohaks.

Lõike 4 kohaselt ei nimetata teenistujate reservi liiget sõjaaja ametikohale, välja arvatud juhul, kui see on vältimatult vajalik riigi sõjalise kaitse tagamiseks ning asutuste juhid või nende volitatud isikud lepivad kokku, et isik nimetatakse sõjaaja ametikohale.

Paragrahv 22⁵ reguleerib isiku nimetamist teenistujate reservi.

Teenistujate reservi liikmele esitatavatele nõuetele vastav isik nimetatakse reservi päästeasutuse peadirektori või tema volitatud isiku otsusega. Seaduses ei täpsustata, millise haldusaktiga otsus vormistatakse. HMS-i kohaselt on haldusakt haldusorgani poolt haldusülesannete täitmisel avalikõiguslikus suhtes üksikjuhtumi reguleerimiseks antud, isiku õiguste või kohustuste tekitamisele, muutmisele või lõpetamisele suunatud korraldus, otsus, ettekirjutus, käskkiri või muu õigusakt. See annab päästeasutusele paindlikkuse otsustada,

millise haldusaktiga otsus vormistatakse ja mis andmeid seal kajastatakse. Selguse huvides tuleb selles märkida vähemalt reservi asuva isiku isikuandmed, tema staatus kriiside ajal, s.t kas osaleb kriiside lahendamisel politseiametnikuna ning tema õigused ja kohustused, näiteks kohustus ilmuda kriisi ajal ülesandeid täitma. Lisaks võib haldusakti märkida reservis oleva isiku sotsiaalsed tagatised kriiside lahendamise ja väljaõppe ajal jms.

Paragrahvis § 22⁶ reguleeritakse teenistujate reservi liikmete üle arvestuse pidamist.

ATS-i järgi on riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu (edaspidi *RPPA*) riigi personali- ja palgaarvestuseks vajalike andmete töötlemiseks peetav riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, mille eesmärk on tagada asutuste strateegiliseks ja personalijuhtimiseks vajaliku informatsiooni olemasolu ning avaliku teenistuse arendamiseks ja Riigikogule ülevaate koostamiseks vajalike statistiliste andmete olemasolu. RPPA-sse kantakse kõigi avalikus teenistuses olevate ametnike ja töötajate andmed. See tähendab, et RPPA-sse kantakse ka Siseministeeriumi valitsemisala asutustes teenistuses olevad ametnikud ja töötajad – PPA politseiametnikud, Päästeameti ja Häirekeskuse päästeteenistujad, Sisekaitseakadeemia ametnikud, töötajad ja eriteenistujad, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse töötajad ning Siseministeeriumi ametnikud ja töötajad. Peale ametnike ja töötajate on RPPA-sse kantud ka Siseministeeriumi valitsemisala vabatahtlikud (abidemineerijad, abipolitseinikud, Häirekeskuse vabatahtlikud, vabatahtlikud päästjad ja vabatahtlikud merepäästjad). Vabariigi Valitsuse määruse „[Riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu asutamine ja selle põhimäärus](#)“ järgi võib asutus andmekogusse sisestamiseks esitada teisi ATS § 106 lõikes 3 nimetatud, seadusest, töölepingust või asutuse reeglitest tulenevate kohustuste täitmiseks vajalikke andmeid.

Vabariigi Valitsuse seaduse kohaselt on Siseministeeriumi valitsemisalas riigi sisejulgeoleku, avaliku korra, piirivalve, pääste, hädaabiteadete ning kodakondsuse ja rändega seotud tegevuste korraldamine, kriisireguleerimise ja kodanikuühiskonna arengu kavandamine ja koordineerimine, rahvastiku toimingutega ja usuliste ühendustega seotud küsimused ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.

[Siseministeeriumi põhimääruse](#) kohaselt on ministeeriumi ülesanded muuhulgas riigi sisejulgeoleku tagamine, avaliku korra kaitsmine ning piirivalve-, pääste- ja kriisireguleerimise valdkond. Kuna ülesannete täitmisesse kaasatakse vabatahtlike päästjaid ja abipolitseinikke, on näiteks kriiside lahendamisel oluline teada, kui paljusid vabatahtlikke oleks võimalik konkreetset kriisiolukorda arvestades kaasata.

Reservi liikmete andmete kandmisel RPPA-sse kohaldatakse ATS-i alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruses „[Riigi personali- ja palgaarvestuse andmekogu asutamine ja selle põhimäärus](#)“ sätestatud. Asutused, kes RPPA-d kasutavad, kannavad andmekogusse teenistuses oleva isiku kohta järgmised andmed:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood või selle puudumisel sünnikuupäev ja sünnikoht;
- 3) arvelduskonto number;
- 4) sugu;
- 5) kodakondsus;
- 6) aadress;
- 7) haridus ja kvalifikatsioon;
- 8) staaž;
- 9) andmed teenistus- või töösuhte kohta;
- 10) määratud või kokkulepitud ning väljamakstud palk, tasud, toetused ja hüvitised;

- 11) andmed kõrvaltegevustega tegelemise teatiste ja piirangute ning konkurentsipiirangu kohta;
- 12) andmed tervisekontrolli läbiviimise aja kohta;
- 13) läbitud koolitused ja ressursimahukal koolitusel osalemiseks sõlmitud halduslepingud või koolituskulude hüvitamise kokkulepped;
- 14) ergutused, hoiatused ja distsiplinaarkaristused;
- 15) läbiviidud arengu- ja hindamisvestlused ning atesteerimisvestlused;
- 16) lähetused;
- 17) üleviimised;
- 18) avaliku võimu teostamise õiguse peatumise aeg ja aeg, millal töötajal on õigus keelduda töö tegemisest;
- 19) andmesubjekti nõusolekul tegevussektor, kust töötaja teenistusse või tööle tuleb ning kuhu teenistus- või töösuhte lõppemisel siirdub;
- 20) tervisliku seisundi vastavus ametikoha nõuetele, juhul kui nõuded tulenevad seadusest;
- 21) ametivande andmise aeg ja koht;
- 22) teenistus- või tööülesannete täitmiseks vajalikud load;
- 23) töötaja arvestuse andmed.

Teenistujate reservi liikme kohta kantakse RPPA-sse samuti kõik vajalikud isikuandmed, nõusolek, nõuded, tasud, toetused jms.

Paragrahvi 22⁷ kohaselt peab teenistujate reservi liige läbima väljaõppe ja kord aastas täiendusõppe.

Teenistujate reservi ettevalmistamiseks tuleb tagada, et iga reservi liige vastaks päästeteenistujalt nõutud väljaõppe tasemele ning et oleks omandatud vastavate kriisiaja ülesannete erialane pädevus. Väljaõppe korraldatakse arvestades päästeasutuse kriisiaja ülesandeid ja peab vastama tulevasele teenistuskohale ja –ülesannetele.

Väljaõppe nõuete ja korralduse puhul võetakse arvesse senist päästeteenistujate koolitust.

Lõikes 2 sätestatakse, et teenistujate reservi nimetatud isik peab vähemalt üks kord kalendriaastas läbima reservi täiendusõppe. Täiendusõppe eesmärgiks on tagada reservi kuuluvate isikute ettevalmistatus ja oskuste pidev uuendamine. Et soodustada selle kohustuse täitmist, nähakse eelnõuga ette ka teenistujate reservi liikmele õigus saada oma tööandjalt tasustamata lisapuhkust ja õigus taotleda hüvitist õppes osalemise aja eest.

Lõike 3 kohaselt võib arvesse võtta teenistujate reservi liikme varasemat õpi- ja töökogemust ning lugeda isiku väljaõppe osaliselt või täielikult läbituks.

Sellega luuakse võimalus vabastada väljaõppes osaliselt või täielikult isikud, kes varem on omandanud asjaomase hariduse või töötanud siseturvalisuse või sellega seotud valdkonnas. Teenistujate reservi kandideerija varasema õpi- ja töökogemusena saab arvestada näiteks kunagist teenistust politseis, Kaitseväes, Kaitseliidus, vanglas või kogemust töötamisel vabatahtlikuna, olles näiteks abipolitseinik või kaitseliitlane. Säte võimaldab ennetada topeltkoolitamist ja sellega seotud kulusid. Samuti saab varasema õpi ja töökogemuse arvestamisega kiirendada väljaõpet ja üksuste ettevalmistumist.

Lõige 4 kohaselt otsustab teenistujate reservi liikme väljaõppesse kutsumise peadirektor või tema volitatud isik. Väljaõppes osalemiseks märgitakse otsusesse ka väljaõppe toimumise koht.

Teenistujate reservis oleva isiku väljaõppesse kutsumine puudutab peale reservis liikmete ka nende tööandjaid, mistõttu on eriti oluline, et peadirektor või tema volitatud isik teeks selleks põhjendatud otsuse.

Teenistujate reservi väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, tingimused ja korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega, kus võib muu hulgas sätestada ka erisused selle kohta, kellele õppe läbimise nõue ei laiene, näiteks isikule, kes on olnud teenistuses päästeteenistujana, piirivalveametnikuna või julgeolekuasutuse ametnikuna.

Paragrahvis 22⁸ reguleeritakse teenistujate reservi liikme välisriiki lähetamist.

Lõike 1 kohaselt võib teenistujate reservi liikme vajadusel ja reservi liikme nõusoleku korral saata väljaõppe või täiendusõppe ajal välisriiki lähetusse. Lõike 2 kohaselt kehtestab välislähetustega seotud täpsemad reeglid, sealhulgas lähetuse vormistamise kord, aruandlus ja kulude hüvitamise piirmäärad, päästeasutus. Lähetusse saatmise regulatsioon tagab, et teenistujate reservi liikmel on võimalik osaleda rahvusvahelistes koostöötegevustes, õppustel ja koolitustel ilma täiendava rahalise koormuseta.

PäästeTS-i 4¹. peatüki 3. jaos sätestatakse teenistujate reservis osaleva isiku hüved ja sotsiaalsed tagatised.

Paragrahvis 22⁹ reguleeritakse teenistujate reservi liikme eritunnuseid ja vormiriietust. Eelnõu lähtub vormiriietuse ja eritunnuste regulatsioonist ega näe reservi rakendamisel ette erandeid. Samas väljaõppe ajal võib olla tarvis kanda vormiriietust olemata veel päästeteenistuja.

Lõike 1 järgi väljastatakse teenistujate reservis olevale isikule väljaõppe ajal vormiriietus reservis oleva isiku eritunnustega. Reservi liikmele väljastatakse vormiriietus ilma päästeteenistuja eraldusmärkideta. Väljaõppe ajal ei ole reservi liige ei päästeteenistuja, kelle staatuse tuvastamine oleks vajalik päästeasutuse ülesannete täitmise ajal. Samas on oluline, et reservi liikmel oleks ka väljaõppe ajal võimalik kanda vormiriietust, mis kaitseb teda ilmastikuolude eest ja on mugav ülesannete täitmiseks.

Lõike 2 kohaselt kehtestab teenistujate reservi liikme väljaõppe ajaks antava vormiriietuse ja eritunnuste andmise ja kandmise korra HäK-i või PÄA peadirektor.

Kehtivas õiguses on päästeteenistujate vormiriietuse ja eritunnuste kirjeldused sätestatud siseministri 11.09.2017 määruses nr 36 „[Päästeteenistujate ning Sisekaitseakadeemia Päästekolledži täiskoormusega õppe üliõpilaste ja õpilaste vormi- ning eririietuse kirjeldus](#)“. Vormiriietuse määrus reguleerib vormiriietuse värvust, esemete kirjeldust ja vormiriietusel kasutatavaid eraldusmärke.

Päästeteenistuja vormiriietus ja eritunnused on ette nähtud siseministri määruses, mis avaldatakse Riigi Teatajas ja millega on igaühel võimalik tutvuda. See tagab, et on võimalik tuvastada, kas ülesannet täidab õigustatud isik. Kuna reservi liikme väljaõppe ajal ei täida reservis olevad isikud päästeasutuse ülesandeid teiste isikute suhtes, on otstarbekas, et vormiriietuse eraldusmärgid, mida reservis olev isik kasutab väljaõppe ajal, kehtestab peadirektor. Väljaõppeks on vormiriietus vaja väljastada selleks, et reservi liikmel oleks võimalik parimal viisil väljaõppes osaleda, samuti kaitseb vormiriietus ilmastikuolude eest. See on tähtis, kuna väljaõppe toimub ka välitingimustes. Eritunnused kinnitatakse päästeteenistuja vormi külge ning neid on võimalik vajaduse korral ära võtta ja vahetada.

Vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjelduse määruuses on vormiriietuse andmise ja kandmise korra kehtestamise õigus antud peadirektorile. Reservis oleva isiku väljaõppe ajaks antava vormiriietuse ja eritunnuste andmise ja kandmise korra saab lisada kehtivatesse haldusaktidesse. Peadirektor võib otsustada teenistuskohad, millele vormiriietust ei anta.

Lõikes 3 sätestatakse, et nagu kõigile teistele päästeteenistujaks nimetatud isikutele, antakse ka kriisi lahendamisel osalemise ajaks päästeteenistujaks nimetatud reservi liikmele vormiriietus ja ametitõend. Vormiriietus ja ametitõend on vajalik selleks, et tuvastada päästeteenistuja staatus. Kuna vormiriietus eristab päästeteenistujat teistest riigiteenistujatest ja ka teenistusevälistest isikutest, annab see isikule, kelle suhtes ta täidab ametiülesannet, kindluse, et tegemist on päästeteenistujaga. Peale selle pakub vormiriietus kaitset ilma ja muude teenistust mõjutavate tegurite eest. Olenevalt ametikohast võivad päästeteenistujad kokku puutuda väga isesuguste olukordadega ja töötada erinevates ilmastikuoludes.

Päästeteenistuja vormiriietus on valmistatud materjalist, mida on mugav kanda, ilmastikukindel ja vastupidav ning võimaldab täita oma ülesandeid parimal viisil nii väli- kui ka sisetingimustes.

Paragrahvis 22¹⁰ sätestatakse hüvitis teenistujate reservi liikme hukkumisel, haigestumisel ja vigastada saamisel seoses reservi väljaõppes ja täiendusõppes osalemisega. Teenistujate reservi liikme hukkumise, haigestumise ja vigastada saamise korral kohaldatakse päästeseaduses sätestatud vabatahtliku hukkumise või vigastuse korral makstava hüvitise regulatsiooni. Regulatsioon on vajalik, et tagada hüvitis ka siis, kui reservis olev isik saab viga või hukub reservi väljaõppe või täiendusõppe ajal. Reservi ülesande täitmine tähendab siinse eelnõu mõttes kriiside ajal päästeasutuse ülesannete lahendamist päästeteenistujana, kuid samas ka reservi väljaõppes osalemist, kuna see on otseselt seotud kriiside ajal ülesannete lahendamisega. Kui reservis olev isik hukub või saab viga kriisi ajal päästeteenistujana, siis kohaldatakse talle vastavalt ATS-is ametniku hukkumise või vigastuse saamise hüvitise regulatsiooni.

Kui teenistujate reservi liige hukub või sureb reservi väljaõppe või täiendusõppe ajal õnnetusjuhtumi tagajärjel, makstakse tema lapsele, vanemale ja lesele ning perekonnaseaduse tähenduses tema ülalpidamisel olnud teisele isikule ühekordset hüvitist hukkunud või surnud ametniku kümne aasta keskmise palga ulatuses. Kui reservis olev isik hukub või sureb väljaõppe ajal tema vastu toimepandud ründe või tema poolt süüteo tõkestamise või ohu tõrjumise tagajärjel, on hüvitis poole suurem, s.o 20 aasta keskmine palk.

Kui teenistujate reservi liige saab viga või hukub õnnetusjuhtumi tagajärjel, makstakse talle vastavalt töövõime kaotusele kahe või seitsme aasta keskmine palk. Kui reservi liige saab viga või hukub tema vastu toimepandud ründe tagajärjel, makstakse talle olenevalt töövõime kaotusest kaheksa või 13 aasta keskmine palk. Hüvitise saamiseks tuvastatakse, kas hukkumine või töövõime kaotus on seotud reservi ülesande täitmisega, ning lisaks ka juhtumi iseloom, s.t kas reservi liige sai viga või hukkus õnnetusjuhtumi või tema vastu toimepandud ründe tagajärjel.

Arvestades, et teenistujate reservi liikme hüvitis on seotud tema sissetuleku vähenemisega, võetakse hüvitise arvutamisel aluseks konkreetse isiku tegelik palk või töötasu, mida ta sai enne hukkumist või õnnetust. Reservis osalemisega ei saa isiku sissetulek väheneda, kuna isikul võivad olla rahalised kohustused, samuti on nii reservis oleval isikul kui ka tema pereliikmetel välja kujunenud teatud elatustase, mis ei või reservis osalemise tõttu halveneda.

Paragrahvi 22¹¹ järgi täiendatakse PäästeTS-i teenistujate reservi liikme töötamise ja teenistuse erisustega tööandja juures. Sättega luuakse isikutele eeldused osaleda reservi väljaõppes ja kõrvaldada võimalik õiguslik konflikt erinevate kohustuste vahel. Reservi liikme kõrgema kohustusena, võrreldes kohustustega tööandja ees, nähakse ette osaleda reservi tegevuses sh väljaõppes. Selline muudatus koormab küll tööandjat, ent ei jäta talle kohustust jätkata tasu maksmist. Samas võimaldab see päästeasutustel kavandada ja ellu viia reservi ettevalmistavat väljaõpet ning rakendada reservi vajalikul ajal ja asjakohase kestusega. Samuti tagatakse selle sättega reservi liikmetele võimalus saada riigilt toetust saamata jäänud sissetulekute eest.

Lõikes 1 sätestatakse teenistujate reservi liikme õigus saada reservi väljaõppes osalemiseks tööandjalt kuni 30 kalendripäeva tasustamata puhkust ühe kalendriaasta jooksul. Lisapuhkuse saamiseks esitab reservi liige tööandjale taotluse, millele lisab otsuse väljaõppe korraldamise kohta. Sellise võimaluse loomine on oluline, et reservi liikmel oleks võimalik, ilma kartuseta kaotada oma töö, osaleda reservi väljaõppes või täiendusõppes. Teiselt poolt on oluline, et tööandjal oleks teada, et vähemalt kord aastas on tal kohustus lubada enda töötaja reservi väljaõppele või täiendusõppele, mis saab kokku maksimaalselt olla 30 kalendripäeva.

Lõike 2 järgi tuleb lisapuhkuse taotlus esitada tööandjale vähemalt 10 kalendripäeva enne väljaõppet või täiendusõppet osalemise aega. Tavaliselt plaanitakse koolitusi ette, s. t need ei toimu ootamatult. Seetõttu on ka reservi liikmel võimalik tööandjalt lisapuhkust taotleda piisavalt varakult enne täiendkoolituse toimimist. Võrdluseks on ka [töölepingu seaduses](#) (edaspidi *TLS*) seaduses säte, mille järgi puhkuste ajakavasse märkimata puhkuse kasutamisest teatab töötaja tööandjale 14 kalendripäeva ette.

Lõike 3 järgi võib teenistujate reservi liikmele maksta isiku kirjalikul taotlusel tasustamata lisapuhkuse eest hüvitist.

Kuigi teenistujate reservi liikme tööandjal tekib kohustus lubada reservis olev isik väljaõppe või täiendusõppe ajaks puhkusele, ei ole tööandjal kohustust selle eest tasu maksta. Olenevalt õppe iseloomust võib see kesta kuni 30 päeva, mis tähendab, et väljaõppet olev isik ei saa kuu aja vältel teha oma põhitööd ega selle eest ka tasu. Samas peab reservi liige ka õppe ajal täitma võetud rahalised kohustused. Selleks sätestatakse seaduses võimalus taotleda tasustamata lisapuhkuse hüvitamist. Tasustamata lisapuhkuse eest maksab toetust HäK või PÄA.

Toetuse arvutamise aluseks võetakse teenistujate reservi liikme keskmine tasu põhitöökohas. Reservi liikme väljaõppe ja täiendusõppe toimub tavapärasel olukorras, s.t ajal, kui ei ole kriise, mistõttu on loomulik, et isikule säilitatakse vajadusel tema sissetulek sellises suuruses nagu ta oleks tööl. See ei ole teenistujate reservi liikmele palga ega töötasu maksmine, vaid tema sissetuleku hüvitamine, et reservi liikmel oleks ka õppe ajal võimalik täita oma rahalised kohustused. Toetuse maksmine reservi liikmele ei ole HäK või PÄA kohustus, vaid võimalus.

Lõike 4 järgi kehtestab lisapuhkuse taotlemise ja lisapuhkuse ajal makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise korra siseminister määrusega. Määruses sätestatakse tasustamata lisapuhkuse saamise õigus, lisapuhkuse taotlemine ning lisapuhkuse eest makstav hüvitis, selle taotlemine ja väljamaksmine.

Lõike 5 kohaselt ei maksta teenistujate reservi liikmele lisapuhkuse hüvitist, kui tööandja säilitab töötajale või ametnikule tema senise töötasu või palga. See välistab reservi liikme topelt tasustamise lisapuhkuse ajal. Sarnane regulatsioon on ka näiteks HOS-is ja KaLS-is, mille järgi

ei maksta eriolukorras tööle rakendatud isikule ega Kaitseliidu liikmele eriolukorra ja erakorralise seisukorra lahendamisel osalemise eest ettenähtud tasu ega toetust, kui tööandja säilitab töötajale või ametnikule eriolukorra lahendamise ajal tema senise töötasu. Hüvitist makstakse juhul, kui tööandja ei säilita töötajale või ametnikule tema töötasu või palka, samuti sellele reservi liikmele, kellel puudub kindel töö- või teenistussuhe, s.t sissetulekuta isikule.

Lõigete 6 ja 7 järgi luuakse vabatahtlikuna teenistujate reservi tegevuses osalevale töötajale või ametnikule õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest. Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest antakse ajaks, kui ametnik või töötaja nimetatakse kriisi lahendamiseks päästeteenistuja ametikohale.

TLS-i § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on ajateenistuses või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuste kohaselt sätestatakse reservi liikme õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid reservi tegevuses osalemisel. Muudatus kehtestatakse nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta.

ATS-i § 83 sätestab, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, seetõttu tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega.

Lõikes 8 sätestatakse, et töötaja esitab tööst keeldumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse teenistujate reservi kaasamiseks, annab HäK või PääA reservi liikmele sellest teada ja kutsub ta kriisi lahendamiseks oma ülesandeid täitma. Pärast tööandjale tööst keeldumise või avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse esitamist vormistatakse reservi liige politseiteenistusse.

Lõikes 9 sätestatakse teenistujate reservi liikmele kriisi ajal palga maksmine. Kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamiseks päästeteenistuja ametikohale, siis makstakse talle päästeteenistuja palka olenevalt sellest, millisele ametikohale ta nimetatakse.

Lõike 10 kohaselt hüvitatakse tööandjale tema vastava põhjendatud nõude esitamisel otsene varaline kahju.

Tööandja saab kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui tekkinud kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole reservi liikmena kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui reservi liige keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja juures, on tööandjal õigus nõuda kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Erasektori tööandja ei pea panustama ega taluma avalike ülesannete täitmisega kaasnevat koormust rohkem kui minimaalselt hädavajalik ning siis, kui avalik huvi ületab igal konkreetsel juhul ettevõtte huvi. Kui kriisi lahendamiseks n-ö oma töötaja loovutamiseega kaasneb ettevõttele kahju, tuleb riigil see hüvitada (riigivastutus õiguspäraselt tekitatud kahju eest).

Hüvitise suurus on piiratud ning selle ülempiiriks on enne hüvitise taotlemist Statistikaameti avaldatud viimase keskmise brutokuupalga kuuekordne suurus. Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et teenistujate reservi liikme kaasamine toimub avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Hüvitise ülempiiri sätestamine on vajalik õigusselguse ja õiguskindluse tagamiseks ning riigi võimalike rahaliste kohustuste etteaimatavaks piiritlemiseks. Hüvitise sidumine Statistikaameti avaldatud keskmise brutokuupalgaga võimaldab ülempiiri suurusel ajas muutuda vastavalt üldisele palgatasemele ning tagab hüvitise määra objektiivsuse ja ajakohasuse. Kuuekordse keskmise brutokuupalga ülempiiri võib pidada proportsionaalseks, kuna see võimaldab hüvitada tööandjale kriisirolliga vabatahtliku ajutisest eemalolekust tekkida võiva olulise otsese varalise kahju, säilitades samal ajal mõistliku tasakaalu tööandja huvide ja avaliku huvi vahel.

Sätte eesmärk on tasakaalustada ühelt poolt avalikku huvi kriiside tõhusa lahendamise vastu ning teiselt poolt tööandja ettevõtlusvabaduse ja omandiõiguse kaitset. Arvestades, et teenistujate reservi liikme kaasamine toimub avalikes huvides ja riigi ülesannete täitmiseks, on põhjendatud, et riik kannab teatud ulatuses ka sellise kaasamisega seotud majanduslikku koormust. Otsese varalise kahju hüvitamise piiramine on vajalik vältimaks riigi põhjendamatult ulatuslikku ja raskesti prognoositavat vastutust. Arvestades, et varalise kahju suurus võib sõltuda paljudest välistest teguritest, peab hüvitamisele kuuluv kahju olema piisavalt tõendatud ja konkreetselt tuvastatav. Hüvitamise eesmärk ei ole tagada tööandjale kogu võimaliku äririski või tulevikutulu kompenseerimine, vaid leevendada otsest ja erandlikku negatiivset mõju, mis tuleneb töötaja ajutisest puudumisest avalikes huvides täidetava ülesande tõttu.

Paragrahv 22¹² sätestatakse teenistujate reservis oleva isiku kulude hüvitamine. Kulude hüvitamise regulatsiooni täpsustamine on vajalik, et oleks võimalik hüvitada reservis oleva isiku kulud, mis tal võivad tekkida väljaõppes osalemisel. Hüvitatavad kulud on majutus-, transpordi-, side- ja muud reservis osalemisega seotud vajalikud kulud.

Hüvitamisele võivad kuuluda kulud, mis on vajalikud konkreetse ülesande täitmiseks või ülesande täitmise eelduste loomiseks, näiteks:

- toitlustuskulud, kui osalemine eeldab pikemat kohal viibimist või toimub ajal, mil tavapärane toitlustus ei ole võimalik;
- sidekulud, kui nende kandmine on vajalik ülesande täitmisega seoses (nt suhtlusvahendi kasutamine operatiivülesandel);
- ravi- ja ravimikulud, mis on tekkinud seoses tööõnnetusega (sh õnnetusjuhtum) politseilise tegevuse käigus ning mida ravikindlustuse seaduse ja selle alusel antud õigusaktide kohaselt Eesti Tervisekassa ei hüvita (visiiditasu, omaosalus ravimi maksumusest ja voodipäevatasu);
- vaktsiinikulud.

Kulude hüvitamise eeldused on nende seotus politsei tegevusse kaasamisega ning nende vajalikkus ja mõistlikkus.

Kui reservi liige nimetatakse kriisi lahendamiseks päästeteenistuja ametikohale, siis kohalduvad talle päästeteenistujale ettenähtud soodustused. Päästeteenistujale makstakse palka, väljastatakse vormiriietus, makstakse hüvitist üleviimisel teisele ametikohale, kui sellega kaasneb elukohavahetus ja hüvitatakse varaline kahju, kui see on tekkinud seoses teenistusülesannete täitmisega. Nagu ka teiste ametnike lähetusse saatmisel, hüvitatakse ka päästeteenistujana lähetusse saatmise korral tema majutus-, transpordi-, side- ja muud mõistlikud lähetusega seotud kulud.

Lõikega 2 sätestatakse, et päästeasutus võib hüvitada teenistujate reservi liikmele ka muid põhjendatud ja asjakohaseid kulusid, mis ei ole sõnaselgelt lõike 1 punktides loetletud. Säte on iseloomult avatud norm, mille eesmärk on tagada paindlikkus olukordades, kus teenistujate reservi liikme ülesannete täitmise või staatusega kaasnevad kulud ei mahu kitsalt määratletud kategooriatesse, kuid on oma olemuselt vältimatud ning objektiivselt seotud päästeasutuse teenistustega. Selline regulatsioon välistab olukorra, kus kulude loetelu liiga jäik piiritleks teenistujate reservi liikme tegelikud ja mõistlikud kulutused hüvitamata üksnes seetõttu, et need ei vasta ühele konkreetsele kategooriale. Lõige võimaldab päästeasutusel rakendada kaalutusõigust, hinnates kulude tegelikku seotust teenistujate reservi liikme kaasamisega, nende vajalikkust, proportsionaalsust ja põhjendatust. Samas peab kulude hüvitamisel olema tagatud õiguspärasuse, läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtted, mistõttu täpsustatakse kulude hüvitamise tingimused ja ulatus päästeasutuse sisekorras.

„Muude põhjendatud ja asjakohaste kulude“ alla võivad kuuluda kulud, mis tulenevad teenistujate reservi liikme osalemisest tegevustes, mida ei ole võimalik täielikult ette näha, kuid mis on otseselt seotud tema rolliga päästeasutuse tegevuse toetamisel.

Kulude liigid, hüvitamise piirmäärad ja maksmise korra kehtestab päästeasutuse peadirektor. Volitusnormi eesmärk on tagada kulude hüvitamise regulatsiooni paindlikkus ja ajakohasus, võimaldades päästeasutusel lähtuda teenistuslikest vajadustest ning eelarvelistest võimalustest.

Korra kehtestamisel saab peadirektor täpsustada nii hüvitatavate kulude ulatust kui ka hüvitamise piirmäärasid, arvestades, et seaduses sätestatakse üksnes üldised kulukategooriad. Kord peab samuti sisaldama menetlusnõudeid, sealhulgas hüvitise taotluse esitamise tähtaegu, vajalike tõendite loetelu ja otsuse tegemise korda, mis tagavad õigusselguse nii hüvitise taotlejale kui ka otsuste tegijale.

Kokkuleppel päästeasutusega võib kulud hüvitada kohaliku omavalitsuse üksus. Kohaliku omavalitsuse üksustele täiendavaid kohustuslikke ülesandeid ega kulusid ei kaasne, kuid säte annab õigusliku aluse kulude hüvitamiseks vastavalt vajadusele.

Sätte eesmärk on luua õiguslik raamistik, mis võimaldab kohalikel omavalitsustel oma piirkonna turvalisuse tagamiseks panustanud teenistujate reservi liikme tegevusega seotud kulude katmist. Kokkuleppel põhinev lahendus tagab, et kulude hüvitamine toimub kooskõlas päästeasutuse töökorralduse ja kehtestatud hüvitamispõhimõtetega. Säte ei loo kohalikele omavalitsustele kohustust kulusid hüvitada, vaid annab selleks võimaluse, mida omavalitsus võib kasutada lähtuvalt piirkondlikest vajadustest, kohaliku eelarve võimalustest ning päästeasutusega sõlmitud kokkuleppe sisust. Selline paindlikkus võimaldab omavalitsustel reageerida olukorras, kus teenistujate reservi liikme panus on kohaliku turvalisuse tagamisel oluline ning vabatahtlike tegevuse toetamine aitab suurendada kogukonna kaasatust ja avalikku turvatunnet. Praktikast võivad hüvitatavad kulud hõlmata näiteks toidu-, transpordi- või majutuskulusid, mida kohaliku omavalitsuse hinnangul on otstarbekas katta piirkonnas

tegutsevate teenistujate reservi liikmete motiveerimiseks ja nende tegevusest tulenevate vältimatute kulude hüvitamiseks.

PäästeT-i 4¹. peatüki 4. jaos sätestatakse teenistujate reservi kaasamine kriisi lahendamisse .

Paragrahvi 22¹³ reguleerib teenistujate reservi kaasamist.

Eelnõu kohaselt otsustab Vabariigi Valitsus oma korraldusega, kas tegemist on sündmuse või olukorraga, s.o kriisiolukorraga, kus päästeasutuse ülesannete täitmisesse on vaja kaasata täiendav ressurss reservis olevate isikute näol. Kuna reservis oleva isiku kutsumine kriiside lahendamisse mõjutab ka tööandjaid, siis on oluline, et otsustustasand oleks kõrgem, kui asutuse juhi tasand. Reservi kaasamisel tekib reservi liikmel õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikohal avaliku võimu teostamise õigus ilma, et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. See aga võib tööandjale kaasa tuua mõne tööloigu või teenuse toimimise raskendatud täitmise või katkemise, mistõttu on oluline, et otsus reservi liikme kaasamiseks oleks väga hoolikalt läbi mõeldud.

Ka teistes kehtivates õigusaktides on selliste otsuste tegemine viidud kõrgemale tasandile. Näiteks [hädaolukorra seaduses](#) (edaspidi HOS) on sätestatud, et Kaitseväge ja Kaitseliitu võib eriolukorra väljakuulutamise põhjendanud hädaolukorra lahendamisel kaasata liikluse korraldamisesse eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamiseks eriolukorra piirkonnas Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul korraldusega. Kaitseliidu kaasamine puudutab teatud juhtudel samuti tööandjaid, kuna KaLS-i järgi on Kaitseliidu tegevliikmel õigus saada tasustamata lisapuhkust kuni 30 kalendripäeva aastas, kui ta kaasatakse korrakaitseorgani ülesannete (päästesündmuse lahendamine päästeseaduses sätestatud korras, eriolukorra tööde tegemine ning liikluse korraldamine ja turvalisuse tagamine eriolukorra piirkonnas hädaolukorra seaduses sätestatud korras, erakorralise seisukorra lahendamine erakorralise seisukorra seaduses sätestatud korras, küberturvalisuse tagamine pädeva ametiasutuse juhtimisel, PPVS-i § 3 lõike 1 punktides 1, 4–6 ja 8 ning HOS-i § 16 lõikes 3 sätestatud politsei ülesannete täitmine, riigikaitseobjektivastase ründe, riigipiiri või ajutise kontrolljoone ebaseadusliku ületamise ning kuritegude ennetamine ja tõkestamine korrakaitseaduses sätestatud korras) täitmisesse.

Kuna kriiside puhul ei ole võimalik ette näha, kui kaua kriis kestab, siis on esialgu võimalik reservi kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks. Kui kaasamise otsuses märgitud tähtaeg saabub, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse uuesti üle ja vajadusel pikendab reservi kaasamist veel kuni 30 päeva võrra.

Kuni 30-päevase tähtaja seadmine tähendab, et töötajal on õigus keelduda töö tegemisest alalise tööandja juures või ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametiasutuses, kui töötaja või ametnik osaleb reservi koosseisus kriisi ajal päästeasutuse ülesannete lahendamisel. Tähtaja seadmine on oluline tööandjale, kes oma töö korraldamiseks peab teadma, kui kaua tema töötaja võib tööülesannete täitmisest eemal olla. Arvestades tööandja vajadusega oma ettevõtte või asutus töös hoida, kaasatakse reservi liige kriisi lahendamisesse reeglina 30 päevaks ning kui selgub vajadus reservi kaasamise pikendamiseks, siis kaasatakse kriiside ajal päästeasutuse ülesannete täitmisesse teine reservis liige. See tähendab, et esialgu kaasatud reservis olev isik saab pärast 30 päeva möödumist asuda täitma töö- või teenistusülesandeid oma alalise tööandja juures. Alalise tööandja juures on seejärel õigus keelduda tööst sellel töötajal või avaliku võimu teostamise õigus peatub sellel ametnikul, kes kaasatakse kriisi lahendamisesse järgmiseks 30 päevaks. Pikemaks kui 30 päevaks võib põhjendatud juhtudel kaasata reservi liikme, kellel on

kriisi lahendamiseks sellised teadmised, oskused ja kogemused, mida teistel ei ole, ning keda ei saa asendada teine reservi liige.

Kuna reservi vajav asutus on kõige pädevam teadma, kas tegemist on pikaajalise erakorralise sündmusega, kui tuleb toime tulla tavapärasest suurema mahuga ülesannete täitmisega ja esineb vajadus reservi kaasamiseks, siis peab vastava asutuse peadirektor või tema volitatud isik reservi kaasamise vajaduse valdkonna eest vastutava ministrini viima. Järgnevalt peab valdkonna eest vastutav minister ehk siseminister Vabariigi Valitsusele vastava ettepaneku tegema (kaasata asutuse ülesannete täitmisesse reserv). Ettepanekus selgitatakse, millise erakorralise sündmusega on tegemist ja mis ülesannete täitmisesse on vaja reservi kaasata. Pärast ettepaneku saamist otsustab Vabariigi Valitsus reservi kaasamise. Vabariigi valitsuse korralduses peab põhjendama, mis kriisiga on tegemist, milliseid ülesandeid on vaja reservis oleval isikul kriisi lahendamiseks täita, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või ülempiir, ülesannete täitmise territoorium ja vajadusel ka muud andmed.

Sarnane regulatsioon on ka HOS-is, mille järgi otsustab Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise liikluse korraldamiseks eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamiseks eriolukorra piirkonnas Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul korraldusega (HOS § 34 lg 3). Ettepaneku Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamiseks teeb valitsusele kriisireguleerimise koordineerimise eest vastutav minister. Vabariigi Valitsus märgib oma korraldusse ülesande täitmisel osalevate kaitseväelaste või Kaitseliidu tegevliikmete arvu või arvu ülempiiri, Kaitseväge või Kaitseliidu kaasamise tähtaja, ülesande täitmise territoorium, ametiisik, kellele ülesande täitmisel osalevate kaitseväelaste või Kaitseliidu tegevliikmete ülem allub ning vajaduse korral muud andmed.

Paragrahvi 22¹⁴ lõike 1 järgi võib teenistujate reservi liikme kriisi lahendamise ajaks nimetada päästeteenistujaks. Päästeteenistujaks nimetamine on seotud Vabariigi Valitsuse korraldusega, mille alusel kutsutakse reservi liige kriisi lahendamiseks kohale ja nimetatakse päästeteenistujaks.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui teenistujate reservi liige nimetatakse päästeteenistujaks, kohalduvad talle päästeteenistujale õigusaktidest tulenevad õigused, kohustused, nõuded, vastutus, sotsiaalsed tagatised ja hüved. Päästeteenistus on reguleeritud PäästeTS-is, mille kõiki sätteid kohaldatakse ka reservi liikmele, kes kriisi lahendamiseks nimetatakse päästeteenistujaks. See tähendab, et teenistujate reservi liikme nimetamise korral päästeteenistujaks peab ta vastama politseiametniku kutsesobivus-, haridus-, tervise-, kehalise ettevalmistuse jm õigusaktidest tulenevatele nõuetele nagu laitmatu taust ja päästeasutuse ülesannete täitmiseks vajalikud isikuomadused. Talle väljastatakse vormiriietus ja ametitõend, tal on õigus saada päästeteenistuja palka ja hüvitist hukkumisel või vigastuse saamisel. Päästeteenistujaks nimetatud reservi liikme suhtes kohaldatakse päästeteenistuja töö- ja puhkeaega ja muud töökorraldust (näiteks tööajakava) reguleerivaid sätteid. Talle kohaldatakse päästeteenistujate ergutusi ja distsiplinaarvõimu. Päästeteenistusse nimetatud reservi liikmel on pädevus täita päästeasutuse ülesandeid.

PäästeTS-i 4¹. peatüki 5. jao §-s 22¹⁵ sätestatakse teenistujate reservi liikme staatusest vabastamine.

Lõikes 1 sätestatakse teenistujate reservi liikme staatusest vabastamise alused. Isik vabastatakse teenistujate reservi liikme staatusest päästeasutuse peadirektori otsusega:

1) reservi liikme algatusel;

- 2) reservi liige asub sõjaaja ametikohale või riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse riigikaitseliku töökohustus;
- 3) tema mittevastavuse korral käesolevas seaduses sätestatud tingimustele;
- 4) seoses reservi liikme sobimatu käitumisega, sealhulgas kui reservi liige rikub avalikus kohas käitumise nõudeid või käitub muul viisil õigusvastaselt.

Esimene vabastamise alus on teenistujate reservis oleva isiku enese avaldus tema vabastamiseks reservi liikme staatusest. Reservi kandideeriv isik annab nõusoleku osaleda reservi väljaõppes ning kriiside ajal tema nimetamiseks päästeteenistujaks. Kui isik algatab enda teenistujate reservist vabastamise omal soovil, siis sisult võtab ta nõusoleku tagasi ja ta vabastatakse reservi liikme staatusest. Sellisel juhul ei pea reservis olev isik oma soovi põhjendama, kuid ta peab oma vabastamist soovima mõistliku aja jooksul. „Mõistlik aeg“ on määratlemata õigusmõiste, mida ei saa kindlaks määrata lähtudes kindlast ajalisest piirist, vaid seda tuleb hinnata iga üksikjuhtumi asjaolude järgi. Antud juhul ei saa mõistliku aja all silmas pidada tundides loetavat aega, kuna reservi liikme vabastamisega reservi liikme staatusest kaasnevad ka menetlusprotsessid, nagu otsuse tegemine, varustuse tagastamine jms. Erisus kehtestatakse kriiside ajal reservi liikme staatusest vabastamisest ette teatamise kohta ja sel juhul on etteteatamise tähtaeg pikem.

Teiseks vabastamise aluseks on teenistujate reservi liikme asumine sõjaaja ametikohale või riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohale või kui tema olemasolevale ameti- või töökohale määratakse riigikaitseliku töökohustus.

Kolmanda vabastamise alusena sätestatakse juhud, kui teenistujate reservi liige ei vasta enam reservi liikme nõuetele, näiteks kehalise ettevalmistuse või tervisenõuetele. Nõuded on kehtestatud arvestades reservi liikme ülesandeid. Kui tema tervis või kehaline ettevalmistus ei vasta enam nõuetele, siis ei ole ta ka võimeline neid ülesandeid täitma. Sellega võib kaasneda ka see, et reservi liige võib ülesande täitmisel viga saada või seada ohtu teised reservis olevad isikud või reservi välised isikud, kelle heaks ta ülesandeid täidab.

Neljanda vabastamise alusena sätestatakse juhud, kui teenistujate reservi liige isik vabastatakse isiku sobimatu käitumise tõttu, näiteks, kui ta rikub avalikus kohas käitumise nõudeid, käitub õigusvastaselt või väärilt. Reservi liige võib reservi liikme staatusest vabastada ka siis, kui ta käitub sobimatult, õigusvastaselt või väärilt ka väljapool reservi tegevust. Reservi liikme ebasobiv käitumine heidab varju ka riigiasutustele, mille esindajaks ta on ja kelle töö sisu on muu hulgas tagada õigusnormide austamine ja neist kinnipidamine, st õigusnorme peavad austama kõik sh. päästeteenistujad ja asutuste tegevusse kaasatud vabatahtlikud.

Avalikus kohas käitumise nõuete rikkumine võib tähendada teiste inimeste rahu rikkumist või teise inimese löömist. Õigusvastane käitumine tähendab süüteo, s.t kas kuriteo või väärteo toimepanemist.

Vääritu teo mõistet on Riigikohus avanud lahendis [3-3-1-70-03](#) ja on seda üle korranud lahendis [3-3-1-96-10](#). Riigikohus on leidnud, et väärituks teoks peetakse süülist tegu, mis on vastuolus üldtunnustatud kõlblusnormidega, ametnikule esitatavate eetiliste nõuetega või diskrediteerib ametnikku või ametiasutust, sõltumata sellest, kas niisugune tegu pandi toime teenistuses või väljaspool teenistust. Diskrediteerimisega on seejuures tegemist üksnes siis, kui selline tegu on oluliselt mõjutanud avalikkuse poolt asutusele või ametnikule antavat hinnangut. Olulisuse kriteeriumi sisustamisel tuleb arvestada, kuivõrd taunitav oli tegu, lähtudes üldisest õiglusest ja ühiskonna õigusteadvusest ning kuivõrd see kahjustas asutuse mainet ja

usaldusväärst. Diskrediteerimine kui vääritud tegu eeldab kahjuliku tagajärjena ametniku või ametiasutuse maine olulist ja tegelikku kahjustamist. Sellise teokoosseisu puhul on vastutuse tekkimiseks vajalik põhjuslik seos ametniku õigus- või kõlblusnormide vastase süülise teo ning saabunud tagajärje vahel.

Loodava regulatsiooniga sarnane regulatsioon on ka teistes vabatahtlikke puudutavates seadustes. APoS-i § 42 reguleerib abipolitseiniku staatusest vabastamist. Abipolitseinik vabastatakse abipolitseiniku staatusest PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega:

- 1) abipolitseiniku algatusel;
- 2) tema mittevastavuse korral käesoleva seaduse §-des 4 (*abipolitseinikule esitatavad nõuded*) ja 5 (*isikud, keda ei võeta abipolitseinikuks, näiteks karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, ei sobi käitumise poolest, ei ole teovõimeline jms*) ning § 8 lõikes 4 (*täiendusõppe läbimine vähemalt kord aastas*) sätestatud tingimustele või
- 3) seoses abipolitseinikule sobimatu käitumisega, sealhulgas, kui abipolitseinik rikub avalikus kohas käitumise nõudeid või käitub muul viisil õigusvastaselt;
- 4) abipolitseiniku surma korral.

Vabatahtliku päästja vabastamist vabatahtliku staatusest reguleerib päästeseaduse § 43. Vabatahtlik päästja vabastatakse vabatahtliku päästja staatusest Päästeameti peadirektori või tema volitatud isiku käskkirjaga:

- 1) vabatahtliku päästja algatusel;
- 2) kui vabatahtlik päästja ei vasta käesoleva seaduse §-s 33 (*vabatahtlikule päästjale esitatavad nõuded*) sätestatud tingimustele või §-s 34 (*isikud, keda on keelatud vabatahtlikuks päästjaks võtta, näiteks alkoholi- või narkosõltlane, psüühikahäirega jms*) nimetatud alustel;
- 3) seoses vabatahtlikule päästjale sobimatu käitumisega.

Lõike 2 kohaselt on HÄK-i või PÄA peadirektori või tema volitatud isiku otsusega õigus teenistujate reservi liikme staatusest vabastada reservi liige, kui ta jätab mõjuva põhjusega osalemata kriisi lahendamisel või ta ei täida väljaõppe või täiendusõppe kohustust.

Teenistujate reservi liikme vabastamise asjaolud tuvastatakse haldusmenetluses. Reservi liige ei ole HÄK-i ega PÄA-ga teenistussuhtes, mistõttu talle ei kohaldata politseiametniku distsiplinaarmenetluse ega -karistuse regulatsiooni. Sellest on erand nende reservi liikmete suhtes, kes kriiside ajal nimetatakse päästeteenistuja ametikohale. Siis kohaldatakse reservi liikmele ka päästeteenistuja distsiplinaarvõimu regulatsiooni. Reservi liikmele päästeteenistuja distsiplinaarvõimu regulatsiooni kohaldamine ei oleks võimalik ainult karistuste pärast. Avaliku teenistuse seaduse (edaspidi *ATS*) järgi on ametnikule määratavad distsiplinaarkaristused noomitus, ametipalga vähendamine kuni 30% kuni kuueks kuuks ja teenistusest vabastamine.

Kuna teenistujate reservi liige osaleb riigi tegevuses vabatahtlikult ja enamiku aega tasuta, ei ole teda õige karistada rahaliselt, mis tähendaks, et ta maksab riigi heaks tasuta ülesannete täitmise eest veel peale. Kui reservi liige paneb toime süüteo tunnustega teo, siis saab teda karistada rahatrahviga väär- või kuriteomenetluses. Reservi liikme ametipalka ei saa karistusena vähendada, kuna talle ei maksta ametipalka, välja arvatud juhul, kui ta kriiside ajal nimetatakse politseiametniku ametikohale. Ka ei saa reservis oleva isiku teenistusastet alandada, sest seda tal ei ole, välja arvatud politseiametniku ametikohale nimetamise korral.

Reservis oleva isiku puhul saaks karistusena kasutada ainult noomitust. Selle asemel on mõistlik, kui tuvastatakse reservi liikme ebasobiv käitumine, kuid teda ei soovita reservi liikme

staatusest vabastada, võimalik temaga pidada vestlus, juhtida tähelepanu sellele, et tegemist oli ebasobiva käitumisega ja vestlus ka fikseerida. Oluline on ka see, et distsiplinaarkaristusi ei ole ette nähtud ka abipolitseinikele, vabatahtlikele päästjatele ega vabatahtlikele merepäästjatele.

Reservi liikme vabastamine reservi liikme staatusest sätestatakse kõnesoleva eelnõuga eraldi. Reservi liikme vabastamise asjaolude väljaselgitamisele kohaldatakse HMS-i sätteid. Nii nagu distsiplinaarmenetluses, on ka haldusmenetluses olulised sellised põhimõtted nagu uurimine, eesmärgipärasus ja efektiivsus, otsuse tegemisel kaalutusõiguse kasutamine jms. Haldusorgan peab haldusmenetluses menetlusosalisele selgitama tema õigusi ja kohustusi, tutvustama asjas tähtsust omavaid dokumente, kuulama ära menetlusosalise selgitused, vastuväited ja arvamuse. Kui menetluse tulemusel selgub, et reservi liige on toime pannud teo, mille pärast ta vabastatakse reservi liikme staatusest, siis vormistatakse selle kohta otsus (haldusakt), millele saab esitada vaide või kaebuse halduskohtusse.

Kui päästeteenistujaks nimetatud isik vabastatakse päästeteenistusest seetõttu, et ta on toime pannud olulise distsipliinirikumise, on see alus ta reservi liikme staatusest vabastada. Reservi ei saa kuuluda isik, kes soovib kriiside ajal panustada kriiside lahendamisesse päästeteenistujana, kui ta ei sobi päästeteenistujaks.

Eelnõu §-iga 4 muudetakse JAS-i ning nähakse ette õiguslik alus teenistuseks julgeolekuasutuse reservis.

Julgeolekuasutuse reservi loomine on vajalik, et olla valmis KAPO ja VLA ülesannete täitmiseks kriisiolukorras, arvestades järgmist:

- 1) sõltuvalt kriisi olemusest, kestvusest ja intensiivsusest ei pruugi olemasolev koosseis olla piisav;
- 2) luure- ja vastuluure ülesannete täitmine on prioriteetne ka riigikaitsealises kriisis;
- 3) tõenäoliselt on julgeolekuasutuste koosseisud olnud täies ulatuses hõivatud juba enne kriisi saabumist ja vajavad täiendavat ressursi;
- 4) julgeolekuasutuste töö eripärast tulenevalt ei saa täiendavat tööjõuressurssi kiirelt värvata.

On otstarbekas, et julgeolekuasutustel on kriisiolukordadeks väljaõpetatud reserv, mille liikmed on eelnevalt läbinud julgeolekukontrolli.

Eelnõu § 4 punktiga 1 muudetakse JAS-i § 8, mille kehtiva sõnastuse kohaselt on KAPO ja VLA ametikohtade piirarvu kehtestamise õigus vastavalt siseministril ja kaitseministril ning piirarvu ulatuses kehtestavad julgeolekuasutuste juhid julgeolekuasutuse teenistuskohdade koosseisu. Muudatusega antakse valdkonna eest vastutavale ministrile õiguslik alus volitada ametikohtade piirarvu kehtestamine julgeolekuasutuse juhile. Muudatuse peamine eesmärk on lubada paindlikkust ametikohtade piirarvu tõstmiseks kui kriisi lahendamiseks tuleb kaasata julgeolekuasutuse reserv. Samas ei välista eelnõukohane muudatus anda volitust muudel juhtudel ega kohusta volitust andma. Muudatus on kooskõlas ATS § 11 lõikega 3, mille kohaselt ministeeriumi valitsemisalas oleva ametiasutuse teenistuskohdade koosseisu kehtestab minister või tema volitatud ametiasutuse juht. Seaduses ei täpsustata, millise õigusaktiga peab minister piirarvu ja koosseisu kehtestama või selleks volituse andma, kuid alates 2022. aastast on seda tehtud käskkirjaga. Määruste kehtestamine on osades ametiasutustes olnud ajalooliselt, kuna 31. märtsini 2013. aastal kehtinud ATS-i § 10 lõike 4 järgi kinnitas ministeeriumi valitsemisalas tegutsevate ametiasutuste struktuuri ja teenistujate koosseisu minister määrusega. Samas kinnitatakse enamuses ametiasutustes teenistuskohdade koosseisud ametiasutuse juhi

käskkirjaga. Nii on näiteks ministeeriumide teenistuskohdade koosseisud kehtestatud kantsleri käskkirjaga.

Eelnõu § 4 punktiga 2 täiendatakse JAS-i 3¹. peatükiga „Teenistus julgeolekuasutuse reservis“.

Paragrahvis 20⁴ nähakse ette, et julgeolekuasutusel on õigus luua oma koosseisu kriisi lahendamise reserv. **Lõikes 1** on sätestatud, et reservi liikmelisus põhineb isiku nõusolekul. Reservi kuuluv liige peab arvestama, et teda võidakse kutsuda väljaõppesse ja teda võidakse kaasata kriisiolukorra (hädaolukord, eriolukord, erakorraline seisukord, kõrgendatud kaitsevalmidus või sõjaseisukord) või selle ohu põhjustanud sündmuse lahendamisse. Julgeolekuasutuse reservi liige võetakse kriisi lahendamiseks teenistusse ning talle kohalduvad JAS 3. peatükis toodud teenistusse võtmise ning teenistujate õigusi ja kohustusi reguleerivad sätted. **Lõikes 2** sätestatakse, et julgeolekuasutuse juht nimetab ja vabastab isiku reservi koosseisust käskkirjaga. **Lõikes 3** on sätestatud, et reservi liikmeks ei võeta isikuid, kellel lasub riigikaitseline töökohustus või kes on nimetatud sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale. See tähendab, et julgeolekuasutus võib oma reservi võtta inimesi, kes on kaitseväekohustuslased, kuid kes ei ole nimetatud konkreetsele sõjaaja ametikohale. Arvestatud on, et julgeolekuasutused moodustavad oma reservi eeskätt eriväljaõppe saanud endistest teenistujatest, kelle teadmisi ja oskusi vajab ka riigikaitse kriisi korral eeskätt julgeolekuasutus. Eelnõu koostamisel on lähtutud põhimõttest, et teenistus julgeolekuasutuses on reeglina pikaajaline ning teenistuses on isik omandanud spetsiifilised teadmised ja oskused julgeolekuasutuse ülesannete täitmisest. Samaväärsel tasemel ei ole aga endise teenistuja sõjaline väljaõpe, seetõttu on otstarbekam endise teenistuja rakendamine julgeolekuasutuses, mitte kaitseväekohustuslasena riigi sõjaliseks kaitsmiseks. **Lõikes 4** sätestatakse, et julgeolekuasutusel on enne isiku reservi liikmeks määramist õigus saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta riigikaitseline töökohustusega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaväelise auastmega ametikohale (edaspidi *sõjaaja ametikoht*). Julgeolekuasutusel on õigus kontrollida, ega isik, kes soovib saada julgeolekuasutuse reservi liikmeks, pole juba määratud riigikaitseline töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale. **Lõikes 5** ette nähtud võimalus, et julgeolekuasutuse reservi liikme võib nimetada sõjaaja ametikohale juhul kui see on riigi sõjaliseks kaitsmiseks vältimatult vajalik Ning asutuse juhid või nende volitatud isikud lepivad kokku isiku nimetamise sõjaaja ametikohale. See loob asjaomastele asutustele piisava paindlikkuse otsustamiseks millises rollis on konkreetne inimene vajalik.

Paragrahvis 20⁵ nähakse ette julgeolekuasutuse reservi kaasamise korraldus ja reservi liikme staatus. **Lõike 1** kohaselt kaasatakse reserv samadel alustel ja otsustustasandil nagu on käesolevas eelnõus ette nähtud teiste asutuste reservide puhul. Kaasamise otsustab Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul kuni üheks kuuks ning reservi kaasamist võib pikendada ühe kuu kaupa.

Lõikes 2 on sätestatud, et reservi liige võetakse julgeolekuasutuse ülesannete täitmise ajaks julgeolekuasutuse teenistusse. See tähendab, et julgeolekuasutuste ülesannete täitmise ajal on reservi liige julgeolekuasutuse teenistuja ning talle laienevad teenistuja staatusest tulenevad õigused ja kohustused.

Paragrahvis 20⁶ sätestatakse reservi liikme väljaõppe korraldus, seejuures liikme sotsiaalsed tagatised.

Lõikes 1 on sätestatud julgeolekuasutuse õigus kutsuda reservi liige väljaõppesse. Eespool on kirjeldatud, et julgeolekuasutuse reservi liikmetena nähakse peamiselt endiseid teenistujaid. Seega ei ole kavandatud väljaõppe eesmärk anda põhiteadmisi julgeolekuasutuse tööst vaid värskendada juba omandatud teadmisi ja oskusi. **Lõikes 2** nähakse ette, et väljaõppes osalemiseks on reservi liikmel õigus saada kuni 30 kalendripäeva lisapuhkust ühe kalendriaasta jooksul. **Lõikes 3** sätestatakse julgeolekuasutuse õigus hüvitada väljaõppes osalemisega seonduvad kulud (transport, majutus) ja maksta väljaõppe ajal toetust, et hüvitada väljaõppes osalemisega seonduv töötasu kaotus. Küll aga tuleb kulude hüvitamise ja toetuse suuruse kehtestamisel arvestada asutuse eelarvelisi võimalusi ning ei nähta ette, et toetuse maksmise suurusel tuleks võtta arvesse isiku keskmist palka või töötasu tema tööandja juures. **Lõige 4** sätestab väljaõppel osalemisega seonduva hüvitamise varalise kahju või isiku hukkumise, surma ja töövõime vähenemise korral. Nendel juhtudel on väljaõppel osalenud reservi liikmel samad õigused nagu on julgeolekuasutuse teenistujal. **Lõike 5** kohaselt ei maksta julgeolekuasutuse reservi liikmele lisapuhkuse hüvitist, kui tööandja säilitab töötajale või ametnikule tema senise töötasu või palga. See välistab reservi liikme topelt tasustamise lisapuhkuse ajal. **Lõige 6** täpsustab, millised tagatised ja hüvitiste kord kohaldub julgeolekuasutuse reservi liikmele väljaõppes osalemise ajal.

Lõigete 7 ja 8 järgi luuakse vabatahtlikuna reservi tegevuses osalevale töötajale või ametnikule õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest. Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest antakse ajaks, kui ametnik või töötaja nimetatakse kriisi lahendamiseks julgeolekuasutuse koosseisu.

TLS-i § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on ajateenistuses või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuste kohaselt sätestatakse reservi liikme õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid reservi tegevuses osalemisel. Muudatus kehtestatakse nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta.

ATS-i § 83 sätestab, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, seetõttu tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse peatumise alusega.

Lõikes 8 sätestatakse, et töötaja esitab tööst keeldumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse teenistujate reservi kaasamiseks, annab julgeolekuasutus reservi liikmele sellest teada ja kutsub ta kriisi lahendamiseks julgeolekuasutuse ülesandeid täitma. Pärast tööandjale tööst keeldumise või avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse esitamist võetakse reservi liige teenistusse.

Eelnõu §-ga 5 muudetakse karistusregistri seaduse § 20 lõike 1 punkti 17. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktiga 23, millega muudetakse PäästeS-i. Kehtiva seaduse §-i 20 lõike 1 punkt 17 viitab PäästeS-i §-ile 361 ja §-ile 432. Eelnõu § 2 punkti 23 kohaselt reguleerib Häirekeskuse

vabatahtliku taustakontrolli § 43⁷, mistõttu on vajalik muuta kehtivas seaduses viidet vastavale PäästeS-i sättele.

Eelnõu §-ga 6 muudetakse maksukorralduse seaduste § 29 punkti 26⁵ ja 55¹ ning sama paragrahvi täiendatakse punktiga 55². Tehtavad muudatused on vajalikud, et PPA, HÄK ja PÄA saaksid kontrollida, kas kriisirolli võtta sooviv või teenistujate reservi liikmeks saada sooviv isik on riigikaitseametnikohal või mitte. Riigikaitseametnikohal töötamine on kriisirolli võtmist ning teenistujate reserviga liitumist välistav asjaolu.

Eelnõu §-ga 7 täiendatakse RSVS-i § 48 lõiget 3 punktiga 1¹.

RSVS-i § 48 lõige 3 näeb ette isikud, kelle suhtes teostab julgeolekukontrolli VLA. Loetellu lisatakse VLA reservi teenistusse nimetamiseks nõusoleku andnud isik ja reservi teenistusse nimetatud isik. Täiendus lähtub põhimõttest, et VLA teeb ise enda teenistujate suhtes julgeolekukontrolli ning sellest tulenevalt, ka reservi liikmete osas, kes nimetatakse kriisi lahendamiseks teenistusse.

Julgeolekuasutuse reservi liikmel peab olema juurdepääsuluba riigisadaladusele ja juurdepääsuseritifikaat salastatud välisteabele, vastasel juhul ei ole võimalik teda kriisiolukorras julgeolekuasutuse ülesannete täitmisele kaasata või korraldada tema väljaõpet. Lähtutakse, et julgeolekuasutuse reservi liikme juurdepääsuvajadus tuleneb teenistusest julgeolekuasutuse reservist.

Eelnõu §-iga 8 muudetakse TuMS-i § 19 lõike 3 punkti 12.

Kehtiva TuMS-i § 19 lõike 3 punkti 12 järgi ei maksustata tulumaksuga ametniku (ATS-i § 49), kaitseväelase (KVTS-i § 196 lõiked 1 ja 7), kaitsepolitsei (KaLS-i § 61), salajasele koostööle kaasatud isiku (PPVS-i § 7⁵³, julgeolekuasutuste seaduse § 24²), abipolitseiniku (APoLS-i § 38), vabatahtliku päästja (PäästeS-i § 41), turvatöötaja (turvategevuse seaduse § 29) ning eriolukorra tööle rakendatud isiku (HOS-i § 44) ega ühekordset töökohustustust täitva isiku (riigikaitse seaduse § 55¹) hukkimise, surma ja töövõime vähenemise korral makstavat hüvitist või toetust. See tähendab, et sellelt hüvitist ei pea maksma tulumaksu. Kui reservi liige nimetatakse kriisi ajal politseiametnikuks ja ta teenistusülesannete täitmisel hukkub või saab vigastuse, mille tagajärjel tema töövõime väheneb, kohaldatakse talle ATS-is sätestatud hüvitise maksamise regulatsiooni. See hüvitis on tulumaksuvaba.

Eelnõuga lisatakse PPVS-i ja PäästeTS-i sätte väljaõppe või täiendusõppe ajal teenistujate reservi liikme hukkimise, surma või töövõime vähenemise hüvitise kohta, mille korral on sel juhul makstav hüvitis samasugune nagu need, mis juba on TuMS-i järgi tulumaksust vabastatud. Seetõttu peab ka see hüvitis olema tulumaksuvaba, mistõttu lisatakse eelkirjeldatud juhul makstav hüvitis TuMS-i tulumaksuvabade hüvitiste loetellu.

JAS § 20⁶ lõike 6 kohaselt kehtivad julgeolekuasutuse reservi väljaõppes osalevale isikule §-des 18 ja 24² sätestatud tagatised ja hüvitiste maksamise kord. Kuna TuMS-i § 12 lõikes 3 on toodud tulumaksuvabastus otsese varalise kahju korral ja § 19 lõike 3 punktis 12 on juba viide tulumaksuvabastusele JAS § 24² toodud alustel, siis kohalduvad samad maksustamise reeglid ka JAS § 20⁶ lõikes 6 toodud juhtumite korral.

Muudatuste järgi täiendatakse PPVS-i võimalusega maksta teenistujate reservi liikmele tasustamata lisapuhkuse hüvitist (PPVS-i § 108³³ lõige 3). TuMS-i järgi maksustatakse üldjuhul tulumaksuga saadud pensionid, toetused, stipendiumid, kultuuri-, spordi- ja teaduspreemiad,

hasartmänguvõidud, perehüvitiste seaduse alusel saadud hüvitised ning spordilähetuse ja loomeliidu poolt loovisikule tema loometööga seotud lähetuse hüvitised ja päevaraha. Erand on tehtud seaduses või valla- või linnavolikogu määrukses sätestatud toetus, välja arvatud toetus, mida makstakse seoses ettevõtlusega, töö- või teenistussuhtega või juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmeks olekuga, ning asendusteenistuja, reservasendusteenistuja, reservväelase ja Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse alusel makstav toetus.

Kehtestatava regulatsiooniga sarnane regulatsioon on Kaitseliidu seaduses (edaspidi *KaLS*), mille järgi on Kaitseliidu tegevliikmel õigus saada kuni 30 kalendripäeva tasustamata lisapuhkust Kaitseliidu ülesannete täitmiseks. Kaitseliidu tegevliikmele makstavalt lisapuhkuse hüvitisel makstakse tulumaks, kuid ei maksta muid makse, nagu sotsiaalmaks, töötuskindlustusmaks, kogumispensioni makse jms. Reservi liikmele või abipolitseinikule tasustamata lisapuhkuse toetuselt tasutakse tulumaks samamoodi Kaitseliidu tegevliikmele makstava tasustamata lisapuhkuse hüvitisega ja väljamakstav toetus võetakse arvesse maksuvaba tulu arvutamisel. Tegemist on füüsilise isiku sissetulekuga, mis kuulub tulumaksuga maksustamisele. Tulumaksu peab väljamakstavalt toetuselt kinni KAPO või PPA. Reservi liikmele tasustamata lisapuhkuse toetuselt ei arvestata sarnaselt Kaitseliidu tegevliikme hüvitisega sotsiaalmaksu, töötuskindlustusmakset, kogumispensioni makset ega muid makse.

5. märtsil 2012. aastal Riigikogus algatatud Kaitseliidu seaduse 190 SE eelnõu algteksti järgi sooviti TuMS-i § 19 lõiget 2 täiendada pärast sõnu „vanemahüvitise seaduse“ tekstiosaga „ja Kaitseliidu seaduse § 57 lõike 3“. Viimane on kaitseliitlasele lisapuhkuse hüvitamise säte ja muudatus oleks tähendanud, et kaitseliitlasele makstav lisapuhkuse hüvitis maksustatakse tulumaksuga. Sellel ajal kehtinud TuMS-i § 19 lõige sätestas, et tulumaksuga maksustatakse saadud pensionid, toetused, stipendiumid, kultuuri-, spordi- ja teaduspreemiad, hasartmänguvõidud, vanemahüvitise seaduse alusel saadud hüvitised ning spordilähetuse ja loomeliidu poolt loovisikule tema loometööga seotud lähetuse hüvitised ja päevaraha.

Seletuskirjas selgitati muudatust järgmiselt: „*Paragrahviga 101 täiendatakse õigusselguse eesmärgil tulumaksuseaduse § 19 lõiget 2 viitega, et KLi poolt lisapuhkuse ajal makstav hüvitis on maksustatav tulumaksuga sarnaselt muudele hüvitistele. Tulumaksu peab väljamakstavalt hüvitisel kinni KL.*“

Muudatus jäeti Riigikogus eelnõu II lugemise ajal eelnõust välja ja seda põhjendati järgmiselt: „Eelnõust jäetakse välja tulumaksuseaduse muudatus, mille kohaselt lisati tulumaksuseaduse § 19 lõikesse 2 täiendus, et tulumaksuga maksustatakse ka Kaitseliidu seaduse alusel makstav hüvitis lisapuhkusepäevade eest. Konsulterides Rahandusministeeriumiga jõuti järeldusele, et täiendus on ebavajalik ja õigusselgust silmas pidades tuleks eelnõust välja jätta, kuna tulumaksuseaduse põhimõtte kohaselt on igasugune tulu maksustatav, kui sellest ei ole tehtud tulumaksuseaduses erandit.“

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega. Kaudne puutumus on isikuandmete kaitse üldmäärusega.

6. Seaduse mõjud

6.1 Kriisirolli määramine vabatahtlikele päästjatele, vabatahtlikele merepäästjatele ja HäK vabatahtlikele

Sihtrühm 1

Vabatahtlikud päästjad, vabatahtlikud merepäästjad ja HäK vabatahtlikud, kellele võidakse PÄA, PPA või HäK-i poolt kriisiroll määrata. Nendeks võivad olla näiteks juba praegused vabatahtlikud päästjad, vabatahtlikud merepäästjad ja HäK-i vabatahtlikud ja teised, kes soovivad tulevikus osaleda vabatahtliku päästja, vabatahtliku merepäästja või HäK-i vabatahtlikuna PÄA, PPA või HäK-i tegevuses. Sihtrühma suurust on keeruline arvuliselt välja tuua, kuna see oleneb sellest, kui palju sihtrühmas nimetatud vabatahtlikest nõustub kriisirolli määramisega. Kui suur saab olema kriisirolliga vabatahtlike päästjate, kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate ja kriisirolliga HäK vabatahtlike arv, oleneb ka poliitilisest tahtest ja julgeolekualasest vajadusest üldiselt. Eelduslikult võib kriisirolli määramine puudutada u 200–300 inimest.

Mõju valdkond: sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Eelnõu soodustab vabatahtlikku tegevust siseturvalisuse valdkonnas ja kindlustab tööjõu kriisiolukorras, mil vajadus toetada PÄA, PPA ja HäK-i tegevust oluliselt kasvab. Sellega seoses suureneb ka kriisirolliga vabatahtlike päästjate, kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate ja kriisirolliga HäK-i vabatahtlike koolitamise vajadus. Eelnõu soodustab PÄA, PPA ja HäK-i tegevuses vabatahtlikuna osalemisel võimalusi oskusi ja teadmisi täiendada. Kui isikutel, kellele kriisiroll määratakse on PÄA, PPA või HäK-i tegevuses vabatahtliku päästja, vabatahtliku merepäästja või Häirekeskuse vabatahtlikuna olemas varasem kokkupuude vastava asutusega ja väljaõpe, ei kaasne eelduslikult kohanemiskulusi.

Samuti tagavad eelnõu muudatused kriisirolliga vabatahtlikele päästjatele, kriisirolliga vabatahtlikele merepäästjatele ja kriisirolliga HäK-i vabatahtlikele sotsiaalsed tagatised. Muudatused tagavad ka kriisirolliga vabatahtlike lähedastele kindlustunde, et kui isik ei saa kriisiolukorras PÄA, PPA või HäK-i tegevuses osalemise tõttu täita oma töö- või teenistusülesandeid, ei vähene tema perekonna sissetulek.

Kuigi mõju ulatus ja mõju avaldumise sagedus on eelduslikult väike, on mõju positiivne, kuivõrd vabatahtlikele, kellele on määratud kriisiroll, tagatakse selle muudatustega oluline kindlustunne. Ebasoovitava mõju esinemise risk on väike, kuna ühtegi negatiivse iseloomuga mõju ei avaldu.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline, kuid positiivne, kuna kriisirolli määramisega kaasnevad ka vajalikud sotsiaalsed tagatised.

Sihtrühm 2

Eesti elanikkond sh hajaasustuse elanikud. Statistikaameti andmetel oli 1. jaanuaril 2026. aastal Eesti rahvaarv 1 362 954.

Mõju valdkond I: mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Muudatusel on positiivne mõju Eesti elanike siseturvalisusele, kuna muudatuste tulemusena luuakse PÄA-le, PPA-le ja HäK-ile võimalus määrata kriisiroll vabatahtlikele päästjatele, vabatahtlikele merepäästjatele ja HäK-i vabatahtlikele, mis aitab PÄA-l, PPA-l ja HäK-il, võimalikke kriise efektiivsemalt ja kiiremini lahendada.

Eelnõuga suurendatakse riigi julgeolekut ja ühiskonna turvalisust, kasvatades PÄA, PPA ja HÄK-i suutlikkust kriisiajal tõhusalt täita vajalikke ülesandeid. Mõju ulatus on kokkuvõttes väike, kuna sihtrühma käitumises muutusi ei ole ja sihtrühm ei pea muudatustega kohanema.

Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Eelnõus on toodud välistused selle kohta, kellele kriisirolli määrata ei saa. Eelnõu kohaselt ei määrata kriisirolli riigikaitsele ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikutele. Eelnõuga paraneb Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmine (koostöö NATO-ga), kuna sõjalise kaitse kõrval kasvab oluliselt ka võime siseturvalisuse valdkonnas hübriidkonfliktide korral iseseisvalt reageerida ja julgeolekut tagada.

Järeldus mõju olulise kohta: muudatuse mõju on ühiskonna turvalisuse ja elanikkonna seisukohalt oluline ja positiivne.

Mõju valdkond II: regionaalne mõju

Kuna kriisirolliga vabatahtlikud toetavad PÄA, PPA ja HÄK-i ülesannete täitmist ka kriisiolukorras nõutud tasemel Eesti üleselt olenemata põhijõudude koondamisest kriisikoldeks, kaasneb eelnõuga positiivne mõju ka väikelinnade ja hajaasustuse elanikele kriisiajal.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline, aga positiivne.

Sihtrühm 3

Ametiasutused ja ettevõtted, kes on kriisirolliga vabatahtliku päästja, kriisirolliga vabatahtliku merepäästja ja kriisirolliga HÄK-i vabatahtliku alalised tööandjad. Kuivõrd kriisirolliga vabatahtlike päästjate, kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate ja kriisirolliga HÄK-i vabatahtlike suurus on keeruline prognoosida, on keeruline ka välja tuua, kui paljusid tööandjaid võib see muudatus tulevikus seoses kriisirolli määramisega puudutada.

Mõju valdkond: mõju majandusele

Kui kriisirolliga vabatahtlik päästja, kriisirolliga vabatahtlik merepäästja või kriisirolliga HÄK-i vabatahtlik osaleb kriisiajal kriisi lahendamises, ei saa ta sel ajal teha oma igapäevatööd või ei saa seda teha samas mahus. Mõju ulatus on väike, kuivõrd muudatus puudutab vaid neid tööandjaid, kelle töötaja (kes on ühtlasi vabatahtlik päästja, vabatahtlik merepäästja või HÄK-i vabatahtlik) on andnud nõusoleku kriisirolli määramiseks ja kes kaasatakse kriisi ajal selle lahendamisse toetamaks PÄA, PPA või HÄK-i tegevust.

Mõju avaldumise sagedus on väike, kuivõrd selliseid kriise, kuhu on vaja kaasata kriisirolliga vabatahtlikke, ei juhtu praktikas tihti. Ebasoovitava mõju risk on kokkuvõttes väike. Tööandja majandustulemused võivad halveneda juhul, kui PÄA, PPA või HÄK-i ülesannetesse kaasatud isik on ettevõttes ametikohal, mis olulisel määral mõjutab kasumi teenimist.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline.

Sihtrühm 4

PÄA, PPA ja HÄK-i teenistujad, kes tegelevad kriisirolliga vabatahtlike päästjate, kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate ja kriisirolliga HÄK-i vabatahtlike süsteemi tagamisega.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste töökorraldusele

Muudatused võivad suurendada PÄA, PPA ja HÄK-i kriisirolliga tegelevate teenistujate töökoormust. Eelkõige nende teenistujate, kelle ülesanne on pidada arvestust kriisirolliga vabatahtlike üle, kavandada ja viia ellu nende väljaõpet ning luua nende haldamiseks vajalik suutlikkus. PÄA jaoks ei ole muudatusega kaasnevad ülesanded uued, kuna PÄA-l on võimalik juba täna kaasata kriisirolliga abideminereerijaid, siiski võib suureneka ka PÄA töökoormus seoses kriisirolli määramisega vabatahtlikele päästjatele. Kuigi kriisirolliga vabatahtlike kaasamisega toob muudatusi töökorralduses, tagatakse muudatuse tulemusena PÄA-le, PPA-le ja HÄK-ile vabatahtlike reserviga seotud suutlikkus tagamaks toimepidevus võimalike ressursimahukate sündmuste ja kriiside lahendamiseks. Mõju ulatus on eelduslikult keskmine, kuivõrd tuleb luua töötav süsteem kriisirolliga vabatahtlike kaasamiseks. Mõju avaldamise sagedus on samuti keskmine. On võimalik, et teemadega, mis on seotud kriisirolliga vabatahtlikega, hakkavad tegelema ametnikud ka oma senise põhitöö kõrvalt, mis tekitab neile töökoormust juurde.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on oluline, kuna kriisirolliga vabatahtlike kaasamine võib olla aja- ja töömahukas.

6.2. Endiste teenistujate reservi loomine PPA-sse, PÄA-sse HÄK-i ja julgeolekuasutustesse

6.2.1 PPA ja julgeolekuasutuste reserv

Sihtrühm 1

Politseiametnikuna ja julgeolekuasutuse teenistujana kriisi ajal töötada soovivad isikud. Nendeks võivad olla näiteks endised politseiametnikud, julgeolekuasutuse teenistujad, SKA politseiametniku eriala lõpetanud isikud ja teised, kes soovivad osaleda KAPO või PPA kriisireservi tegevuses politseiametnikuna või julgeolekuasutuses teenistujana. Sihtrühma suurust on arvuliselt keeruline välja tuua, kuna see oleneb sellest, kui palju inimesi on võimalik reservi värvata ja kui palju inimesi soovib reservi tegevustes osaleda. Kui suur reserv olema saab, oleneb ka poliitilisest tahtest ja julgeolekualasest vajadusest üldiselt.

Mõju valdkond: sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Eelnõu soodustab tööhõivet ja vabatahtlikku tegevust siseturvalisuse valdkonnas ja kindlustab tööjõudu kriisiajal, mil politseiteenuste järele vajadus oluliselt kasvab. Sellega seoses suureneb ka politseiametnike koolitamise vajadus, mida kavatakse katta juba väljatöötatud koolituslahenduste kaudu KAPOs, PPAs ja Sisekaitseakadeemias. Eelnõu soodustab politseitegevuses ametnikuna osalemisel võimalusi oskuste ja teadmiste täiendamiseks. Kriisireserv on võimalus saada ja täiendada erialast väljaõpet.

Samuti tagatakse kriisireservi liikmele vajalikud sotsiaalsed tagatised. Kriisireservi liikme lähedastel tekib kindlustunne, et kui isik ei saa kriisireservi tegevuses osalemise tõttu täita oma töö- või teenistusülesandeid, ei vähene tema perekonna sissetulek. Muudatused tagavad õigusselguse nii ametnikule ja töötajale kui ka riigile, kuna annavad õigusliku aluse kindlustada ametnikule ja töötajale sotsiaalsed tagatised ning riigil maksta palka.

Kuigi mõju ulatus ja mõju avaldumise sagedus on eelduslikult väike, on mõju positiivne, kuivõrd kriisireservis osalejatele tagatakse selle muudatustega oluline kindlustunne. Ebasoovitava mõju esinemise risk on väike, kuna ühtegi negatiivse iseloomuga mõju ei avaldu.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline, kuid positiivne, kuna reservis osalemisega kaasnevad ka vajalikud sotsiaalsed tagatised.

Sihtrühm 2

Eesti elanikkond sh hajaasustuse elanikud. Statistikaameti andmetel oli 1. jaanuaril 2026. aastal Eesti rahvaarv 1 362 954.

Mõju valdkond I: mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Muudatusel on positiivne mõju Eesti elanike siseturvalisusele, kuna muudatuste tulemusena luuakse julgeolekuasutuste ja PPA juurde kriisireservid, mis aitavad võimalikke kriise efektiivsemalt ja kiiremini lahendada.

Eelnõuga suurendatakse riigi julgeolekut ja ühiskonna turvalisust, kasvatades julgeolekuasutuste ja PPA suutlikkust kriisiajal tõhusalt täita asutuse olulisi ülesandeid, nt piirivalve, objektikaitse, massiohje jne. Kriisireservi liikmed kutsutakse tööle pikemajaliste ja ressursimahukate sündmuste või nende jadade lahendamiseks. Kui kaasata vabatahtlikke lisaks, on julgeolekuasutustele ja PPA-le tagatud tööjõud täita tavaülesandeid ka kriisiajal, sh teha seda senisest mahukamal tasemel (nt tänavapatrullid). Mõju ulatus on kokkuvõttes väike, kuna sihtrühma käitumises muutusi ei ole ja sihtrühm ei pea muudatustega kohanema.

Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Eelnõuga küll suureneb isikute hulk, keda saab sõjaaja ametikohale nimetada ainult asutuse juhtide kokkuleppe, ent arvestades selle isikute hulga suurst, on mõju Kaitseväge ja Kaitseliidu võimetele väheoluline, kuna eelnõu ei mõjuta juba sõjaaja ametikohal olevaid inimesi. Eelnõus on toodud välistused selle kohta, keda kriisireservi koosseisu nimetada ei saa. Eelnõu kohaselt ei nimetata kriisireservi koosseisu riigikaitsele ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikuid. Eelnõuga paraneb Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmine (koostöö NATO-ga), kuna sõjalise kaitse kõrval kasvab oluliselt ka võime siseturvalisuse valdkonnas hübriidkonfliktide korral iseseisvalt reageerida ja julgeolekut tagada.

Järeldus mõju olulise kohta: muudatuse mõju on ühiskonna turvalisuse ja elanikkonna seisukohalt oluline ja positiivne.

Mõju valdkond II: regionaalne mõju

Kuna kriisireserv on mõeldud selleks, et ka kriisiajal täita politseile pandud ülesandeid nõutud tasemel Eesti üleselt olenemata põhijõudude koondamisest kriisikoldesse, kaasneb eelnõuga positiivne mõju ka väikelinnade ja hajaasustuse elanikele kriisiajal. Kriisireservi liikmete kaasamisega on politseinikke eri piirkonnas võrdsemal määral ja seetõttu ei halvenda kriisiaeg väikelinnade ja hajaasutuse elanike turvalisust.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline, aga positiivne.

Sihtrühm 3

Ametiasutused ja ettevõtted, kes on kriisireservi liikme alalised tööandjad. Kuivõrd reservi suurst on keeruline prognoosida, on keeruline ka välja tuua, kui paljusid tööandjaid võib see muudatus tulevikus seoses kriisireservi loomisega puudutada.

Mõju valdkond: mõju majandusele

Kui isik viibib kriisireservis osalemise tõttu väljaõppel või osaleb politseiametnikuna kriisi lahendamises, ei saa ta sel ajal teha oma igapäevatööd või ei saa seda teha samas mahu. Mõju ulatus on väike, kuivõrd muudatus puudutab vaid neid tööandjaid, kelle töötaja on andnud nõusoleku osaleda kriisireservis ning kaasatakse väljaõppesse ja kriisi ajal selle lahendamisse. Eelnõuga ei suurene ettevõtete kulud, ent on vaja senisest enam arvestada töötajate

lisapuhkustega, kui need on seotud siseturvalisuse tagamise ehk tegevusega kriisireservis. Kriisireservi liikmete tööandjad peavad lubama isikutele tasustamata lisapuhkust kuni 30 päeva aastas. Arvestades, et Eesti kogu tööhõive on u 600 000 inimest ja et reservi kuuluvate inimeste koguhulk oleneb mitmest tegurist, sõltudes edaspidi kriisireservis suuruse kujundamise otsustest ja riigieelarvevõimalustest.

Eeltoodust tuleneb, et mõju majandusele, sh tööhõivele on väheoluline. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuivõrd selliseid kriise, kuhu on vaja reservi kaasata, ei juhtu praktikas tihti. Ebasoovitava mõju risk on kokkuvõttes väike. Tööandja majandustulemused võivad halveneda juhul, kui julgeolekuasutuse või PPA ülesannetesse kaasatud isik on ettevõttes ametikohal, mis olulisel määral mõjutab kasumi teenimist.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline.

Sihtrühm 4

julgeolekuasutuse ja PPA teenistujad, kes tegelevad reservi loomise ja töös hoidmisega (nt väljaõppeinstruktorid, formeerimisega seotud isikud, rühmajuhid, personali- ja palgaarvestusega tegelevad isikud jne)

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste korraldusele

Muudatused võivad suurendada julgeolekuasutuse ja PPA palgakorraldusega tegelevate teenistujate töökoormust. Nende teenistujate ülesanne on pidada arvestust reservis olevate isikute üle, kavandada ja viia ellu nende väljaõpet ning luua julgeolekuasutuse ja PPA juurde reserviga seotud suutlikkus. Mõju ulatus on eelduslikult keskmine, kuivõrd tuleb luua töötav süsteem reservi rakendamiseks. Mõju avaldamise sagedus on samuti keskmine. Reservi kui uue süsteemi juurutamisel on võimalik, et reserviga seotud teemadega hakkavad tegelema ametnikud ka oma senise põhitöö kõrvalt, mis tekitab neile töökoormust juurde.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on oluline, kuna kriisireservi kui süsteemi juurutamine võib olla aja- ja töömahukas.

6.2.2 PäästeTS-i muudatused

Sihtrühm 1

Päästeteenistujana kriisi ajal töötada soovivad isikud. Nendeks võivad olla näiteks endised päästeteenistujad või päästeteenistuja eriala lõpetanud isikud ja teised, kes soovivad osaleda reservi tegevuses ning omavad samalaadseid oskusi ja teadmisi. Sihtrühma suurus on arvuliselt keeruline välja tuua, kuna see oleneb sellest, kui palju inimesi on võimalik reservi värvata ja kui palju inimesi soovib reservi tegevustes osaleda. Kui suur reserv olema saab, oleneb ka poliitilisest tahtest ja julgeolekualasest vajadusest üldiselt.

Mõju valdkond: sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Eelnõu soodustab tööhõivet ja vabatahtlikku tegevust siseturvalisuse valdkonnas ja kindlustab tööjõudu kriisiajal, mil päästeteenuste järele vajadus oluliselt kasvab. Sellega seoses suureneb ka teenistujate koolitamise vajadus, mida kavatakse katta juba väljatöötatud koolituslahenduste kaudu päästeasutustes ja Sisekaitseakadeemias. Eelnõu soodustab politseitegevuses ametnikuna osalemisel võimalusi oskuste ja teadmiste täiendamiseks. Reserv on võimalus saada ja täiendada erialast väljaõpet.

Samuti tagatakse reservi liikmele vajalikud sotsiaalsed tagatised. Reservi liikme lähedastel tekib kindlustunne, et kui isik ei saa reservi tegevuses osalemise tõttu täita oma töö- või teenistusülesandeid, ei vähene tema perekonna sissetulek. Muudatused tagavad õigusselguse nii ametnikule ja töötajale kui ka riigile, kuna annavad õigusliku aluse kindlustada ametnikule ja töötajale sotsiaalsed tagatised ning riigil maksta palka.

Kuigi mõju ulatus ja mõju avaldumise sagedus on eelduslikult väike, on mõju positiivne, kuivõrd reservis osalejatele tagatakse selle muudatustega oluline kindlustunne. Ebasoovitava mõju esinemise risk on väike, kuna ühtegi negatiivse iseloomuga mõju ei avaldu.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline, kuid positiivne, kuna reservis osalemisega kaasnevad ka vajalikud sotsiaalsed tagatised.

Sihtrühm 2

Eesti elanikkond sh hajaasustuse elanikud. Statistikaameti andmetel oli 1. jaanuaril 2026. aastal Eesti rahvaarv 1 362 954.

Mõju valdkond I: mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Muudatusel on positiivne mõju Eesti elanike siseturvalisusele, kuna muudatuste tulemusena luuakse HäK-i ja PÄA juurde reservid, mis aitavad võimalikke kriise efektiivsemalt ja kiiremini lahendada.

Eelnõuga suurendatakse riigi julgeolekut ja ühiskonna turvalisust, kasvatades HäK-i ja PÄA suutlikkust kriisiajal tõhusalt täita olulisi ülesandeid. Reservi liikmed kutsutakse tööle pikemajaliste ja ressursimahukate sündmuste või nende jadade lahendamiseks. Kui kaasata vabatahtlikke lisaks, on HäK-le ja PÄA-le tagatud tööjõud täita tavaülesandeid ka kriisiajal, sh teha seda senisest mahukamal tasemel (nt päästetööd, hädaabiteadete menetlemine). Mõju ulatus on kokkuvõttes väike, kuna sihtrühma käitumises muutusi ei ole ja sihtrühm ei pea muudatustega kohanema.

Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Eelnõuga küll suureneb isikute hulk, keda saab sõjaaja ametikohale nimetada ainult asutuse juhtide kokkuleppe, ent arvestades selle isikute hulga suurst, on mõju Kaitseväge ja Kaitsejõudude võimetele väheoluline, kuna eelnõu ei mõjuta juba sõjaaja ametikohal olevaid inimesi. Eelnõus on toodud välistused selle kohta, keda kriisireservi koosseisu nimetada ei saa. Eelnõu kohaselt ei nimetata kriisireservi koosseisu riigikaitseametile ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetatud isikuid. Eelnõuga paraneb Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmine (koostöö NATO-ga), kuna sõjalise kaitse kõrval kasvab oluliselt ka võime siseturvalisuse valdkonnas hübriidkonfliktide korral iseseisvalt reageerida ja julgeolekut tagada.

Järeldus mõju olulise kohta: muudatuse mõju on ühiskonna turvalisuse ja elanikkonna seisukohalt oluline ja positiivne.

Mõju valdkond II: regionaalne mõju

Kuna reserv on mõeldud selleks, et ka kriisiajal täita ülesandeid nõutud tasemel Eesti üleselt olenemata põhijõudude koondamisest kriisikoldeks, kaasneb eelnõuga positiivne mõju ka väikelinnade ja hajaasustuse elanikele kriisiajal. Reservi liikmete kaasamisega on politseinikke ja päästeteenistujaid eri piirkonnas võrdsemal määral ja seetõttu ei halvenda kriisiaeg väikelinnade ja hajaasutuse elanike turvalisust.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline, aga positiivne.

Sihtrühm 3

Ametiasutused ja ettevõtted, kes on reservi liikme alalised tööandjad. Kuivõrd reservi suurust on keeruline prognoosida, on keeruline ka välja tuua, kui paljusid tööandjaid võib see muudatus tulevikus seoses reservi loomisega puudutada.

Mõju valdkond: mõju majandusele

Kui isik viibib reservis osalemise tõttu väljaõppel või osaleb kriisi lahendamises, ei saa ta sel ajal teha oma igapäevatööd või ei saa seda teha samas mahus. Mõju ulatus on väike, kuivõrd muudatus puudutab vaid neid tööandjaid, kelle töötaja on andnud nõusoleku osaleda reservis ning kaasatakse väljaõppesse ja kriisi ajal selle lahendamisse. Eelnõuga ei suurene ettevõtete kulud, ent on vaja senisest enam arvestada töötajate lisapuhkustega, kui need on seotud siseturvalisuse tagamise ehk tegevusega reservis. Reservi liikmete tööandjad peavad lubama isikutele tasustamata lisapuhkust kuni 30 päeva aastas. Arvestades, et Eesti kogu tööhõive on u 600 000 inimest ja et reservi kuuluvate inimeste koguhulk oleneb mitmest tegurist, võib väljaõppe (arvestades ka täiendõpet) iga-aastane maht lähemal kolmel aastal puudutada kuni 500 inimest aastas, sõltudes edaspidi reservis suuruse kujundamise otsustest ja riigieelarvevõimalustest.

Eeltoodust tuleneb, et mõju majandusele, sh tööhõivele on väheoluline. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuivõrd selliseid kriise, kuhu on vaja reservi kaasata, ei juhtu praktikas tihti. Ebasoovitava mõju risk on kokkuvõttes väike. Tööandja majandustulemused võivad halveneda juhul, kui HÄK-i ja PÄA ülesannetesse kaasatud isik on ettevõttes ametikohal, mis olulisel määral mõjutab kasumi teenimist.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline.

Sihtrühm 4

HÄK-i ja PÄA teenistujad, kes tegelevad reservi loomise ja tööshoidmisega (nt väljaõppeinstruktorid, formeerimisega seotud isikud, rühmajuhid, personali- ja palgaarvestusega tegelevad isikud jne)

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste korraldusele

Muudatused võivad suurendada HÄK-i ja PÄA palgakorraldusega tegelevate teenistujate töökoormus. Nende teenistujate ülesanne on pidada arvestust reservis olevate isikute üle, kavandada ja viia ellu nende väljaõpet ning luua HÄK-i ja PÄA juurde reserviga seotud suutlikkus. Mõju ulatus on eelduslikult keskmine, kuivõrd tuleb luua töötav süsteem reservi rakendamiseks. Mõju avaldamise sagedus on samuti keskmine. Reservi kui uue süsteemi juurutamisel on võimalik, et reserviga seotud teemadega hakkavad tegelema ametnikud ka oma senise põhitöö kõrvalt, mis tekitab neile töökoormust juurde.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on oluline, kuna reservi kui süsteemi juurutamine võib olla aja- ja töömahukas.

6.3 HÄK vabatahtlikule hädaabiteadete menetlemise õiguse andmine

Sihtrühm 1

Häirekeskuse vabatahtlikud, kellele võidakse HÄK-i poolt kriisiroll määrata. Nendeks võivad olla näiteks juba praegused HÄK-i vabatahtlikud ja teised, kes soovivad tulevikus osaleda

vabatahtlikuna HäK-i tegevuses. Sihtrühma suurust on keeruline arvuliselt välja tuua, kuna see oleneb sellest, kui palju sihtrühmas nimetatud vabatahtlikest nõustub kriisirolli määramisega. Kui suur saab olema kriisirolliga HäK vabatahtlike arv, oleneb ka poliitilisest tahtest ja julgeolekualasest vajadusest üldiselt. Eelduslikult võib kriisirolli määramine ning seeläbi Häirekeskuse kriisirolliga vabatahtlikele hädaabiteadete menetlemise õiguse andmine puudutada u 200–300 inimest.

Mõju valdkond: sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Eelnõu soodustab vabatahtlikku tegevust siseturvalisuse valdkonnas ja kindlustab tööjõu kriisiolukorras, mil vajadus toetada HäK-i tegevust oluliselt kasvab. Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikele hädaabiteadete menetlemise õiguse andmisega seoses suureneb ka kriisirolliga HäK-i vabatahtlike koolitamise vajadus. Eelnõu soodustab HäK-i tegevuses vabatahtlikuna osalemisel võimalusi oskusi ja teadmisi täiendada. Kui isikutel, kellele kriisiroll määratakse on HäK-i tegevuses vabatahtlikuna olemas varasem kokkupuude asutusega ja väljaõpe, ei kaasne eelduslikult ka täiendava väljaõppe puhul kohanemiskulusi. Ebasoovitava mõju esinemise risk on väike, kuna ühtegi negatiivse iseloomuga mõju ei avaldu.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline, kuid positiivne, kuna kriisirolli määramisega kaasnevad ka vajalikud koolitused.

Sihtrühm 2

Eesti elanikkond sh hajaasustuse elanikud. Statistikaameti andmetel oli 1. jaanuaril 2026. aastal Eesti rahvaarv 1 362 954.

Mõju valdkond I: mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Muudatusel on positiivne mõju Eesti elanike siseturvalisusele, kuna muudatuste tulemusena luuakse HäK-ile võimalus määrata kriisiroll HäK-i vabatahtlikele, mis aitab HäK-il, võimalikke kriise efektiivsemalt ja kiiremini lahendada.

Eelnõuga suurendatakse riigi julgeolekut ja ühiskonna turvalisust, kasvatades HäK-i suutlikkust kriisiajal tõhusalt täita vajalikke ülesandeid. Mõju ulatus on kokkuvõttes väike, kuna sihtrühma käitumises muutusi ei ole ja sihtrühm ei pea muudatustega kohanema. Häirekeskuse kriisirolliga vabatahtlikele hädaabiteadete menetlemise õiguse andmise laiem eesmärk on kaitsta igaühe elu (PS § 16) ja tervist (PS § 28). Kriisirolliga vabatahtlike kaasamine on vajalik, et tagada HäK-i toimepidevus kriisiolukordades, sealhulgas hädaabiteadete menetlemine.

Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Eelnõus on toodud välistused selle kohta, kellele kriisirolli määrata ei saa. Samuti peavad Häirekeskuse vabatahtlikud juba praegu järgima hädaabiteadete ning abi- ja infoteadete andmekogus isikuandmete töötlemise põhimõtteid.

Järeldus mõju olulise kohta: muudatuse mõju on ühiskonna turvalisuse ja elanikkonna seisukohalt oluline ja positiivne.

Mõju valdkond II: regionaalne mõju

Kuna kriisirolliga vabatahtlikud toetavad HäK-i ülesannete täitmist, sh hädaabiteadete menetlemist ka kriisiolukorras nõutud tasemel, kaasneb eelnõuga positiivne mõju Eesti elanikele kriisiajal.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on väheoluline, aga positiivne.

Sihtrühm 4

HäK-i teenistujad, kes tegelevad kriisirolliga vabatahtlike süsteemi tagamisega.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste töökorraldusele

Muudatused võivad suurendada HäK-i kriisirolliga tegelevate teenistujate töökoormust. Eelkõige nende teenistujate, kelle ülesanne on kavandada ja viia ellu Häirekeskuse kriisirolliga vabatahtlike väljaõpet. Kuigi kriisirolliga vabatahtlike kaasamine hädaabiteadete menetlemisse toob muudatusi töökorralduses, tagatakse muudatuse tulemusena HäK-ile vabatahtlike reserviga seotud suutlikkus tagamaks toimepidevus võimalike ressursimahukate sündmuste ja kriiside lahendamiseks. Mõju ulatus on eelduslikult keskmine, kuivõrd tuleb luua töötav süsteem kriisirolliga vabatahtlike kaasamiseks ning väljaõppe korraldamiseks. Mõju avaldamise sagedus on samuti keskmine. On võimalik, et teemadega, mis on seotud kriisirolliga vabatahtlikega, hakkavad tegelema ametnikud ka oma senise põhitöö kõrvalt, mis tekitab neile töökoormust juurde.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatuse mõju on oluline, kuna kriisirolliga vabatahtlike kaasamine võib olla aja- ja töömahukas.

6.4 TuMS-i muudatused

Sihtrühm

PPA, KAPO ja Pää teenistujate reservi liikmed

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Muudatus tagab PPA, KAPO ja Pää teenistujate reservi liikme väljaõppe ajal hukkamise korral või vigastuse saamise korral makstava hüvitise tulumaksuvabastuse nagu see on kehtiva õiguse järgi hukkamise või vigastuse hüvitise maksmisel ette nähtud kõigile ametnikele, kaitseväelastele, kaitsemiitlastele, salajasele koostööle kaasatud isikutele, abipolitseinikele ja vabatahtlikele päästjatele. Muudatusega tagatakse võrreldavate gruppide võrdne kohtlemine ja õigusselgus. Kuna selliseid juhtumeid esineb praktikas harva, siis on muudatuse mõju ulatus ja sagedus väikesed.

6.5 Eelnõu vastavus Eesti Vabariigi põhiseadusele

Eelnõuga kavandatud muudatused riivavad põhiseaduses sätestatud õigust vabale eneseteostusele (**PS § 19**), õigust vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta (**PS § 29**), ettevõtlusvabadust ja omandipõhiõigust (**PS §-d 31 ja 32**) ja õigust eraelu puutumatusele (**PS § 26**).

Isikute põhiõigustesse sekkumine on põhiseaduspärane, kui see on formaalselt ja materiaalselt põhiseadusega kooskõlas³. Lihtsustatult tähendab formaalne põhiseaduspärasus, et õigusakt, millega isikute põhiõiguseid riivatakse, on vastu võetud järgides ettenähtud protseduurireegleid. Materiaalne põhiseaduspärasus tähendab, et põhiõiguse riive on kehtestatud legitiimselt ehk põhiseadusega lubatava eesmärgi saavutamiseks ning on selle legitiimse eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne.⁴

³ RKPJKo 5-20-3/43, p 37.

⁴ RKPJKo 3-4-1-16-08, p 28.

PS § 11 lubab põhiõigusi piirata üksnes kooskõlas põhiseadusega, seades tingimuseks, et piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. See tähendab, et põhiõiguse riivel peab olema põhiseadusega kooskõlas olev (legitiimne) eesmärk ning riive peab olema eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne (sobiv, vajalik ja mõõdukas).⁵

Käesolevas eelnõus sisalduvate põhiõiguste riivete eesmärk on tagada riigi siseturvalisuse, avaliku korra ning kriisireageerimisvõime toimimine olukordades, kus tavapärased riiklikud ressursid võivad osutuda ebapiisavaks. Tegemist on põhiseaduslikult legitiimsete eesmärkidega, mis tulenevad muu hulgas põhiseaduse preambulist, mille kohaselt on riik kohustatud kaitsma sisemist rahu ja avalikku korda.

Eelnõus ette nähtud kriisirolliga vabatahtliku merepäästja, vabatahtliku päästja, HäK vabatahtliku ning teenistujate reservi süsteem põhineb isiku vabatahtlikul nõusolekul. Isik annab eelnevalt nõusoleku osaleda kriisi lahendamises, väljaõppes ja täiendusõppes ning alles seejärel võib teda määrata vastavasse reservi või kriisirolli. Seetõttu ei ole tegemist sunniviisilise teenistuskohustuse loomisega, vaid vabatahtlikul osalusel põhineva valmisolekusüsteemiga. Sellest tulenevalt on PS §-des 19 ja 29 kaitstud üldise tegevusvabaduse ning töövabaduse riive mõõduka intensiivsusega.

Teenistujate reservi liikmetele ja kriisirolliga vabatahtlikele merepäästjatele, päästjatele ja HäK vabatahtlikele kehtestatakse kohustus osaleda väljaõppes ning kriisiolukorras võib neid kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 kalendripäevaks, mida Vabariigi Valitsus võib vajaduse korral pikendada. Nimetatud meetmed on sobivad eesmärgi saavutamiseks, kuna kriisi lahendamise tõhusus eeldab eelnevalt välja õpetatud ning kiiresti kaasatava reservi olemasolu. Meetmed on vajalikud, sest sama eesmärki ei ole võimalik sama tõhusalt saavutada vähem piiravate vahenditega. Püsiva täiendava ametkondliku ressursi loomine oleks riigile oluliselt koormavam ning ei tagaks kriisiolukorras samaväärset paindlikkust. Samuti on piirangud mõõdukad, kuna kaasamise otsustab Vabariigi Valitsus korraldusega piiratud tähtajaks ning otsuse vajalikkus tuleb regulaarselt üle vaadata. See tagab täitevvõimu tegevuse parlamentaarsele kontrollile omase kõrgendatud legitiimsuse ning aitab vältida põhjendamatult pikaajalist põhiõiguste riivet.

PS §-des 31 ja 32 kaitstud ettevõtlusvabaduse ja omandipõhiõiguse riive seisneb eelkõige selles, et tööandja võib ajutiselt kaotada võimaluse kasutada töötaja tööpanust olukorras, kus töötaja osaleb kriisi lahendamises või väljaõppes. Tegemist on sobiva ja vajaliku meetmega, kuna kriisi lahendamise eesmärk eeldab võimalust kasutada eelnevalt ettevalmistatud isikuid sõltumata nende tavapärasest töösuhtest. Riive mõõdukust suurendab asjaolu, et eelnõu näeb tööandjale ette õiguse nõuda riigilt otsese varalise kahju hüvitamist. Samuti on väljaõppes osalemise korral tegemist tasustamata lisapuhkusega piiratud ulatuses ning hüvitise maksmise võimalus on seaduses ette nähtud. Seetõttu ei ole tööandjate õiguste piirang ülemäärane ega moonuta ettevõtlusvabaduse olemust.

Eelnõuga kaasneb ka PS §-s 26 kaitstud eraelu puutumatuse enesemääramise õiguse riive, kuna HäK-il, PÄA, julgeolekuasutustel ning PPA-l võimaldatakse töödelda reservi liikmete ja kandidaatidena osaleda soovivate isikute isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid, ning saada andmeid töötamise registrist ja kaitsevägekohustuslaste registrist. HäK, PÄA ja PPA-l tekib

⁵ RKPJKo 23.02.2023, 5-22-12, p 41.

vastav õigus ka vabatahtlikele kriisirolli määramiseks. Riive eesmärk on tagada, et kriisi lahendamisse kaasatavad isikud oleksid usaldusväärsed, sobivad ning nende suhtes ei esineks vastuolusid riigikaitse kohustustega. Tegemist on siseturvalisuse ja riigikaitse seisukohalt olulise eesmärgiga. Andmete töötlemine on seotud üksnes seaduses selgelt määratletud eesmärkidega ning piiratud ulatusega, mis on vajalik reservi moodustamiseks ja töö korraldamiseks. Samuti tuleneb andmete töötlemisele täiendav kaitse isikuandmete kaitse üldmäärusest ja isikuandmete kaitse seadusest. Arvestades kriisi lahendamise seotud usaldus- ja julgeolekuvajadust, on riive proportsionaalne ega lähe kaugemale vajalikust.

Kriisirolliga vabatahtlike kaasamine hädaabiteadete menetlemisse riivab põhiseaduse §-s 26 tagatud õigust perekonna- ja eraelu puutumatusele, kuna ülesannete täitmisel puututakse vältimatult kokku isikuandmetega, sealhulgas eriliigiliste isikuandmetega, eelkõige terviseandmetega. Eraelu kaitse hõlmab muu hulgas õigust isikuandmete kaitsele ning nõuet, et riik töötleks isikuandmeid üksnes seaduses sätestatud eesmärkidel, ulatuses ja korras. Riive eesmärk on põhiseaduslikult legitiimne. Kavandatava regulatsiooni eesmärk on tagada Häirekeskuse toimepidevus kriisiolukordades ning kindlustada hädaabiteadete katkematu menetlemine olukorras, kus tavapärane teenistuskooresseis ei pruugi olla piisav. Hädaabiteadete õigeaegne menetlemine on otseselt seotud inimeste elu ja tervise kaitsega, mis tuleneb põhiseaduse §-dest 16 ja 28. Seetõttu teenib regulatsioon ülekaalukat avalikku huvi ning on suunatud teiste isikute põhiõiguste ja vabaduste kaitsele.

Kavandatav meede on eesmärgi saavutamiseks sobiv, kuna kriisirolliga vabatahtlike kaasamine võimaldab suurendada Häirekeskuse suutlikkust menetleda hädaabiteateid ka ulatusliku või pikaajalise kriisi korral ning aitab vältida olukordi, kus abi osutamine viibib ressursipuuduse tõttu. Meede on ka vajalik, sest Häirekeskuse toimepidevuse tagamiseks ei pruugi vähem riivavad abinõud olla piisavad. Hädaabiteadete menetlemine eeldab vahetut ligipääsu teadetes sisalduvale teabele ning ülesannete täitmine ei ole võimalik ilma isikuandmete töötlemiseta. Samas ei ole tegemist uue või piiramatult juurdepääsuõigusega, kuna kehtiva õiguse kohaselt võivad Häirekeskuse vabatahtlikud juba praegu osaleda hädaabiteadete menetlemisel tõlgina ning puutuda seeläbi kokku isikuandmetega. Kriisirolliga vabatahtlike tegevus toimub seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks ning nende suhtes kohalduvad samad isikuandmete töötlemise, konfidentsiaalsuse ja järelevalve nõuded nagu teistelegi hädaabiteadete menetlemise seotud isikutele.

Riive on mõõdukas ja proportsionaalne ka kitsamas tähenduses. Kuigi hädaabiteadete menetlemisel töödeldakse sageli tundlikku teavet, on andmete töötlemise eesmärk piiratud üksnes hädaabikõne lahendamiseks vajaliku tegevusega ning andmetele ligipääs on seotud konkreetsete teenistusülesannete täitmisega. Teisalt on kaitstavateks hüvedeks inimeste elu ja tervis ning riigi suutlikkus tagada vältimatu abi osutamine kriisiolukorras. Arvestades kaitstava õigushüve kaalukust, kriisirolliga vabatahtlike kaasamise piiratud eesmärki ning asjaolu, et andmete töötlemine toimub seadusest tulenevate kohustuste ja kontrollimehhanismide alusel, ei ole põhiõiguse riive ülemäärane.

Eeltoodust tulenevalt on eelnõus sisalduvad põhiõiguste piirangud kooskõlas põhiseaduse §-ga 11. Piirangud teenivad legitiimset eesmärki, on sobivad ja vajalikud eesmärgi saavutamiseks ning mõõdukad, arvestades riigi siseturvalisuse ja kriisireageerimisvõime tagamise olulisust. Samuti sisaldab eelnõu mitmeid tasakaalustavaid meetmeid, sealhulgas vabatahtlikkuse põhimõtet, piiratud ajalist kestust, Vabariigi Valitsuse kontrolli, hüvitusmehhanisme ning andmetöötluse eesmärgipärast piiramist, mistõttu ei moonuta piirangud põhiõiguste olemust.

6.6 Andmekaitsealase mõju analüüsi

Käesoleva eelnõuga muudetakse PPVS-i, PäästeS-i, PäästeTS-i ja JAS-i eesmärgiga luua õiguslik alus kriisirolliga vabatahtlike merepäästjate, vabatahtlike päästjate, HÄK vabatahtlike ning PPA, PÄA, HÄK ja julgeolekuasutuste endiste teenistujate reservi moodustamiseks ja kaasamiseks kriiside lahendamisse. Eelnõu eesmärk on suurendada riigi valmisolekut reageerida kriisiolukorra või selle ohu korral olukordades, kus tavapärasest teenistuskooresseisust ei pruugi piisata avaliku korra, piirihalduse, sisejulgeoleku või siseturvalisuse ülesannete täitmiseks. Eelnõuga kaasneb isikuandmete töötlemise mahu suurenemine, mistõttu on vajalik hinnata kavandatavate muudatuste mõju andmekaitsele.

Kehtiva regulatsiooni kohaselt töödeldakse vabatahtlike ning teenistusse kandideerivate isikute andmeid ulatuses, mis on vajalik nende sobivuse hindamiseks, väljaõppe korraldamiseks ning ülesannete täitmise tagamiseks. Eelnõuga laiendatakse olemasolevaid andmetöötlemise eesmärgi ning luuakse täiendavad õiguslikud alused isikuandmete töötlemiseks seoses vabatahtlikele kriisirolli määramisega ja teenistujate reservi moodustamisega. Võrreldes kehtiva õigusega lisanduvad uued isikute kategooriad, kelle andmeid töödeldakse - teenistujate reservi kandideerijad, teenistujate reservi liikmed ning kriisirolli võtta soovivad ning võtnud vabatahtlikud.

Eelnõu kohaselt on PPA-l, PÄA-l, HÄK-il ja julgeolekuasutustele õigus töödelda teenistujate reservi liikmeks sooviva ja teenistujate reservi liikme isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid, eesmärgiga hinnata tema vastavust seaduses sätestatud nõuetele ning korraldada reservi tööd. Samuti nähakse eelnõus ette õigus saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaaja ametikohale.

Töödeldavate isikuandmete koosseisu kuuluvad eelkõige isiku tuvastamiseks vajalikud andmed, kontaktandmed, kodakondsuse andmed, hariduse ja keeleoskuse andmed, teenistus- ja töökogemust puudutavad andmed, väljaõppe ning kvalifikatsiooni andmed, taustakontrolli käigus kogutavad andmed ning andmed isiku sobivuse kohta teenistujate reservi või kriisirolli määramiseks. Samuti võidakse töödelda karistusandmeid ja kriminaalmenetlusega seotud andmeid, andmeid riigikaitseliku töökohustuse või sõjaaja ametikoha kohta.

Isikuandmete töötlemise õiguslik alus tuleneb isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punktidest c ja e, mille kohaselt on töötlemine lubatud juhul, kui see on vajalik õigusliku kohustuse täitmiseks või avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks. Eriliiki isikuandmete töötlemise õiguslik alus tuleneb üldmääruse artikli 9 lõike 2 punktidest b ja g.

Andmesubjektide õiguste riive seisneb peamiselt selles, et nende kohta kogutakse ja säilitatakse täiendavaid andmeid ning osa andmeid saadakse erinevatest riiklikest registritest. Samuti võib taustakontroll hõlmata ulatuslikumat isiku tausta kontrollimist. Töötlemise eesmärk on seotud avaliku korra, riigi julgeoleku, elanikkonna kaitse ja kriisivalmiduse tagamisega. Riive intensiivsust suurendab asjaolu, et taustakontroll võib hõlmata ulatuslikku eraelu puudutava teabe kogumist ning mõnel juhul ei pruugi isikule olla võimalik täielikult avaldada otsuste tegemise põhjendusi.

Andmetöötlusega kaasnevad riskid hõlmavad eelkõige õigustamata juurdepääsu isikuandmetele, andmete lekkimist, andmete väärkasutust või ebaõigete andmete kasutamist otsuste tegemisel. Riskide maandamiseks rakendatakse organisatsioonilisi, füüsilisi ja infotehnoloogilisi turvameetmeid, piiratakse juurdepääs andmetele teadmishajaduse põhimõttest lähtudes ning tagatakse andmekasutuse kontroll ja järelevalve. Riskide maandamiseks rakendatakse asjakohaseid organisatsioonilisi, füüsilisi ja infotehnoloogilisi turvameetmeid. Andmetele juurdepääs on teadmishajaduse põhine ning piiratud üksnes nendele teenistujatele, kelle tööülesanded eeldavad andmete töötlemist. Julgeolekuasutuste reservi andmeid kavandatakse kaitsta riigisaladusena ning andmetöötlusele kohaldatakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse nõudeid. Asjaomastes asutustes kasutatakse vajaduspõhist andmete kasutust, ligipääsupiiranguid ning andmete säilitamise ja kustutamise korda. Samuti rakendatakse infoturbe meetmeid ning tehakse regulaarset seiret andmekasutuse üle.

Eelnõuga ei muudeta PPA, PäA, HäK-i ja julgeolekuasutuste senist töökorraldust seoses isikuandmete töötlemisega, lisaks ei looda uusi andmekogusid, vaid kogu andmetöötlus lähtub juba kehtivatest regulatsioonidest.

Eelnõuga ei looda alust automatiseeritud otsuste tegemiseks isiku suhtes üldmääruse artikli 22 tähenduses. Isiku sobivuse hindamine toimub haldusorgani kaalutusotsuse alusel ning inimese osalusel.

Kokkuvõttes on eelnõuga kavandatud isikuandmete töötlemine põhjendatud olulise avaliku huviga ning vajalik riigi kriisivalmiduse tugevdamiseks. Samas eeldab regulatsiooni rakendamine kõrgendatud tähelepanu andmete minimaalsuse põhimõtte järgimisele, juurdepääsupiirangutele ning tehniliste ja organisatsiooniliste turvameetmete rakendamisele. Andmete töötlemisel järgitakse minimaalsuse, eesmärgipärasuse ja säilitamise piirangu põhimõtteid, et tagada andmesubjektide põhiõiguste kaitse.

HäK kriisirolliga vabatahtliku kaasamine hädaabiteadete menetlemisse

Politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (eriteenistuste ühtlustamine) muudatusega võimaldati HäK-i vabatahtlikke kaasata abi- ja infoteadete menetlemisel, sealhulgas kriisiinfo teenuse osutamisel, võõrkeelsete hädaabiteadete menetlemisel, PäästeS-i § 13¹ lõikes 2 sätestatud ülesande täitmisel ning muudes HäK-ile õigusaktidega pandud ülesannetes (näiteks personali- ja kommunikatsioonitegevused). Vabatahtlike kaasamine on vajalik, et tagada HäK-i toimepidevus, sealhulgas teenindada saabuvald kõnesid kiirelt ja tõhusalt ning säästa hädaabinumbrit 112 ning abi- ja infoteenust võimaliku ülekoormuse eest. Muudatustega kaasnevat isikuandmete töötlemist on analüüsitud eriteenistuste ühtlustamisest tulenev politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas⁶.

Muuhulgas on viidatud seletuskirjas välja toodud järgnev: „Hädaabiteadete menetlemise üks osa on ohu hindamine. Võõrkeelsete hädaabiteadete menetlemisel ohu hindamisel kaasatakse vabatahtlikke tõlgina, see omakorda tähendab isikuandmetega kokkupuudet. Võõrkeelsete

⁶ Politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (eriteenistuste ühtlustamine) 508 SE, lk 113. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f0f08584-7cb6-4bba-b015-95a394631bbb/>

hädaabiteadete menetlemisel ohu hindamisel toetab vastava keeleoskusega vabatahtlik päästekorraldajat, olles abiks hädaabiteate sisu mõistmisel ja küsimuste küsimisel, kuid ei sisesta ise andmeid hädaabiteadete menetlemise andmekogusse ega oma sinna juurdepääsu.“

Eelnõuga sätestatakse, et Häirekeskuse vabatahtlike, kellele on määratud kriisiroll, võib osaleda hädaabiteadete menetlemisel. Juba kehtiva õiguse kohaselt puutuvad HÄK-i vabatahtlikud, kes on hädaabiteadete menetlemisse kaasatud tõlgina kokku isikuandmetega. HÄK-i vabatahtlikud peavad juba täna järgima abi- ja infoteadete andmekogus isikuandmete töötlemise põhimõtteid. Häirekeskuse kriisirolliga vabatahtlikele hädaabiteadete menetlemise õiguse andmine vastavat põhimõtet ei muuda. Kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikud, kellele antakse õigus kriisiolukorras menetleda hädaabiteateid puutuvad vältimatult kokku isikuandmetega, sealhulgas terviseandmetega. Vastavaid andmeid töödeldakse minimaalses mahus, mis on vajalik selleks, et välja selgitada, millist abi vajatakse.

7. Seaduse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja seaduse rakendamise eeldatavad tulud

Eelnõuga loodava kriisireservi loomine on avatav kulu liigiti, mis sisaldab: halduskulu, personalikulu, varustust, väljaõpet, logistikat, kommunikatsiooni, värbamist, ning vajalikku taristut. Eelnõu rakendamisega seotud kulude katmine on kavandatud riigieelarve reservi vahenditest. Aastaks 2026 on eraldatud 1 200 000 eurot kriisireservi ettevalmistavateks tegevusteks.

Hinnang eelnõuga kaasnevale kogukulule. Eelnõu rakendamise kulud nelja aasta lõikes kolme asutuse (HÄK, PÄA, KAPO, PPA) kohta jagunevad:

- 1) Loomisega kaasnev kogukulu– ligikaudu 26 000 000 eurot, mis jaguneb:
 - Investeering ca 3 100 000 eurot;
 - Majanduskulu ca 8 000 000 eurot;
 - Tööjõukulu ca 14 900 000 eurot.
- 2) Aastased püsikulud 3 000 000.

Rahastusvajadus esitatakse vajadusel RES-protsessis. Seega ei võta eelnõu riigile RES-protsessiväliseid siduvaid rahalisi kohustusi ning on kooskõlas riigieelarve planeerimise põhimõtetega.

8. Rakendusaktid

Seaduse rakendamiseks on vajalik kehtestada järgmised siseministri määrused:

- 1) „Endiste teenistujate reservi väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, tingimused ja kord“ PPVS § 108²⁹ lõike 4 alusel
- 2) „Endiste teenistujate reservi liikmele väljaõppe ja täiendusõppe ajaks antava lisapuhkuse eest makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise kord“ PPVS § 108³³ lõike 4 alusel;
- 3) „Endiste teenistujate reservi liikmele väljaõppe ja täiendusõppe ajaks antava lisapuhkuse eest makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise kord“ PäästeTS § 22¹¹ lõike 4 alusel;
- 4) „Endiste teenistujate reservi väljaõppe ja täiendusõppe nõuded, tingimused ja kord“ PäästeTS § 22⁷ lõike 4 alusel;

- 5) Siseministri määrus „Kriisirolliga vabatahtlikule merepäästjale, kriisirolliga abidemineerijale, kriisirolliga vabatahtlikule päästjale ning kriisirolliga Häirekeskuse vabatahtlikule kriisi lahendamises osalemise eest makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise kord“ eelnõu § 1 punkti 6 § 108²⁰ lõike 6, eelnõu § 2 punkti 20 § 42³ lõike 6 ja eelnõu § 2 punkti 23 § 43¹¹ lõike 6 järgi.

Eelnõu jõustumisel tuleb muuta järgmisi määruseid:

- 1) Siseministri määruse 12.09.2012 nr 10 „Nõuded vabatahtliku merepäästja kutsesobivusele ja füüsilisele ettevalmistusele, tervisenõuetele vastavuse kontrollimise korrale, välja- ja täiendusõppele, tunnistusele ning eritunnusele ja selle kandmise korrale“;
- 2) Siseministri 28. detsembri 2009. aasta määrust nr 96 „Isikuankeedi vorm“;
- 3) Siseministri 11. juuli 2022. aasta määruse nr 23 „Päästeteenistusse kandideerija isikuankeedi vorm“.

Rakendusaktide kavandid on esitatud seletuskirja lisas 1.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu kohaselt on seadus kavandatud jõustuma üldises korras. Muudatuste vastuvõtmise ja jõustumise vahele ei ole vaja jätta täiendavat aega, kuna kavandatud muudatused ei sisalda regulatsioone, mille rakendamine eeldaks adressaatidelt, haldusorganitelt või teistelt isikutelt pikemat ettevalmistusaega.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks ministeeriumitele ja arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspeksioonile, Eesti Abipolitseinike Kogule, Eesti Naabrivalvele, Eesti Tööandjate Keskliidule, Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepäästele, HäK-ile, Kaitsepolitsei ametile, MTÜ-le Eesti Külaliikumine Kodukant, MTÜ-le Päästeliit, MTÜ-le Vabauhenduste Liit, PPA-le, PÄA-le, Riigi- ja Omavalitsusasutuste Teenistujate Ametiühingule (ROTAL), Saaremaa Vabatahtlik Merepääste Selts MTÜ-le, Sisekaitseakadeemiale, Välisluureametile ja Õiguskantsleri Kantsleile.

Lauri Hussar
Riigikogu esimees

Tallinn, 2026

Algatab Vabariigi Valitsus 2026